

Національна бібліотека України для дітей
Українська асоціація працівників бібліотек для дітей
Щоквартальний науково-практичний журнал

БІБЛІОТЕКА

У ФОРМАТІ

9

4/2024

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДИТЯЧИЙ
ЛІТЕРАТУРНИЙ КОНКУРС
**«ТВОРЧИ
КАНІКУЛИ 2024»**

**«Багатовекторність
діяльності сучасної
бібліотеки для дітей
у реалізації
культурної
політики»**

Міністерство культури
та стратегічних комунікацій
України

**Всеукраїнська науково-практична
конференція для керівників бібліотек:
обговорили проблеми та визначили
перспективи галузі**

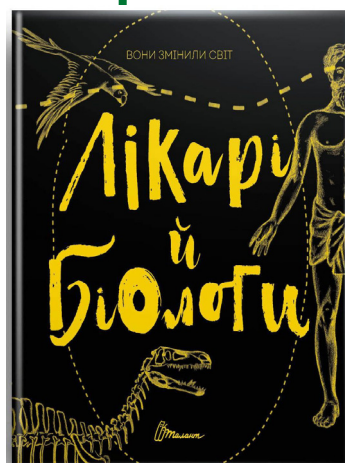

НОВИЙ ЩОДЕННИК ЧЕТВЕРТОКЛАСНИКА СЛАВКА ХОРОБРИКА

Оксана Радущинська

Славко Хоробрик подорослішав на рік. Він дізнався багато нового й записав ще один щоденник своїх пригод. Прогулянки в лісі, справжнє викрадення, грізні собаки, отруйні змії та перше кохання – ось неповний перелік перипетій, у які потрапив наш герой-четвертокласник. А ще – булінг, відпочинок в оздоровчому таборі, дружба з дітьми з інвалідністю... Відомо, що жоден життєвий досвід не буває марним.

ВОНИ ЗМІНИЛИ СВІТ. ЛІКАРІ Й БІОЛОГИ

Еліна Заржицька

Книга знайомить із легендарними вченими – від Гіппократа до Флемінга. Ви дізнаєтеся про геніальні відкриття, ризиковані наукові експедиції, шукачів доісторичних істот, безстрашних мисливців на мікробів...

Це розповідь про людей, безмежно закоханих у свою справу, і про те, як важливо попри все зберігати вірність своїм мріям. Історії великих лікарів і біологів, які змінили світ.

ВОНИ ЗМІНИЛИ СВІТ. ВИДАТНІ МИТЦІ ТА МИСТКИНІ УКРАЇНИ

Катерина Шаповалова (укладач)

У книжці розповідається про людей з міцною силою духу, які наперекір заборонам творили культуру України.

Вона – про геніальних діячів, творчість яких ми, українці, маємо знати, аби бути культурною нацією: Григорія Сковороду, Івана Котляревського, Пантелеймона Куліша, Марка Кропивницького, Миколу Лисенка, Олену Пчілку, Миколу Леонтовича, Катерину Білокур, Марію Приймаченко, Лесю Українку.

БІБЛІОТЕКА У ФОРМАТІ

Щоквартальний науково-практичний журнал.
Заснований у 2015 р.

Головний редактор
ГОРДІЄНКО Алла Іванівна, генеральний директор
Національної бібліотеки України для дітей,
президент Української асоціації працівників
бібліотек для дітей, президент Національної секції
Міжнародної ради з дитячої та юнацької книги (IA
IBBY), кандидат культурології, заслужений працівник
культури України.

РЕДАКЦІЙНА РАДА:

ВАСЬКІВ Микола Степанович — український
літературознавець, педагог, доктор філологічних
наук, професор.

ГЛУЩЕНКО Світлана Аркадіївна — директор
Департаменту моніторингу соціальних прав
Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради
України з прав людини, кандидат юридичних наук.

ДОБКО Тетяна Василівна — український
науковець у галузі бібліографознавства,
бібліотекознавства, книгознавства, завідувач
відділу науково-бібліографічної інформації
Національної бібліотеки України
ім. В.І. Вернадського, доктор наук
із соціальних комунікацій, старший науковий
співробітник, член Національної спілки
письменників України.

МАРЧЕНКО Наталія Петрівна — бібліограф I
категорії центру дослідження книги
та читання Національної бібліотеки України для
дітей, старший науковий співробітник Інституту
біографічних досліджень
Національної бібліотеки України
ім. В.І. Вернадського, книгознавець,
кандидат історичних наук.

ПОЛІКАРПОВА Людмила Петрівна — заступник
генерального директора з науково-методичної
роботи Національної бібліотеки України для дітей,
заслужений працівник культури України.

СКОРИК Адріана Ярославівна — доктор
мистецтвознавства, професор, член Національної
спілки журналістів, автор наукових праць
і монографій з питань медіакомунікацій.

ЧЕРНОУС Валентина Юхимівна — директор
Хмельницької обласної бібліотеки для дітей
ім. Т.Г. Шевченка, заслужений працівник
культури України.

Літературний редактор
КАДЬКАЛЕНКО Олена Анатоліївна.

Дизайн та верстка **ПОЛЕВІЧОК** Ріта Юріївна.
На обкладинці малюнок фіналістки
Всеукраїнського конкурсу дитячих ілюстрацій
до поезій Тараса Шевченка та Шандора Петефі
СИМОНЧУК Дарини, 12 років,
Рівненська область, с. Іванівка
Т. Шевченко «Свою Україну любіть...»

Посилання на видання обов'язкові.
Редакція залишає за собою право
літературного редагування і скорочення статей.
Редакція може не поділяти точку зору авторів статей.
Рукописи не рецензуються і не повертаються.
Матеріали друкуються українською мовою.

СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА	3
ПРОФЕСІЙНЕ СПІЛКУВАННЯ	
Ольга Конасова Фахове зібрання керівників бібліотек на Львівщині	6
Сніжана Кисельова Систематизація документів за УДК у бібліотеках для дітей: красназвичайний аспект	10
Леся Костенко Законодавчі новації – 2024, що впливають на роботу публічних бібліотек	13
Надія Загайна Українська дитяча література в полі зору науково-допоміжної бібліографії: до 50-річчя видання науково-допоміжного бібліографічного посібника «Українська дитяча література»	19
СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО	
Ірина Шестопал Лікбез з грантрайтингу: що необхідно знати і чого уникати під час написання заявки на грант	28
СТОРІНКА ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ	
Лариса Казакова, Наталія Шеша Чернігівська обласна бібліотека для дітей: майданчик для юних талантів	32
ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	
Ганна Лапко Я маю в серці мрію щирі: Хай тихо стане в нас від миру...	35
Олена Ліпей, Ніна Расторгуєва Обласна акція «Читай-компанія мандрує регіоном» на Кіровоградщині	38
Іванна Гереші Національно-патріотична акція «Здобуде перемогу Україна, повернуться герої до рідні!»	42
Лариса Данилова Поліфункціональність бібліотеки для дітей у воєнний та поствоєнний час	44
ПАМ'ЯТНІ ДАТИ	
Тетяна Первак Флагман школи літературної бібліографії: Рева Ніна Максимівна	46
Юлія Осадча Січове хлоп'я, козачок-джура...: до 55-річчя повісті М. Пригари «Михайлик – джура козацький»	49
Все буде в шоколаді! До 60-річчя повісті Р. Дала «Чарлі і шоколадна фабрика»	52
Аліна Біла Чернівецька обласна бібліотека для дітей: 80-річний досвід роботи, довіри, взаємодії, взаємодопомоги	54
КНИЖКОВІ НОВИНКИ	
Юлія Ярова Неправильні детективні справи у книзі Ольги Куждіної «Детективна агенція «САМ» в Ужгороді	58
Наталія Загоруйко, Валентина Красножон Книжкові новинки від Національної бібліотеки України для дітей	60

Алла ГОРДІЄНКО

генеральний директор
Національної бібліотеки України
для дітей,
президент Української асоціації
працівників бібліотек для дітей,
президент Національної секції
Міжнародної ради з дитячої
та юнацької книги (IA IBBY),
кандидат культурології,
заслужений працівник культури
України

АНАЛІЗУЄМО МИНУЛЕ, ПЛАНУЄМО МАЙБУТНЄ

Символічний рубіж «Новий рік» – важлива дата для підбиття підсумків, можливості почати новий етап в своєму житті, змінитися, оновитися. Адже ми в цьому світі для того, щоб зростати та розвиватися, стартувати та фінішувати.

Рік-2024 наближається до завершення. Для нашої країни він був наповненим і новими перемогами та досягненнями, і гіркими розчаруваннями та втратами. Більше 1000 днів із початку повномасштабного вторгнення росії стали справжнім випробуванням для кожного українця, змусивши переосмислити цінності, подолати страх і об'єднатися заради перемоги. Ці 1000 днів – час, коли кожен українець, незалежно від свого віку, професії чи місця проживання, став невід'ємною частиною боротьби за свободу та гідність. Діти України пережили більше 1000 днів втрат, руйнувань, насильства, травм та вимушеного переміщення. У мільйонів дітей вкрадені святкування днів народження, шкільні спогади, спілкування з друзями та родиною. Вони втратили домівки, школи та дитячі майданчики.

На 15 листопада 2024 року з початку повномасштабного вторгнення російська армія окупувала близько 66,9 тис км² території України, що складає 11% від загальної площі в кордонах 1991 року. За цей час звільнені 7% від загальної площі території України, що складає близько 42,5 тис км². Згідно з даними Євростату, на кінець вересня 2024 року лише в Європі перебуває 4,2 млн українських біженців. Міжнародна організація з міграції у своєму жовтневому звіті повідомила, що 4294000 українців повернулися з-за кордону. Відповідно до цього звіту переміщеними особами всередині України вважаються 3,5 млн громадян. За 2024 рік жахлива динаміка зруйнованих об'єктів сягнула 50 тис. і становить 330 тис. об'єктів інфраструктури. Зруйновано більше 250 тисяч житлових приміщень українців. Станом на грудень 2024 р. 1222 пам'ятки культурної спадщини постраждали в Україні через російську агресію, з них 368 (17,45%) – повністю знищено. Зазнали пошкоджень 750 бібліотечних закладів.

З гідністю долаючи випробування війною, українці переходять на новий рівень самоусвідомлення, самоідентифікації, державності. У війні з рф Україна й українці через невтомний супротив та неймовірний народний героїзм трансформуються в націю переможців, у країну героїв. Попри війну, втрати, біль та погані новини ми намагаємося жити й досягати поставлених цілей. За роки великої війни ми не лише «пристосувалися» до нового образу життя, а й почали діяти: хтось опанував нову професію, хтось розпочав життя на новому місці. За час вторгнення ми отримали не тільки нові виклики, а й нові можливості.

Кабінет Міністрів розглянув пропозиції щодо пріоритетних напрямів відновлення на 2025 рік, серед яких – соціальна сфера, відновлення інфраструктури та розмінування. Україна та Світовий банк планують продовжити співпрацю, зосередившись у 2025 році на програмах підприємництва, іпотечних програмах та підтримці розвитку регіонів. Автори Національного плану відновлення підкреслили необхідність гармонізації відбудови України з європейськими принципами – зелений перехід і цифрова трансформація. Блекаут спонукає до пошуку альтернативних шляхів енергостійкості. Погоджено реалізацію дворічного експериментального проєкту з організації професійного навчання жінок для роботи у сферах, де вони традиційно недостатньо представлені.

Війна стала вагомим поштовхом для просування у світ української культури. *«У час війни культура виступає як символ незламності народу, а після перемоги стане основою для відновлення та розвитку»*, – сказав на форумі «Україна відкрита світу» міністр культури та стратегічних комунікацій Микола Точицький. Культура є ключовим елементом у збереженні національної ідентичності та єдності народу, тож для розвитку українських культурних продуктів необхідна синергія державних зусиль, партнерів і бізнесу.

Україна – країна з багатою та самобутньою культурою, що знаходить своє відображення у багатьох об'єктах нематеріальної спадщини. До міжнародних списків нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО включено дев'ять українських цінностей.

За 2024 рік до Списку ЮНЕСКО, що потребує термінової охорони, додано елемент національної ідентичності «Культура приготування українського борщу». До Реєстру належних практик з охорони нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО увійшла «Програма з охорони кобзарсько-лірницької традиції». До репрезентативного списку нематеріальної культурної спадщини людства внесено перший міжнародний елемент за участі України та Естонії «Писанка: українська традиція і мистецтво оздоблення яєць».

На виконання ст. 12 Конвенції ЮНЕСКО про охорону нематеріальної культурної спадщини, яку Україна ратифікувала у 2008 році, формується **Національний перелік елементів нематеріальної культурної спадщини України**.

Сьогодні він налічує 93 елементи, 27 з яких увійшли до списку з 7 листопада 2023 року по 7 листопада 2024 року.

Традиція і технологія виготовлення Обухівського «шитого» рушника, коблчинська кераміка, традиція Щедрого вечора в Україні, кавова традиція кримських татар, традиція дзвонарства у Львові та багато іншого – це культурні коди українців. Кожен з цих елементів – цеглина в міцній стіні нашої національної ідентичності: окремо вони маленькі й прості, але разом створюють непохитну будову, що витримує іспити часу та зберігає силу перед будь-якими перешкодами.

Ми пишаємося нашими знаковими досягненнями, бібліотеками, бо і на місцях кипить робота на перемогу. У сучасних умовах спостерігаються тенденції у скороченні чисельності бібліотек. Станом на 01.01.2023 кількість публічних бібліотек становила 13486, а станом на 01.01.2024 кількість бібліотечних просторів – 12908, але тільки 3658 з них мають статус юридичної особи. Станом на 01.01.2024 2798 бібліотек не забезпечені опаленням і вимагають суттєвого оновлення, щоб задовольнити потреби читачів.

Проте більшість – сучасні бібліотеки – дієві інформаційні центри, лідери у відновленні громад, простори сили, безпеки, ментального здоров'я та психологічної підтримки, осередки волонтерської і громадської діяльності, майданчики, де відбувається живе спілкування, обмін думками,

навчання, творчі зустрічі, середовище для роботи з внутрішньо переміщеними особами та «сонячними» дітьми тощо.

Постійно організувати щось нове і цікаве, вигадливе і розвиваюче – гасло бібліотек для дітей. Сьогодні ми розширюємо коло наших користувачів, продовжуючи дієву допомогу у виборі книги, пошуку нових друзів, знайомстві з цікавими людьми, залученні до життя громади, прояві власного «Я». Ми демонструємо свою згуртованість, долучаючи дітей та молодь до міжнародних та всеукраїнських конкурсів, організованих Національною бібліотекою України для дітей.

У 2024 році проведено 9 творчих дитячих конкурсів, у яких 32850 учасників проявили свій талант, творчі здібності, підтримку нашим захисникам, бажання творити та втілювати мрії для відбудови майбутнього.

Працювати з дітьми та юнацтвом – величезна відповідальність. Тож бібліотекарі щоденно вчать, здобуваючи нові знання та вдосконалюючи свої компетентності. Спектр бібліотечних послуг, видавничий ринок, моніторинг читацьких потреб, медійно-інформаційна грамотність, інклюзія, безбар'єрність, волонтерство – далеко не повний перелік питань, що обговорювалися на професійних зустрічах, нарадах, конференціях, круглих столах, навчаннях. За рік у проблемно-цільових навчаннях, проведених востаннє спільно з **Центром неперервної культурно-мистецької освіти НАКК-КиМ**, участь взяли 100 фахівців обласних бібліотек для дітей та центральних міських бібліотек для дітей. *Всеукраїнська онлайн-школа для бібліотечних працівників громад «Бібліотеки. Діти. Громади»* зацікавила більше 1150 слухачів Дніпропетровської та Тернопільської, Львівської та Харківської областей. До круглого столу «Ментальне здоров'я дітей: об'єднані спільними зусиллями», що проводився у межах реалізації Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», створеної за ініціативи першої леді Олени Зеленської, доєдналося понад 120 учасників. Більше 350 бібліотекарів (у т.ч. і представники міжнародної спільноти) взяли участь в обговоренні презентованої безпеково-правоосвітньої платформи

«FairUkraine». До *Всеукраїнського конкурсу проєктів з надання культурних послуг юним мешканцям територіальних громад «Бібліотечні сервіси – дітям»*, організованого НБУ для дітей, Асоціацією міст України, Українською асоціацією працівників бібліотек для дітей за підтримки Міністерства культури та стратегічних комунікацій України долучилося 238 бібліотек територіальних громад. До фіналу конкурсу дійшли 52 проєкти.

Те, що не вдалося реалізувати цього року, доповнюється, змінюється, підлаштовується під наші нинішні потреби й переноситься на наступний рік.

Життя продовжується. А значить будуть нові задуми, нові проєкти, нові знайомства, нові зустрічі, нові досягнення та перемоги. Головне – ми всі мріємо про закінчення війни, повернення додому українських героїв, возз'єднання родин, відновлення мирного щасливого життя. Головне, щоб в наших бібліотечних домівках панували тепло, затишок, щастя, надія, гомін та сміх дівчорі.

Ольга КОНАСОВА

директор КЗ Львівської обласної ради
«Львівська обласна бібліотека
для дітей»

БАГАТОВЕКТОРНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ У РЕАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРНОЇ ПОЛІТИКИ

Упродовж 9-11 жовтня у Львівській обласній бібліотеці для дітей проходила Всеукраїнська науково-практична конференція керівників бібліотек для дітей «Багатовекторність діяльності сучасної бібліотеки для дітей у реалізації культурної політики», організатором якої є Національна бібліотека України для дітей.

На урочистому відкритті учасників привітали почесні гості:

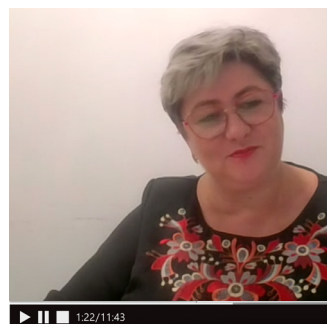
Катерина ОРЛЮК, головний спеціаліст відділу формування державної політики Департаменту креативних індустрій та культурних послуг Міністерства культури та стратегічних комунікацій України, яка зачитала вітальне слово від Міністра культури та стратегічних комунікацій України **Миколи ТОЧИЦЬКОГО**;

Іван СОБКО, заступник голови Львівської обласної військової адміністрації;

Інна ХОМЕНСЬКА, директор дирекції «Медіацентр» Генеральної дирекції з обслуговування іноземних представництв Державного управління справами Президента України;

Тетяна ЦИБА, народний депутат України IX скликання, заступник голови Тимчасової спеціальної комісії Верховної Ради України з питань правового статусу, соціальної підтримки, медичного забезпечення ветеранів війни, військовослужбовців, захисників і захисниць та членів їхніх сімей;

Михайло ПОЖИВАНОВ, голова громадської організації «Фонд муніципальних реформ «Магдебурзьке право» та інші. Гості вітали учасників-бібліотекарів, які в умовах війни своєю діяльністю декларують стійкість, а також необхідність підтримки культурної сфери для формування цінностей у майбутніх поколіннях.

Інна ГОНЧАРУК,
в.о. директора
Департаменту
моніторингу
додержання прав
дитини Секретаріату
Уповноваженого
Верховної Ради України
з прав людини

Оскільки у багатьох областях України відбувається скорочення бібліотечної мережі, і в першу чергу закривають дитячі бібліотеки, ця конференція була покликана продемонструвати також важливість та унікальність дитячих бібліотек, їх величезний внесок у соціально-психологічну підтримку дітей та підлітків в умовах війни. Захід об'єднав керівників бібліотек для дітей та юнацтва. Активне спілкування, обмін досвідом, напрацювання нових проєктів, що покликані по-новому відкривати для дітей та підлітків книги та окреслити перспективи найважливіших аспектів діяльності установ, – усе це практикувалося під час заходу.

У перший день роботи конференції гості ознайомилися з роботою Леотеки.

Ми презентували проєкт «Леотека 4.0.5 кроків до бібліотеки майбутнього» та ознайомилися з інноваційними послугами Львівської обласної бібліотеки для дітей, роботою методичного порталу, та запросили бібліотекарів до участі у спільних проєктах.

Бажаючі мали можливість поспілкуватися з працівниками бібліотеки, побачити *леотечні «родзинки»*, а також обмінятися досвідом роботи в умовах воєнного стану, поділитися своїми напрацюваннями та розробити спільні стратегії розвитку.

Особливу увагу на конференції приділено таким питанням:

• *Міжнародна співпраця бібліотек.*

Марія ЦІНЦЬО, бібліотекар філії № 12 Міської публічної бібліотеки ім. Тадеуша Ружевича у Вроцлаві (Польща), поділилася з присутніми досвідом плідної двобічної фахової співпраці та підтримки України бібліотекарями Польщі.

• *Інноваційні формати роботи з дітьми та підлітками.* Сучасні технології відкривають перед бібліотеками нові можливості для залучення читачів.

Учасники конференції поділилися досвідом використання цифрових інструментів та створення інтерактивних бібліотечних просторів.

• *Соціально-психологічна підтримка дітей, які постраждали від війни.* Бібліотеки відіграють важливу роль у загоєнні психологічних травм та адаптації дітей до нових умов життя. Йшлося про можливості бібліотек як інструментів допомоги у подоланні стресу у дітей, а також у розвитку емоційного інтелекту та пошуку нових інтересів.

• *Співпраця бібліотек з іншими інституціями.* Для ефективної роботи бібліотекам необхідно об'єднувати зусилля з іншими закладами культури, освіти та соціальної сфери. Керівники бібліотек обговорили можливості щодо створення партнерських мереж та реалізації спільних проєктів.

Другий день конференції проходив на Яворівщині. На базі КЗ «Публічна бібліотека Новояворівської міської ради» керівники бібліотек взяли участь у модулі **«Проектна діяльність – ресурс для успіху бібліотек»**.

До учасників конференції долучилися:

Володимир СИНЕНЬКИЙ, заступник голови з гуманітарних питань Новояворівської міської ради;

Наталія СЛОБОДА, начальник відділу культури, молоді та спорту Новояворівської міської ради;

Богдан МАТВІЙЧУК, провідний спеціаліст відділу культури, молоді та спорту Новояворівської міської ради;

Леся БІЛЬСЬКА, директор Новояворівського краєзнавчого музею.

Представили ідеї різноманітних проєктів, спрямованих на популяризацію читання, підтримку української книги, розвиток творчих здібностей дітей та підлітків, а також надання психологічної допомоги. Особливу увагу приділили досвіду бібліотек у реалізації проєктів за підтримки грантових коштів. Представники бібліотек із різних регіонів України розповіли про свої успіхи у залученні фінансування та реалізації амбітних напрацювань.

Багато дискутували щодо співпраці бібліотек з громадою. Обговорили важливість партнерства з місцевими органами влади, культурними інституціями, освітніми закладами та громадськими організаціями. Представили приклади успішних колаборацій, які дозволяють бібліотекам розширювати свою аудиторію та надавати більш широкий спектр послуг.

Ключові теми другого дня конференції:

- Проєктна діяльність бібліотек як інструмент розвитку.
- Співпраця бібліотек із громадою.
- Нові формати роботи бібліотек.
- Роль бібліотек у підтримці дітей та підлітків.
- Бібліотеки як простір для розвитку творчості та самореалізації.

Всеукраїнської
науково-практичної
конференції керівників
бібліотек

«Багатовекторність
діяльності сучасної
бібліотеки для дітей
у реалізації
культурної
політики»

Гості взяли участь в екскурсії до Новояворівського краєзнавчого музею та майстер-класі з розпису яворівської забавки. Ця частина програми дозволила учасникам ближче познайомитися з культурною спадщиною регіону та відпочити після насиченого дня.

Останній день конференції став платформою для обміну досвідом роботи бібліотек в умовах війни. Запрошені ознайомилися з роботою Комунального закладу Львівської обласної ради «Львівська обласна бібліотека для юнацтва» (директор – Тетяна ПИЛИПЕЦЬ) та Львівської муніципальної бібліотеки, яка налічує 49 філій (директор – Василь КМЕТЬ). Учасників конференції полонила **Перша львівська медіатека** – сучасний мультимедійний центр, створений за європейськими стандартами. Проєктна діяльність медіатеки спрямована на всебічний розвиток громадянського суспільства, громадських та молодіжних ініціатив.

Під час фахової дискусії гості обмінялися досвідом та розробили рекомендації щодо подальшого розвитку бібліотечної справи в Україні. Конференція стала важливою подією для української бібліотечної спільноти, демонструючи, що бібліотеки відіграють важливу роль у суспільстві і здатні адаптуватися до нових умов та викликів.

Сніжана КИСЕЛЬОВА

завідувач відділу каталогізування
Національної бібліотеки України
для дітей

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ ЗА УДК У БІБЛІОТЕКАХ ДЛЯ ДІТЕЙ: КРАЄЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Діяльність бібліотек України для дітей з питань краєзнавства – різноманітна і багатогранна. Насамперед, це знайомство з історією рідного краю, його природою, економікою, культурою, освітою, наукою тощо.

А ще це кропітка робота, що охоплює низку бібліотечних процесів:

- формування краєзнавчого фонду;
- організацію довідково-бібліографічного апарату (ДБА);
- обслуговування користувачів;
- популяризацію краєзнавчих документних ресурсів тощо.

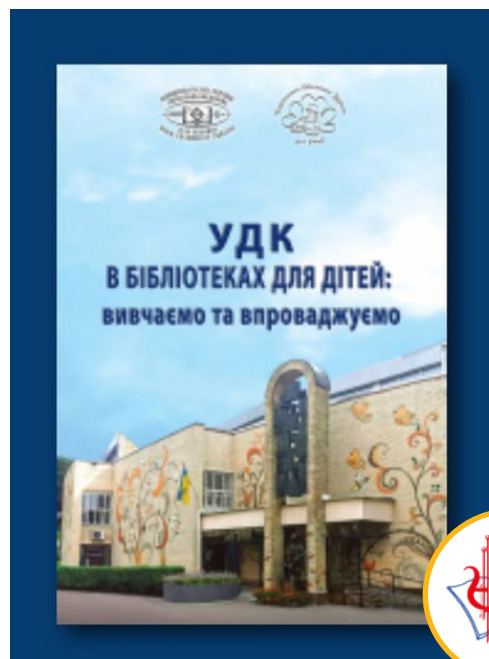
Важливою складовою ДБА бібліотеки є краєзнавча система каталогів, картотек і баз даних електронного каталогу, що якісно та вичерпно розкривають зміст краєзнавчих ресурсів, забезпечують швидкий та результативний пошук необхідної інформації.

Після офіційного опублікування Постанови Кабінету Міністрів України від 22 березня 2017 року № 177 **«Про припинення використання Бібліотечно-бібліографічної класифікації та впровадження Універсальної десятикової класифікації»** особливо гостро постало питання індексування документів, у тому числі й краєзнавчої тематики.

Перед каталогізаторами-практиками Національної бібліотеки України для дітей було поставлено завдання не тільки вивчити таблиці Універсальної десятикової класифікації (УДК), а й забезпечити її впровадження в мережі бібліотек для дітей країни.

З метою дотримання єдиних підходів в індексуванні документів та підвищення кваліфікації каталогізаторів і бібліографів Національна бібліотека України для дітей як науково-методичний центр для спеціалізованих бібліотек України для дітей підготувала науково-практичний посібник **«УДК в бібліотеках для дітей: вивчаємо та впроваджуємо»**, що вийшов друком у видавництві «Ліра-К».

Видання окреслює методику систематизації за УДК, розкриває принципи її багатаспектності, сприяє вдосконаленню навичок володіння прийомами індексування, містить методичні рекомендації щодо впровадження Універсальної десятикової класифікації в практику роботи спеціалізованих бібліотек для дітей. Представлена у посібнику робоча схема УДК є об'єднаною та включає індекси щодо систематизації документів для дітей різного віку та організаторів дитячого читання.

Документи, що відображають питання певного регіону, відносяться до класу **<9 ГЕОГРАФІЯ. БІОГРАФІЇ. ІСТОРІЯ>**, представленого у посібнику наступними основними діленнями:

○ ● ● ●	9	ГЕОГРАФІЯ. БІОГРАФІЇ. ІСТОРІЯ
▬ ○ ● ● ●	902/904	АРХЕОЛОГІЯ. ПЕРЕДІСТОРІЯ. ДОІСТОРІЧНІ ЗАЛИШКИ, АРТЕФАКТИ, СТАРОЖИТНОСТІ
○ ● ● ●	908	КРАЄЗНАВСТВО
▬ ○ ● ● ●	91	ГЕОГРАФІЯ. ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЗЕМЛІ ТА ОКРЕМИХ КРАЇН. ПОДОРОЖІ. РЕГІОНАЛЬНА ГЕОГРАФІЯ
○ ● ● ●	929	БІОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
	930	ІСТОРИЧНА НАУКА. ІСТОРІОГРАФІЯ
	94	ІСТОРІЯ ЗАГАЛОМ

До розділу **<908 КРАЄЗНАВСТВО>** відносяться документи, які комплексно висвітлюють історію, географію, етнографію, культуру, економіку окремої місцевості: країни, області, району, міста тощо.

Наприклад:

Кузьменко Д. Чернігів / Д. Кузьменко ; авт. ідеї І. Тараненко ; іл. І. Жук ; артдир. та іл. М. Лешак. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 35 с. : іл. + [1] окр. арк. наліпок. — (Книжечка-мандрівочка). <908(477.51-25)>.

Троневи́ч П. Волинь : фотопутівник / П. Троневи́ч, С. Політило. — Луцьк : Надстир'я, 2020. — 71 с. <908(477.82)(084)>.

Харченко О. Розповідь про Україну. Гімн слави та свободи = The story of Ukraine. An Anthem of glory and freedom / О. Харченко, М. Семпсон ; іл. П. Дорошенко. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. — [36] с. : іл. — Укр. і англ. мовами. <908(477)=161.2=111>.

Пустиннікова І. С. Буковина. Чернівецька область = Bukovyna. Chernivtsi region : [альбом] / І. С. Пустиннікова ; ред. І. Кейван. — Чернівці : Книги - XXI, 2020. — 403 с. : фотоіл., репрод. — Англ. та укр. мовою. <908(477.85)=161.2=111>.

Львів – серце визвольного руху : нескорені міста // Журавлик. — 2022. — № 8-9. — С. 22. <908(477.83-25)>.

Краєзнавчий фонд, як правило, розміщується на окремих полицях. За допомогою складних індексів, що комбінуються з індексами даного розділу, можна сформувати **схему краєзнавчого каталогу**, який висвітлює документи про певну територію. Географічний визначник території формується на основі таблиці <1Е ЗАГАЛЬНІ ВИЗНАЧНИКИ МІСЦЯ>.

Історія краю	908(477...)(091)
Археологія	908(477...):902/904
Бібліографічні посібники	908(477...):01 АБО 908(477...)(01)
Військова справа	908(477...):355/359
Економіка краю	908(477...):33
Етнографія	908(477...):39
Мистецтво	908(477...):7
Освіта	908(477...):37
Охорона здоров'я. Медичні установи	908(477...):61
Природа і природні ресурси. Екологія	908(477...):5
Релігія та церква	908(477...):2
Суспільно-політичне життя	908(477...):323
Туризм	908(477...):338
Фізична культура і спорт. Туризм спортивний	908(477...):796
Література краю	821(477...) АБО 908:821(477...)

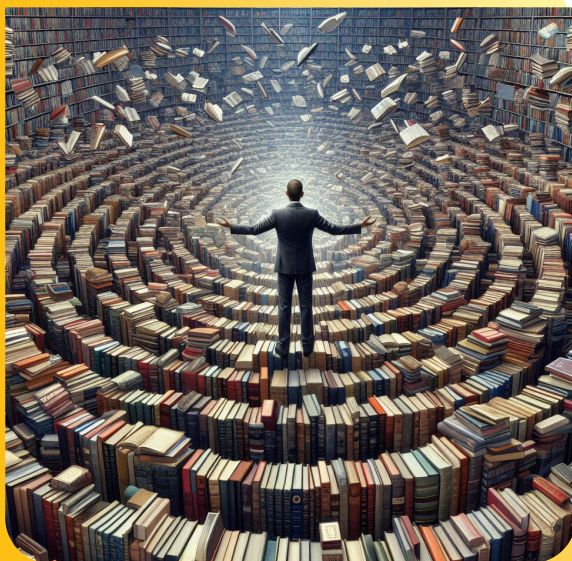
Наприклад:

Блажевська О. Лицарський замок у Чернігові : скарби України / О. Блажевська ; мал. К. Міщук // Крилаті. — 2021. — № 6. — С. 22. <908(477.51-25):7>.

Київ. Архітектурні стилі / О. Титова [та ін.] ; Департамент суспільних комунікацій ; Київський науково-методичний центр з охорони, реставрації та використання пам'яток історії, культури і заповідних територій. — Київ : Інтерконтиненталь-Україна, 2021. — [15] с. : фотоіл. <908(477.411):72>.

Харченко О. Розповідь про Україну. Гімн слави та свободи = The story of Ukraine. An Anthem of glory and freedom / О. Харченко, М. Семпсон ; іл. П. Дорошенко. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2022. — [36] с. : іл. — Укр. і англ. мовами. <908(477)=161.2=111>.

Львів – серце визвольного руху : нескорені міста // Журавлик. — 2022. — № 8-9. — С. 22. <908(477.83-25)(091)>.

Кожна бібліотека може модифікувати робочу схему, враховуючи зміст фонду своєї бібліотеки, вікову адресацію наявних документів, інформаційні потреби своїх користувачів тощо.

Леся КОСТЕНКО

завідувач науково-методичного відділу Полтавської обласної бібліотеки для юнацтва ім. Олеса Гончара

ЗАКОНОДАВЧІ НОВАЦІЇ – 2024, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА РОБОТУ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК

жовтень 2023 р. – жовтень 2024 р.

Протягом періоду кінця 2023-2024 років в Україні прийнято законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, які мають безпосереднє відношення до публічних бібліотек і впливають на їхню роботу. Пропонуємо короткий огляд цих документів із визначенням змін, які вони несуть для публічних бібліотек.

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 01 грудня 2023 року № 1261 **«Про внесення змін до Порядку формування базової мережі закладів культури»** (+ офіційні роз'яснення Міністерства культури та інформаційної політики України – слайдова презентація на сайті Міністерства **«Щодо оновленого Порядку формування базової мережі закладів культури»**).

Документом уточнено і деталізовано умови виключення з базової мережі закладів культури (у т.ч. і бібліотек). Заклад культури може бути виключений з мережі внаслідок припинення юридичної особи в результаті реорганізації чи ліквідації, а також ліквідації філії чи іншого структурного підрозділу (якщо бібліотека не є юридичною особою).

Виключення допускається за умови, що надання послуг населенню забезпечить інший конкретний заклад культури в межах однієї ТГ. Виключення не може

призводити до зниження рівня доступності населенню культурних послуг або погіршення якості їх надання.

Реорганізація або ліквідація закладу та виключення його з базової мережі здійснюється виключно за погодженням з Центральним органом виконавчої влади (Міністерством культури та стратегічних комунікацій) у місячний термін. Клопотання про виключення подають органи місцевої влади (а не бібліотека самостійно). До отримання погодження місцева влада не може ухвалювати рішення про ліквідацію чи реорганізацію та виключення з базової мережі.

У Постанові також перераховується, яка саме інформація має бути обов'язково зазначена у клопотанні про погодження. З метою оптимізації процесу розгляду у Міністерстві рекомендується подавати документи про ліквідацію чи реорганізацію, а також про виключення з базової мережі – одночасно.

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 2023 року № 1322 **«Про схвалення Стратегії утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023-2025 роках»**

• Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 лютого 2024 року за № 141-р **«Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року»**

• Постанова Кабінету Міністрів України від 30 липня 2024 року за № 864 **«Про затвердження Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року»**.

Постановою КМУ № 1322 від 15 грудня 2023 року:

а) схвалено загальну Стратегію утвердження української національної та громадянської ідентичності (на період до 2030 року);
б) затверджено конкретний Операційний план заходів з реалізації цієї Стратегії (на перший етап з 2023 по 2025 рр.).

Розпорядженням КМУ № 141-р від 16 лютого 2024 року схвалено загальну Концепцію Державної цільової програми із цього ж питання.

Постановою КМУ № 864 від 30 липня 2024 року затверджено вже конкретну цільову програму відповідно до попередньої Концепції.

Програма, спрямована на формування відчуття належності до української нації як самобутньої спільноти, яка об'єднана назвою, символами, мовою, цінностями, традиціями, буде реалізовуватися у 3 етапи. Стратегія і Програма визначають напрями, цілі, основні завдання, очікувані результати та складові державної політики у цьому питанні, якими є:

- національно-патріотичне виховання;
- військово-патріотичне виховання;
- громадянська освіта.

Документами передбачено низку активностей, деякі з них мають відношення до публічних бібліотек:

1. популяризація українського контенту (книги);
2. проведення заходів, спрямованих на тах);
3. проведення заходів на утвердження сімейних цінностей; формування національної ідентичності через родину;
4. підготовка і поширення інформаційних матеріалів щодо розвінчування міфів, створених росією (у т.ч. на власних вебсайтах);
5. поширення інформації про культурну спадщину України (у т.ч. на власних вебсайтах);
6. впровадження програми громадянської освіти у співпраці із закладами культури; у межах громадянської освіти підвищення рівня поінформованості громадян про суттєві права, демократії та верховенства права, прав і обов'язків громадян;
7. інтеграція патріотичного виховання та курси медіаграмотності; формування критичного мислення.

Крім того, **втратили чинність** два документи:

- постанова КМУ від 30 червня 2021 р. за № 673 «Про затвердження Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року»;
- розпорядження КМУ від 9 жовтня 2020 р. «Про схвалення Концепції Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року».

3. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 року № 243-р **«Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року».**

Завдання і заходи з виконання цієї Програми щодо бібліотек:

1. моніторинг дотримання норм мовного законодавства щодо проведення заходів у закладах культури;
2. інформування громадян щодо застосування норм законодавства про державну мову в різних сферах суспільного життя;
3. здійснення періодичного інформування щодо вимог мовного законодавства;
4. проведення літературно-мистецьких, національно-патріотичних, інформаційних, соціокультурних заходів з популяризації української мови (фестивалі, конференції, конкурси, тематичні читання, літературні вечори, години поезії, виставки тощо);
5. забезпечення доступу та розвиток розмовних клубів на базі бібліотечних закладів;
6. презентація українських книг, популяризація читання, обговорення важливих соціальних, культурологічних, історичних тем, що висвітлюються в сучасній українській літературі;
7. підтримка та промоція ветеранської літератури.

4. Наказ Міністерства культури та інформаційної політики України від 2 серпня 2024 року за № 536 **«Про затвердження Методичних рекомендацій щодо заповнення та функціонування розмовних клубів з української мови на базі бібліотечних закладів».**

У попередньому документі одним із напрямів популяризації української мови є створення і функціонування на базі бібліотечних закладів розмовних клубів. Тому профільне Міністерство розробило Методичні рекомендації щодо цього питання.

У них перераховуються нормативно-правові акти, положення яких потрібно враховувати під час створення і функціонування розмовних клубів. Окремий розділ присвячено організації роботи розмовних клубів з української мови та певним ключовим моментам.

Документом передбачено різні напрями діяльності, а також форми роботи розмовних клубів, які рекомендує міністерство. Серед форм виділяють: мовні ігри і вправи, тематичні зустрічі, групові дискусії, мовознавчі квести, екскурсії, конкурси, вікторини, колективні голосні читання та інші.

У Методичних рекомендаціях також описується, які саме матеріали потрібно використовувати в роботі розмовного клубу.

5. Постанова Верховної Ради України від 21 грудня 2023 року № 3536-IX **«Про відзначення пам'ятних дат і ювілеїв у 2024-2025 роках».**

Цією Постановою (у двох додатках) затверджено переліки ювілейних дат 2024 і 2025 років, які урочисто відзначатимуться на державному рівні. Йдеться лише про українських (не зарубіжних) видатних особистостей, а також про знакові події, які відбувалися в Україні чи пов'язані з Україною.

Ці ювілеї можуть стати інформаційними приводами для організації різноманітних бібліотечних активностей.

6. Наказ Міністерства культури та інформаційної політики від 02 вересня 2024 р. за № 631 **«Про внесення зміни до Типових правил користування бібліотеками в Україні».**

Документ набрав чинності з дня його офіційного опублікування – 17 жовтня 2024 року. Цим наказом внесено зміни до абзацу третього пункту 8 «Типових правил користування бібліотеками в Україні», а саме: замінити цифри «18» цифрами «14». Тобто тепер **діти віком до 14 років (а не до 18)** записуються до бібліотеки за згодою батьків чи інших законних представників.

7. Закон України від 4 червня 2024 року № 3760-IX **«Про застосування англійської мови в Україні».**

Закон містить статтю 9 «Англійська мова у сфері культури» – у ній конкретно про бібліотеки нічого не сказано, більше про музеї, але є наступна інформація: *«Інформаційні матеріали про культурно-мистецькі та видовищні заходи у державних і комунальних закладах культури поряд із державною мовою МОЖУТЬ подаватися також англійською».*

Оскільки бібліотеки обслуговують і дошкільнят, варто знати, що прикінцевими положеннями у новій редакції викладено ч. 3 і ч. 4 статті 10 ЗУ «Про дошкільну освіту»:

3. *«У закладах дошкільної освіти забезпечується **обов'язкове вивчення англійської мови дітьми старшого дошкільного віку.***

4. *Заклади дошкільної освіти забезпечують **обов'язкове використання англійської мови в освітньому процесі для дітей раннього, молодшого дошкільного та середнього дошкільного віку.***

Цю інформацію можна використати стосовно функціонування, наприклад, англomовного клубу для дошкільнят у бібліотеці.

Також прикінцевими положеннями доповнено ЗУ «Про повну загальну середню освіту» нормою: *«Кожен учень має пройти державну підсумкову атестацію (ДПА) з англійської мови».* Тому є вірогідність, що у старшокласників збільшиться потреба в англomовних інформаційних джерелах, – бібліотеці потрібно проаналізувати англomовний фонд бібліотеки.

8. Наказ Міністерства культури та інформаційної політики України від 13 червня 2024 року за № 428 **«Про затвердження Методичних рекомендацій щодо організаційної діяльності з питань безбар'єрності, ґендерної рівності та ментального здоров'я на підприємствах, установах, організаціях, які належать до сфери управління Міністерства культури та інформаційної політики України».**

Цей документ розроблено на впровадження положень:

— «Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року»,

— «Державної стратегії забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2030 року»,

— «Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?».

Міністерство рекомендує визначити в кожній установі відповідальну за ці питання особу і в Методичних рекомендаціях міститься інформація про зміст та напрями роботи цього працівника. Також рекомендується використовувати у роботі «Довідник безбар'єрності» та інші посібники і матеріали, активні посилання на які є у цих Методичних рекомендаціях.

9. Закон України **«Про внесення змін до деяких законів України щодо запобігання насильству та унеможливлення жорстокого поводження з дітьми»** від 06 червня 2024 року за № 3792-IX.

Цим документом внесено доповнення до низки законів, зокрема і до Закону України «Про культуру». З'явилася нова стаття 4³ «Механізми унеможливлення насильства та жорстокого поводження з дитиною в закладах культури, у колективах яких перебувають діти». Цією статтею перераховані окремо дії керівника закладу культури та його працівників. Так, **керівник** затверджує «Положення про запобігання та протидію насильству і жорстокому поводженню з дітьми в закладі культури» з урахуванням Типової програми та Порядку реагування на випадки насильства, затверджених КМУ (ці документи ще в розробці), оприлюднює його і ознайомлює усіх працівників з ним; розглядає усні і письмові заяви про випадки насильства в закладі культури протягом 1 доби і письмово повідомляє поліцію та службу у справах дітей.

Працівники закладу культури, де перебувають діти, у разі виявлення ознак насильства або жорстокого поводження з дитиною зобов'язані: вжити невідкладних заходів для припинення насильства, за потреби надати домедичну допомогу, викликати швидку допомогу, повідомити свого керівника та батьків дитини, яка вчинила насильство, і дитини, яка постраждала від насильства.

10. Закон України від 22 листопада 2023 року за № 3494-IX **«Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо впорядкування надання та використання відпусток, а також інших питань»**.

Цим Законом внесено зміни до Кодексу законів про працю України та до Закону України «Про відпустки», які стосуються окремих питань неробочих днів (найбільше – про відпустки). **Основні тези змін**, що будуть цікаві працівникам публічних бібліотек:

а) з'явилося більше повноважень у роботодавця щодо **перенесення вихідних і робочих днів** у межах бібліотеки. Раніше перенесення вихідних і робочих днів оголошувалися лише Кабінетом Міністрів України для всіх однаково, але в рекомендаційному режимі. Тепер **такі переноси можна зафіксувати у трудовому чи колективному договорі або в наказі чи розпорядженні керівника**. Оскільки святкових днів на час воєнного стану немає, то ця норма буде застосовуватися після його відміни. Загалом зміни направлені **на більшу гнучкість та адаптивність** режиму роботи конкретної установи;

б) удвічі збільшилася тривалість відпустки без збереження заробітної плати, яка може надаватися працівнику – було 15, стало 30 календарних днів на рік. Більше того, тепер у випадках пандемії, епідемії, загрози збройної агресії, надзвичайної ситуації працівнику може надаватися відпустка без збереження заробітної плати без обмеження строку; термін – за угодою сторін (не за одним бажанням працівника).

Також зафіксовано, що час перебування у відпустці без збереження заробітної плати **не зараховується до стажу**, що дає право на щорічну основну відпустку. І це є логічним, оскільки відпустку працівник отримує за **відпрацьований час**;

в) хоча період перебування працівника у відпустці без збереження заробітної плати не входить до стажу для щорічної відпустки, але цим Законом внесено доповнення і до Закону про пенсійне страхування, згідно з яким період перебування у відпустці без збереження зарплати включається до страхового стажу;

г) внесено зміни і в Закон України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» стосовно відпусток: у період дії воєнного стану надання працівнику будь-якого виду відпустки (крім декретної) понад щорічну основну відпустку **за рішенням роботодавця може здійснюватися без збереження заробітної плати**. Надання невикористаних днів такої відпустки переноситься на період після закінчення воєнного стану. За рішенням роботодавця невикористані дні такої відпустки можуть надаватися без збереження заробітної плати.

Цим Законом внесено й інші зміни до трудового законодавства щодо неробочих днів.

11. Наказ Міністерства економіки України від 16 січня 2024 року за № 1410 **«Про затвердження зміни № 13 до Національного класифікатора ДК 003:2010».**

Зміни стосуються назв посад у комп'ютерній та військовій сфері. У багатьох бібліотеках працюють фахівці IT-сфери на різних посадах, тому варто знати, що даним документом **скасовано** деякі назви посад, зокрема:

- програміст прикладний;
- програміст системний;
- інженер із застосування комп'ютерів;
- фахівець з розробки та тестування програмного забезпечення;
- інші.

Також документом **внесено** до Класифікатора професій перелік **нових** назв IT-посад, зокрема:

- адміністратор веб-сайту *(причому саме через дефіс, хоча за новим правописом пишеться разом)*;
- фахівець з питань обслуговування мережі;
- інженер з *(багато різновидів)*;
- інші.

Цим наказом деякі назви посад в IT-сфері **замінено**, зокрема:
 «програміст (база даних)» – на просто «програміст»;
 «інженер з програмного забезпечення комп'ютерів» – на просто «інженер з програмного забезпечення»
 інші заміни.

Якщо у бібліотеці працюють IT-фахівці, назви посад яких скасовано чи змінено згідно з даним наказом, то треба привести їх у відповідність з чинним законодавством (видати наказ, змінити штатний розклад, внести зміни до трудової книжки працівника).

12. Закон України від 06 вересня 2022 р. за № 2573-IX зі змінами та доповненнями 2023 року **«Про систему громадського здоров'я»** (набрав чинності 01 жовтня 2023 р.).

Цей Закон прийшов на заміну Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», який 01 жовтня 2023 р. втратив чинність.

Новий Закон, як і його попередник, бібліотекарям цікавий тим, що стосується медико-санітарних умов праці та обов'язкових медичних оглядів працівників.

Так, зокрема, **стаття 34** Закону встановлює, що «умови праці, робоче місце і трудовий процес не повинні справляти шкідливий вплив на людину. Вимоги щодо забезпечення безпечних для людини умов праці визначаються державними медико-санітарними нормативами та правилами».

Стосовно медичних оглядів працівників, то за **статтею 45 цього Закону**, яка так і називається «Обов'язкові медичні огляди», «працівники, які здійснюють діяльність, **пов'язану з обслуговуванням населення**, повинні проходити **обов'язкові** попередні (до прийняття на роботу) і періодичні медичні огляди. **Періодичні** медичні огляди проводяться за рахунок роботодавця.

Працівники, які без **поважних** причин не пройшли у встановлений термін обов'язковий медичний огляд у повному обсязі, **відсторонюються** від роботи і **можуть** бути притягнуті до дисциплінарної відповідальності».

13. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 08 листопада 2023 року за № 1925 **«Про внесення змін до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 23 липня 2002 р. за № 780»** (набрав чинності 01 жовтня 2024 р.).

Видання цього наказу є прямим наслідком прийняття попереднього Закону України «Про систему громадського здоров'я». Даний документ набрав чинності рівно через рік після прийняття цього Закону.

Наказ МОЗ № 1925 від 08 листопада 2023 року вніс певні зміни в чинний наказ МОЗ **«Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до поширення інфекційних хвороб»**.

Згідно з цим документом у сфері культури обов'язковим періодичним медичним оглядам підлягає категорія **«Працівники, що безпосередньо займаються обслуговуванням відвідувачів»**. Періодичність цих оглядів – **1 раз на рік**. Оплачує періодичні огляди роботодавець.

Надія ЗАГАЙНА

головний бібліограф
центру дослідження книги та читання
Національної бібліотеки України
для дітей

УКРАЇНСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА

в полі зору науково-допоміжної бібліографії

Українська дитяча література уже з середини ХХ століття перебувала в полі зору науково-допоміжної бібліографії. У Національній бібліотеці України для дітей з 1975 року і до сьогодні виходить друком науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Українська дитяча література» [10].

У статті, вміщеній у журналі «Бібліотека у форматі Д°» (2015 р.) [2], йдеться про історію заснування **бібліографічного посібника «Українська дитяча література»**, його структуру, основні етапи розвитку української дитячої літератури за період від 70-х років ХХ століття до 2014 року і вплив на неї панівної ідеології та суспільного життя.

Дослідники літератури для дітей стверджують: «...як показує історія становлення літератури для дітей та юнацтва, **кожна епоха запропонувала своєму читачеві свої адекватні послання. І кожна епоха абсолютно по-різному сприйняла свого юного читача, створюючи йому власну, актуальну саме для цього часу, літературну пропозицію.** І якщо усі попередні епохи переважно пропонували дітям... найкращі взірці поведінки у школі, вдома, у суспільстві, то література, створена саме для дітей та юнацтва сьогодні, жодним чином не прагне хизуватися виховними моментами і не претендує бути «ідеальною». Це не означає, що й раніше не створювалися розважальні чи психологічні твори. Однак **саме ті твори, які не насаджували панівні дидактичні догми..., а радше служили розважальним чинником, психоемоційним розрядом заради розвитку внутрішнього «Я» дитини, її самопошуку, самоідентифікації... ввійшли в класику літератури для дітей...**» [1, с. 46].

Що ж запропонували своїм читачам-дітям і підліткам українські письменники в останньому десятилітті?

На 2014-2023 рр. в Україні припали Революція Гідності та найжорстокіша війна – підступне загарбання Криму і частини Сходу, а в 2022 році – повномасштабне вторгнення російської орди, окупація міст і сіл та важкі бої за визволення рідної землі, які точаться й понині. І навіть у ці драматичні часи в Україні вийшли друком вартісні книжки для дітей.

Зрозуміло, що у фокусі уваги українських письменників, особливо в останні два роки, перебуває війна.

«Але, на щастя, у її найлюдянішому вимірі: автори зосереджуються на особистісному, ціннісному, вічному – тому, що в усіх ситуаціях в усі часи давало змогу залишатися людиною й продовжувати традицію Людяності»¹, – зазначає книгознавець Н. Марченко [8].

Автори книжок проговорюють з читачами різні виміри цієї багатоаспектної теми – проживання на окупованих територіях, вимушена еміграція до інших країн та переселення із зони бойових дій у більш безпечні райони України, волонтерство, втрати рідних, порятунок тварин із небезпечних районів, хоробрість та сила всіх і кожного, підтримка тих, хто поряд, хто потребує цього, віра і впевненість у перемозі. **«Важливо також, що середовище українських авторів, які пишуть для дітей та підлітків, виробило величезну чутливість до таких тем, і в роботі над подібними текстами часто залучає психологів для консультування... Ми пишемо про травматичний досвід, усе ще перебуваючи в ньому, тому варто бути свідомим цього, і ця свідомість – важливий тренд нашої сучасної літератури для дітей»** [9].

За означений період в Україні вийшло друком більше ста книжок для дітей, в яких розповідається про війну як явище та людиноненависницьку загарбницьку війну росії проти України зокрема. Вони є у фонді Національної бібліотеки України для дітей

У науково-допоміжному показнику **«Українська дитяча література»** за період 2014-2023 рр. зафіксовано:

3419 видань.
З них **1135 видань (33.2%)** – це науково-пізнавальна література, а **2284 видань (66.8%)** – художня література.

У попередньому десятилітті (2004-2013 рр.) зафіксовано:

3900 видань.
З них **905 (23.2%) видань** – науково-пізнавальна література, **2995 (76.8%)** – художня література. Отже, за останнє десятиліття кількість видань для дітей зменшилася на понад 14%. Проте позитивним чинником є збільшення видань науково-пізнавальної літератури на 10%.

¹ **Наталія МАРЧЕНКО**

Старший науковий співробітник Інституту біографічних досліджень НБУВ, провідний бібліограф НБУ для дітей, кандидат історичних наук, дослідниця дитячої літератури, автор-координатор інтернет-ресурсу «КЛЮЧ».

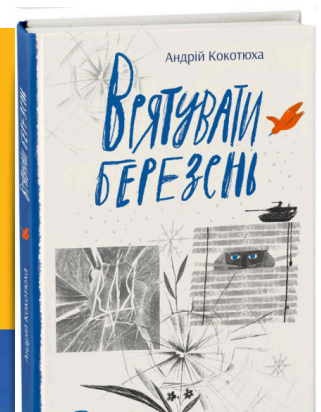

і відображені у відповідних розділах науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Українська дитяча література».

Це видання для всіх вікових категорій читачів-дітей. Жанрова палітра творів різноманітна: науково-популярні, художні, зокрема поезія і проза (від невеликих оповідань до романів). Ще у 2015 році вийшла друком одна з найтитолованіших книжок на цю тему: ■Р. Романишин і ■А. Лесів «Війна, що змінила Рондо». Вона перекладається різними мовами, отримує українські та закордонні нагороди і досі перевидається. Книжка стане в пригоді для відвертої розмови з найменшими читачами про те, що відбувається у нашій країні зараз.

Найбільш довершеними в художньому і психологічному плані, такими, що не романтизують війну, але й не ранять дитячі душі, відповідаючи віковим особливостям читачів, можна назвати такі

видання: ■Л. Денисенко «Діти повітряних тривог», ■Г. Кирпа «Мій тато став зіркою», ■К. Єгорушкіна «Мої вимушені канікули», ■Г. Ткачук «Блакитний записник», ■Т. Стус «Темні історії маленьких і великих перемог», Зоряна Живка «Пес Патрон» і «Півник-переможець», ■С. Дерманський «Клуб врятованих. Непухнасті історії», ■Н. Музиченко «Врятовані хвостики», ■Н. Мельниченко «Мій дім – війна», ■О. Михед «Котик, півник, шафка», ■К. Тихозора «Дім», ■Є. Степаненко «Абетка війни», ■О. Русіна «Абрикоси зацвітають уночі», ■М. Савка «Залізницею додому», ■А. Кокотюха «Врятувати березень», ■І. Андрусак «Жерар-партизан», ■В. Захабура «Лео-Фу, або Я народився собакою», ■О. Шатохін «Жовтий метелик», ■Т. Торба «Оммм. Дух ірпінського лісу», ■О. Максименко «Пси, які приручають людей», ■І. Потапенко «Підвальні хроніки», ■В. Чернишенко «Битва за місто» та інші.

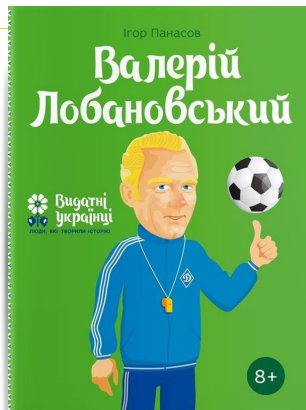

Водночас для сучасної літератури для дітей, крім книг про війну, характерними за визначений період є **«відсутність тематичних обмежень; розгалужена жанрова система; синтез і дифузія жанрових форм у межах одного тексту; домінування фантастичного над реальним у літературі для дітей молодшого та середнього шкільного віку, а реалістичної прози – у літературі для читачів старшого шкільного віку; адресування поетичних текстів здебільшого дітям дошкільного та молодшого шкільного віку, прозових – підліткам і юнацтву...»** [3, с. 161].

Аналіз науково-допоміжного бібліографічного посібника за останнє десятиліття показує, що в українській літературі для дітей також був популярним **біографічний жанр**. Як відомо, в усі часи є свої герої.

Насправді українські персоналії в читанні української дитини з'явилися лише після Революції Гідності. **«Переломні для самоусвідомлення та самоідентифікації українського суспільства події 2014 р. створили принципово інший, порівняно з попереднім, вітчизняний біографічний дискурс і кардинально змінили форми та способи біографічного письма. Значну роль у цьому процесі відіграло поряд із іншим постмодерне мислення, для якого визначальним є імператив реінтерпретації. Відтак, переосмислення зазнали як пантеон та особистість персоналій, так і сам алгоритм пошуку та представлення біографічного знання»** [6, с. 12].

Українські письменники присвятили свої біографічні твори представникам літератури, мистецтва, спорту, визначним ученим,

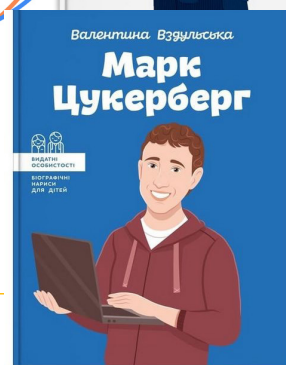
діячам церкви, тим, хто прославив Україну за її межами. Це видання – **І. Панасов**, **М. Рубан** «Кузьма Скрябін», **І. Панасов** «Валерій Лобановський», «Леонід Каденюк», **О. Промахов** «Ігор Сікорський», **С. Тараторіна** «Оця Марія звірів малювала», **С. Шевчук** «Сергій Корольов», **Г. Терещук** та **О. Думанська** «Шептицький від А до Я», **І. Власенко** «Квітка», **С. Мусаєва**, **А. Алієв** «Мустафа Джемілев. Незламний», **С. Кирилюк** «Кобилянська від А до Я», **К. Бабкіна**, **М. Лівін** «Сила дівчат», **І. Баришевська** «Жінки, які прославили Україну» та інші. Розповідають вони також про раніше замовчуваних і малознаних персонажів. Це твори: **Х. Лукашук** «Микола Лемик» та «Михайло Сорока», **Д. Ільницький** «Богдан І. Антонич від А до Я», **І. Роздобудько** «Неймовірна. Ода до радості» – про О. Телігу, **В. Яворівський** «Автопортрет з уяви»: роман про Катерину Білокур, **О. Луцківська** «Ці яблука вигадав геній!» – про Левка Симиренка. Дуже популярними серед дітей є повісті **О. Гавроша** «Неймовірні пригоди Івана Сили, найдужчої людини світу» та «Пригоди тричі славного розбійника Пинті», діалогія **М. Морозенко** «Іван Сірко великий характерник» та «Іван Сірко славетний кошовий».

По-новому змальовані традиційні постаті українського пантеону. Це твори: **Л. Ушкалов** «Шевченко від А до Я», «Григорій Сковорода від А до Я»; **Б. Тихолоз**, **Н. Тихолоз** «Франко від А до Я», **М. Горянич** «Леся Українка і я», **Н. Малетич** «Леся. Мандрівний клубочок».

Біографічні видання для дітей стали серійними. Серед них варто назвати серію книг видавництва «Апріорі», започатковану ще 2009 року під назвою «Апріорі – дітям». Її автори знайомлять читачів-дітей із біографіями визначних письменників та уривками з їхніх творів. Це збірки: «Митрополит Андрей Шептицький – дітям і батькам» **О. Сапеляк**, «Марія Людкевич – дітям», «Григорій Сковорода», «Олександр Олесь – дітям», «Леонід Глібов – дітям», «Маркіян Шашкевич дітям», «Микола Вінграновський – дітям», «Михайло Коцюбинський – дітям», «Олена Пчілка – дітям», які вийшли друком за останнє десяти-

ліття. Цікавими зразками біографічної прози для підлітків є також авторська серія повістей **Н. Топської**, видана ТОВ «КТБ «Альфа», яка присвячена українським митцям. Це **Д. Бортнянський** «Музика, що окрилює душу», **М. Леонтович** «Подільський Орфей», **М. Кропивницький** «Батько українського театру», **К. Білокур** «Зачарована квітами», «Максим Березовський», «Артемій Ведель» «Славетна. Марія Заньковецька» та інші. Київське видавництво «Антологія» поновило друк найбільшої в Україні біографічної серії для дітей «Життя видатних дітей». Це художні інтерпретації українськими авторами окремих епізодів з дитинства відомих людей не тільки з України, а й з усього світу. Серед них: «Анна Багряна про Марію Заньковецьку, Олену Телігу, Вангу, Марію Приймаченко, Славу Стецько», «Анатолій Птіцин про Шолом-Алейхема, Януша Корчака, Фріца Крейслера, Миколу Лукаша, Матір Терезу», «Марина Павленко про Павла Тичину, Надію Суровцеву, Василя Симоненка, Василя Стуса, Ірину Жиленко», «Олесь Ільченко про Леонардо да Вінчі, Карла Ліннея, Жюль Верна, Джона Рокфеллера, Лесю Українку, Вінстона Черчилля», «Наталія Пуряєва про Омеляна Ковча, Івана Павла II, Олександра Меня, Далай-ламу XIV, Валерія Марченка» та інші.

Варті уваги серії видавництва «ІРІО»: «Видатні особистості. Біографічні нариси для дітей» та «Видатні українці. Люди, які творили історію». У **науково-допоміжному покажчику «Українська дитяча література»** за 2017-2023 рр. рекомендовано майже 60 видань (перевидань) із цих серій. Серед них: «Марія Примаченко» **М. Рубан**, «Роксолана» **О. Шутко**, «Любомир Гузар» **О. Опанасенко**, «Генрі Форд» **В. Вздутьської**, «Леонардо да Вінчі» **А. Росоловської**, «Вінстон Черчилль» **І. Костюченко**, «Коко Шанель», «Волт Дісней» **М. Сердюк** та інші.

Значно менше видань для дітей за останнє десятиліття присвячено історичній темі. Але тут справжній різновид жанрів: повість, роман, оповідання, новела, легенда, притча. З-поміж них «осібне місце посідає авторська казка... Як джерело історичних знань, літературна казка наразі відіграє значну роль у процесі формування національної ідентичності дитини, стає ґрунтом для усвідомлення нею своєї приналежності до української спільноти із власним історичним минулим, традиціями, звичаями, мовою, моральними цінностями. Це вельми актуально в період формування в Україні національного наративу, створення національного інформаційно-комунікативного, культурно-символічного простору» [4].

За означений період українська дитяча література збагатилася такими **казками**: ■І. Калинець «Данка і Крак», ■К. Єгоровічкіна «Скриня», ■С. Дерманський «Нічийний хруль», ■О. Мамчич «Олениця біжить по морю», ■Ю. Стахівська «Місяць над Кінбурном», ■М. Артеменко «Стріла степу» та інші.

Художня інтерпретація історичних подій – життя на українських землях в сиву давнину; одна з найстрашніших сторінок української історії – Голодомор; боротьба за волю і незалежність українського народу є цікавими для читачів-дітей, адже автори цих творів часто поєднують фактографічність, хронологію подій з пригодницьким сюжетом, поряд з історичними героями діють вигадані. Кращі традиції історичної прози закладено у творах ■В. Рутківського, ■О. Гавроша, ■З. Мензатюк, ■В. Малика, ■М. Морозенко. Майже всі вони перевидані за останнє десятиліття. Нові видання, відображені в покажчику «Українська дитяча література», – це ■Г. Пагутяк «Око світу»: роман про УПА, ■І. Курус «Знайти Атлантиду», ■З. Живка «Ангел на ймення Грушка»: про Голодомор, ■В. Марущак «Пустеля. Голодомор. Український південь», ■Ю. Смаль «П'ять колосків. Голодомор. Історії, як зникали українці», ■І. Малкович «Анна Ярославна: київська князівна – королева Франції», ■Н. Смирнова «Крим Керіма», ■Н. Довгопол «Стешка, дочка винахідника», ■Н. Гербіш «Ми живемо на краю вулкана», ■С. Богдан «Викрадений перстень», ■Т. Стрижевська «Химерний Київ», О. Орлова «Чотири князівни», ■Я. Яріш «Самійло», ■І. Андрусак «Сірка на порох», ■Е. Заржицька «Легенди про козаків», ■Д. Білий «Дивовижні пригоди скіфа Атея», ■В. Карп'юк «Олекса Довбуш. Лігво Арідника» та інші.

Фантастична література завжди була масово представлена в дитячому читанні. Вона покликана підготувати підростаюче покоління до дорослого життя, виховуючи у нього правильні уявлення про добро і зло. У фантастичних творах для дітей, як правило, захоплюючі події, велика кількість позитивних персонажів і обов'язково щасливий

кінець з перемогою добра над злом. Герої фантастичного твору часто того ж віку, що й читач. Це робить їхні вчинки більш зрозумілими для підлітків. Фантастичні твори для дітей населені чаклунами, відьмами, примадами, велетнями, гномами, мешканцями з інших планет. Звичайними речами для фантастичних світів є птахи, що розмовляють, кентаври, русалки, тролі, вампіри, єдинороги. Герої, хоч і мають особливу могутність чи якісь виняткові здібності, але так само, як усі, часто потребують любові, підтримки, захисту і дружньої участі.

За період 2014–2023 рр. у **бібліографічному посібнику «Українська дитяча література»** відображено близько 270 видань і перевидань фантастичних творів українських авторів. Серед них: ■В. Аренев «Сезон Кіноварі» (трилогія), ■С. Тараторіна «Лазарус», ■Н. Дев'ятко «Легенда про юну Весну», ■В. Лапікура «Чарівна брама», ■Г. Ткачук «Зврк», ■С. Гридін «Федько – прибулець з Інтернету», ■А. Багряна «Вітрова гора», ■Н. Довгопол «Мандрівний цирк сріблястої пані», ■Л. Воронина «Таємне Товариство Близнюків, або Чудисько озера Лох-Ойх та інші страховища», «Таємне Товариство Ботанів, або Екстрим на горі Підстава», ■М. Дяченко, ■С. Дяченко «Зло не має влади», ■Л. Відута «Ловці думок», ■Н. Гуменюк «Білий вовк на Чорному шляху», ■М. Стефак «Ключ Горгона», ■М. Марченко «Місто Тіней», О. Гаврош «Героїчні канікули», ■Р. Росіцький «Легенда», ■А. Кокотюха «Потемні двері», ■О. Войтенко «У світлі світляків», ■Г. Манів «По той бік неба» тощо.

Значного розвитку в літературі для дітей останнього десятиліття набула **пригодницька проза**. Крім власне пригод та детективних історій з реальними героями тепер «більшість пригодницьких текстів – повісті-казки, в яких поєднане реальне і вигадане. Це проявляється на композиційному, сюжетному, стилістичному рівнях тексту. Сюжети повістей-казок теж розгортаються у двох (реальному і фантастичному) вимірах. Фантастичний, казковий світ постає як сон, уява головного героя чи його мандрівка в часі» [3, с. 162].

Більше 200 видань пригодницького змісту відображено в **покажчику «Українська дитяча література»** – це **Ю. Ілюха** «Друга справа Сашка Сірого: Родина для няні», **В. Захабура** «Ой, Лише...», **А. Кокотюха** «Гімназист» (трилогія), **З. Мензатюк** «Дике літо в Криму», «Відчайдушні вершники», **Г. Малик** «Мандри та подвиги лицаря Горчика», **В. Попелюшка** «Украдені», **А. Бачинський** «Детективи в Артеку, або Команда скарбошукачів», **О. Зубченко** «Перемагаючи долю», **О. Рижко** «Знає тільки Мару», **С. Гридін** «Відчайдушні», **О. Русіна** «Мія і місячне затемнення», **В. Лапікура** «Мурро і Гавчик», **Г. Манів** «Киці-мандрівниці», **Н. Гуменюк** «Сохатик і «Зуб дракона», «Літо з амазонками», **О. Есаулов** «Чорний ворон», «Як уполювати чупакабру», **Г. Ткачук** «Білка Квасоля та Опівнічний Пожирака», **Н. Музиченко** «Загублені в таборі», **В. Полянка** «Приборкання Кичери», **В. Карп'юк** «Незвичайне Різдво у Карпатах» та інші.

У читачів-дітей завжди є попит на **твори про своїх однолітків**, адже в них вони знаходять відповіді на запитання, які їх теж хвилюють. Вони бачать у цих творах моделі знайомих життєвих ситуацій: стосунки з батьками, з однокласниками, перше кохання, соціальні проблеми, які впливають на долі дітей. За означений період українські письменники написали більше 170 творів про дитинство. У полі зору бібліографів такі твори: **В. Запека** «Полінка», **В. Чемерис** «Вітька + Галя, або Повість про перше кохання», **О. Купріян** «Солоні поцілунки», «Щоденник Лоли», **Н. Мельниченко** «А тепер усе інакше», «Що знаходять в Хрулях», **І. Андрусак** «Усі пригоди Бурундука», **О. Луцевська** «Сем, без проблем», **А. Бачинський** «Трикутник Зевса», **С. Кочубей** «Сім нескладух Говорухи», «Книга рекордів Говорухи», **С. Гридін** «Не такий», «Незрозумілі», **А. Коршунова** «Комп і компанія», **О. Луцевська** «Задзеркалля», **Н. Біла** «Крута компанія», **М. Морозенко** «Я закохалася», **М. Павленко** «Моя класнюча дівчинка», **О. Сайко** «Птахи завжди повертаються», «Новенька та інші історії», **В. Захабура** «Лепрекони», **В. Шкляр** «Василькова таємниця», **О. Рижко** «Мишоловка», **А. Шавлач** «Пампуха» та інші.

Інклюзивна українська література, яка нещодавно увійшла в коло читання українських дітей, за останнє десятиліття поповнилася високохудожніми творами сучасних авторів: **А. Бачинський** «140 децибелів тиші», **Л. Ніцой** «Дві бабуськи в незвичайній школі, або Скарб у візку», **О. Осмоловська** «Сонце в озері твоєму», **Г. Самойленко** «Люди, як кораблі, чії душі – вітрила крилаті», **Є. Пірог** «Тридцять перший меридіан», **К. Бабкіна** «Шапочка і кит», **Н. Матолінець** «Гессі», **О. Радущинська** «Метелики в крижаних панцирах», **Н. Степула** «Петрик і фонтани», **О. Декань** «Сонячний Зак в країні усмішок», **Ю. Чернієнко** «Хікі шукають любов» та інші.

Українські письменники наважилися також торкнутися **тем неповної родини, статевого дозрівання** тощо. Відверто й реалістично заговорили про прийняття «інакших», про рівність та взаємоповагу; про виховання плуралізму, алкоголізм у батьків, сексуальне насильство, підлітковий суїцид. У **покажчику «Українська дитяча література»** відображено небагато таких творів: **Л. Денисенко** «Мая та її мами», **М. Карп'юк** «Дорога додому», **Н. Мельниченко** «#ЯнеБоюсьСказати», **С. Гридін** «І паралельні перетинаються», **О. Луцевська** «Задзеркалля».

Діти завжди читають **вірші**, адже вони є частиною їхнього життя. В поезії за означений період представлені не просто вірші, а й

загадки, скоромовки, лічилки, байки, поеми, віршовані казки, пісні, каламбури, іронічні вірші, ігрові вірші. Їх тематика охоплює буття людини в усіх його проявах: дитинство, родина, Батьківщина, природа, казкові герої, суспільні, морально-етичні, національно-патріотичні мотиви. У кожному випуску покажчика «Українська дитяча література» вірші займають вагому частину рекомендованих видань і адресовані вони здебільшого дошкільникам та дітям молодшого шкільного віку. Найбільш впізнаваними серед дітей стали такі збірки та окремі видання: ■А. Качан «Гуляє парус на Лимані», «За нашим садом грає море», ■В. Голобородько «Яблуко добрих вістей», ■Г. Чубач «Веселі хтосики», «Живі літери», ■Г. Малик «Іде грудень на коні», «Вірші для Одарочки», ■І. Андрусяк «Лякація», «Чупакабра та інші зайчики. Усе солодший сад», ■Т. Майданович «Країна Українія», ■М. Савка «Колисанки і дрімливі вірші», ■Г. Фалькович «Шалахмонеси», «Абу Карамбада. Колискова для Мішелі», ■Р. Скиба «Із життя хитрих слів», «Кожному по скибці», ■С. Дерманський «Прикольні вірші», «Чудернацькі вірші», ■Г. Кирпа «Ну й гарно все придумав Бог», «Дивний лис і дивний ліс», «Чорне море й синій кит», ■К. Міхаліцина «Дмухавка та інші пухнасті вірші», ■О. Кротюк «Чап-чалапу, гусоньки!» та інші.

Науково-пізнавальні видання в **покажчику «Українська дитяча література»** складають окремий підрозділ. Тематика за останнє десятиліття стала більш різноманітною, відповідає викликам сьогодення. Крім історичної тематики, біографічного жанру, про які частково розказано вище, українські автори цікаво розповідають дітям **про сучасні наукові досягнення в різних галузях знання, дають орієнтири вибору майбутньої професії**. Серед таких видань варто назвати зокрема: ■Л. Мовчун «Цікава розмова про мову», ■Н. Мельниченко «Українські землі до українців», ■М. Сердюк «Смачна історія України», ■О. Орлова «Парфумерний щоденник Зої» та «Мандрівка шоколаду», ■Ю. Гайдай і ■Т. Гайдай «Швидконіжка і дуже велосипедна пригода», ■Г. Буряк «Мандрівка островом добробуту», ■Г. Железняк «Таємничий космос», ■Г. Ткачук «Книжка про сміття» та «Найважливіша книжка про зуби», ■С. Біденко «Книга юного підприємця», ■Г. Стороженко «Людина та її тіло», ■А. Штефан «Літо довжиною в ДНК».

Огляд української дитячої літератури, яка вийшла друком за останнє десятиліття і була в полі зору науково-допоміжного бібліографічного покажчика «Українська дитяча література», засвідчує, що сучасна літера-

тура для дітей та юнацтва стала ще більш різноманітною за темами і жанрами. **«Автори пропагують загальнолюдські, національні, демократичні цінності, створюючи високохудожні твори, написані на основі літературної традиції, використання новаторських підходів у змістовому, жанровому, стильовому, образному і наративному планах. Творчість А. Бачинського, Лесі Воронини, В. Голобородька, С. Гридін, А. Качана, А. Кокотюхи, О. Луцевської, Г. Малик, Б. Матіяш, Дз. Матіяш, З. Мензатюк, М. Павленко, Г. Пагутяк, С. Процюка, І. Роздобудько, В. Рутківського, О. Сайко дає уявлення про тенденції розвитку, художні особливості літератури для дітей початку ХХІ ст. ...»** [3, с. 164-165]. Зросла кількість творів для розваги, відпочинку, емоційного розвантаження дитини.

Водночас в українській літературі для дітей спостерігається деяке одноманіття, невиразність текстів. **«Письменників, котрих можна впізнати за стилем оповіді, манерою письма, – одиниці, натомість авторів 5-ти і більше книжок для дітей – уже більше двохсот. Поява великої кількості авторів-початківців із малим життєвим досвідом і приблизно однаковим освітнім цензом створює картину одноманітності: тематичної, образної, стилістичної. На цьому тлі губляться цікаві твори. Часто книжки-проекти є ситуативним відгуком на виклики часу й не мають високої художньої цінності: дуже великий розголос і дуже короткий життєвий цикл (зазвичай менше року). Скорочення текстів на користь ілюстрації. Книжка, замість розвивати смак і навички читання, все більше стає предметом розглядання»** [7, с. 29].

Вчені-дослідники, критики української дитячої літератури, письменники, організатори дитячого читання вважають, що дитяча література є важливим чинником формування світогляду та культурної ідентифікації дітей. Тому недостатня увага видавців до української літератури для дітей може мати серйозні негативні наслідки для нашого соціокультурного простору та формування української ідентичності. Разом із тим вони відмічають майже цілковите домінування на початку ХХІ століття перекладної літератури. **«...Наші діти, читаючи, не бачать себе у своїй країні, у тому середовищі, в якому вони живуть. Вони асоціюють себе з персонажами інших соціумів і культур, не відчувають себе активними діячами, а лише пасивними споживачами. Діти також не помічають нашої власної розмаїтості, тоб-**

то плюралізму... Головне ж, крізь літературу вони не бачать себе складовими української нації, не бачать себе і свого місця на культурних та економічних мапах світу». [5]. Проте варто назвати видавництва, які у ці складні часи видають книги для дітей насамперед українських авторів. Це «Видавництво Старого Лева», «Ранок», «Vivat», «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «АССА», «Книголав», «Маміно», «Талант», «Фонтан казок», «Читаріум».

Ми живемо в надскладний час, і дитина потребує книжок, які допомагатимуть їй впоратися з сучасними викликами, а не вдаватимуть, що цих викликів не існує. Потрібна реалістична психологічна книга, де б зображувалося життя комплексно, висвітлювалися взаємини між дітьми, дітьми і дорослими, розвивався здоровий, скептичний погляд на речі у дітей, виховувалася емпатія, складалися можливі шляхи виходу зі складних життєвих ситуацій.

Питання української літератури для дітей щодалі частіше вивчають і обговорюють вчені-літературознавці, педагоги, видавці, бібліотекарі, тож, сподіваємося, вони на шляху до вирішення проблем у цій галузі.

ЛІТЕРАТУРА.

1. **Гнідець У.** Сучасна література для дітей та юнацтва як інтегрована субсистема загально-національного процесу / У. Гнідець // Література. Діти. Час : вісн. Центру дослідж. літ. для дітей та юнацтва. — Рівне, 2013. — Вип. 4. — С. 46-51.
2. **Загайна Н.** Науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Українська дитяча література»: історія видання за 40 років [Електронний ресурс] / Н. Загайна // Б-ка у форматі Д°. — 2015. — № 2. — С. 20-23. — Режим доступу: <https://chl.kiev.ua/D0/Book/View/98#page/20/mode/2up>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 13.05.2024.
3. **Качак Т.** Сучасна українська література для дітей та юнацтва як зміст літературної освіти [Електронний ресурс] / Т. Качак // Гірська школа Українських Карпат. — 2017. — № 17. — С. 161-165. — Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/324850411_Kachak_T_CONTEMPORARY_UKRAINIAN_LITERATURE_FOR_CHILDREN_AND_YOUTH_AS_A_CONTENT_OF_LITERARY_EDUCATION. — Назва з екрана. — Дата звернення: 13.05.2024.
4. **Кизилова В.** Специфіка трансляції історичної теми в українській літературній казці [Електронний ресурс] // КЛЮЧ : [вебресурс Національної бібліотеки України для дітей]. — Електрон. дані. — Режим доступу: <https://chl.kiev.ua/KEY/Books/ShowBook/735>. — Назва з екрана. — Дата публікації: 1.12.2021. — Дата звернення: 29.05.2024.
5. **Луцевська О.** Українська дитяча література як культурно-свідома відповідальність [Електронний ресурс] / О. Луцевська // Barabooka. Простір української дитячої книги : [вебсайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу: <http://www.barabooka.com.ua/ukrainska-dityacha-literatura-yak-kulturno-svidoma-vidpovidalnist/>. — Назва з екрана. — Дата публікації: [2018]. — Дата звернення: 11.07.2024.
6. **Марченко Н.** Новітня вітчизняна біографічна книжка для дітей та юнацтва [Електронний ресурс] / Н. Марченко // Б-ка у форматі Д°. — 2020. — № 4. — С. 12-14. — Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/D0/Book/View/123#page/12/mode/2up>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 22.05.2024.
7. **Марченко Н.** Українська література для дітей: насправді про що і для чого? / Н. Марченко // Укр. літ. газ. — 2023. — № 1, січ. — С. 29.
8. **Найкращі дитячі книжки 2023 року за версіями літературних критиків і читачів** [Електронний ресурс] / [уклад. В. Вздольська] // Читомо : [вебсайт]. — Електрон. дані. — Режим доступу: <https://chytomo.com/najkrashchi-dytiachi-knyzhky-2023-roku-za-versiiamy-literaturnykh-krytykiv-i-chytachiv/>. — Назва з екрана. — Дата публікації: 30.11.2023. — Дата звернення: 14.05.2024.
9. **Ткачук Г.** 2023 рік в українській літературі для дітей та підлітків. Підсумки, премії та тенденції [Електронний ресурс] / Г. Ткачук // Посестри : часопис. — 2024. — № 96. — Режим доступу: <https://posestry.eu/zhurnal/no-96/statya/2023-rik-v-ukrayinskiy-literaturi-dlya-ditey-ta-pidlitkiv-pidsumky-premiyi-ta>. — Назва з екрана. — Дата звернення: 13.05.2024.
10. **Українська дитяча література: інформ. анот. список для керівників дит. читання** / Держ. респ. б-ка для дітей. — Вип. 1 (1975) —. — Київ, 1975-2024. — В 1975-1980 рр. — щорічно ; в 1981-2013 рр. — щоквартально ; в 2014 р. — 2 рази в рік ; в 2015-2024 рр. — щорічно. — В 1975-1985 рр. як інформ. анот. список для керівників дит. читання ; 1986-1996 рр. як наук.-допом. бібліогр. список ; 1997-2024 рр. як наук.-допом. бібліогр. покажч. — В 1975-1992 рр. — Держ. респ. б-ка для дітей ; 1993-2002 рр. — Держ. б-ка України для дітей ; 2003-2024 рр. — Нац. б-ка України для дітей.

Ірина ШЕСТОПАЛ

завідувач
відділу проектно-грантової
діяльності та залучення інвестицій
Національної бібліотеки України
для дітей

ЩО НЕОБХІДНО ЗНАТИ І ЧОГО УНИКАТИ

під час написання заявки на грант

Страшним лихом і незагойними ранами увірвалася в Україну повномасштабна війна, яка триває і досі. І саме вона внесла великі зміни та корективи в наше життя і роботу. Перед дитячими бібліотеками постало багато викликів. Ми намагаємося долати їх, працюємо в екстремальних умовах, продовжуємо свою просвітницьку діяльність, волонтеримо, шукаємо нові можливості бути ближче до кожного користувача, нові інструменти залучення коштів, фінансову підтримку та подаємо інноваційні проекти на грантові конкурси.

Але, щоб правильно скласти заявку або заповнити аплікаційну форму потенційних грантодавців, необхідні знання, навички, терпіння в просуванні своєї ідеї. І хоч організація має досвід у грантовій діяльності, не завжди наші грантові ідеї підтримуються донорами. Часто заявники можуть упустити ключові аспекти запиту, на які донор розраховує отримати відповіді у проекті. На жаль, помилки допускають і ті, хто тільки починає свій шлях, і ті, хто вже має багаторічну історію успіху в грантрайтингу. Адже проект пишуть і перевіряють люди,

а людям властиво іноді помилятися, тому є як об'єктивні, так і суб'єктивні причини, чому проект не підтриманий донором. Проте пам'ятаємо, що успішна грантова заявка вимагає відмінного планування та детального вивчення кожного етапу, знання алгоритму пошуку грантових ресурсів та релевантних грантових інструментів.

Усе більше міжнародних організацій, фондів, бюро, фундацій пропонують долучатися до грантової діяльності, брати участь у конкурсах та подавати свої інноваційні проекти.

І незважаючи на важкі обставини, в яких опинилася Україна у зв'язку з російською агресією, щороку з'являється багато пропозицій для культурного сектору, громадських організацій, екологічних інституцій, медіабізнесу, стартапів. Та й конкуренція за гранти стрімко зростає.

Тож для початку розглянемо деякі **терміни**, які необхідно знати тим, хто тільки починає свій шлях у грантовій діяльності, та як користуватися ними, і нагадаємо їх тим, хто вважає себе досвідченим грантрайтером.

ГРАНТРАЙТЕР – людина (або група авторів), що залучає кошти виключно через написання заявок на гранти, створюючи проєкт відповідно до вимог того чи іншого конкурсу, та координує його виконання та звітування.

ФАНДРЕЙЗЕР – поняття ширше, ніж грантрайтер, адже він може залучати кошти не лише з грантів, а й через **краудфандинг** (збір коштів на спеціальній онлайн-платформі від великої кількості осіб для фінансування нового проєкту), комерційні партнерства тощо.

ФАНДРЕЙЗИНГ – пошук необхідних ресурсів (фінансових, людських, інформаційних) для здійснення будь-якої діяльності, щоб перекопати людей, кампанії у необхідності підтримки вашої ідеї.

Основні чинники успішної фандрейзингової кампанії:

- Креативність, різноманітність;
- Ефективна комунікація і довіра;
- Регулярне звітування;
- Ретельне планування та чітко визначені цілі.

ГРАНТ – благодійний внесок або безоплатна цільова субсидія, що надається на конкурсній основі організації, ініціативній групі або особі для реалізації заявленого проєкту в тій чи іншій сфері діяльності. На відміну від позики грант не треба повертати.

ДОНОР/МЕЦЕНАТ/СПОНСОР або об'єкт фандрейзингу (фонд, корпорація, державна установа або приватна особа) – це той, хто надає добровільну допомогу на безкорисливій основі.

БЕНЕФИЦІАР – одержувач визначених вигод, що виникають у результаті реалізації проєкту.

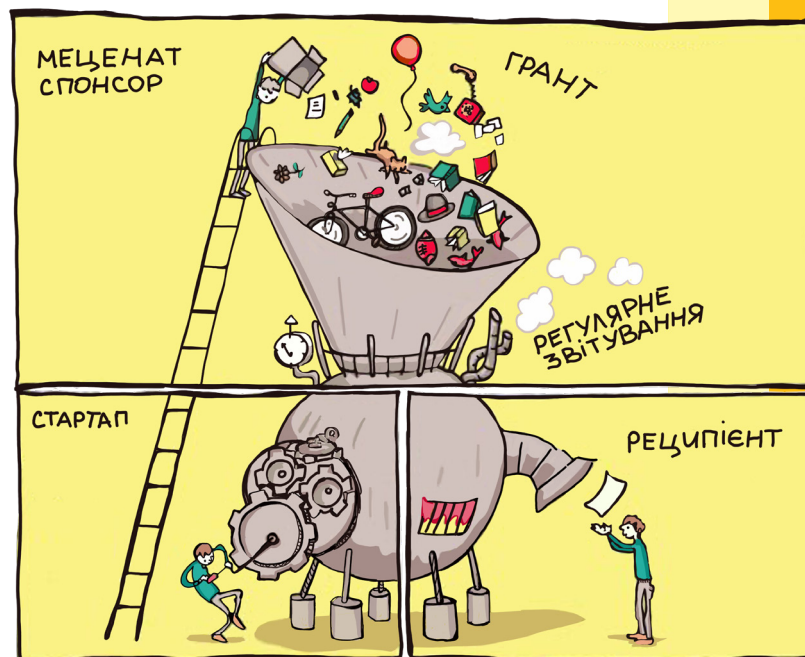
РЕЦИПІЄНТ – це юридична особа, яка безпосередньо одержує від донора матеріальну, фінансову, організаційну або іншу благодійну допомогу відповідно до затвердженого проєкту (програми).

СТЕЙКХОЛДЕРИ – усі, кого безпосередньо чи опосередковано стосується проєкт, позитивно чи негативно.

ПРОЄКТ – комплекс дій, спрямованих на вирішення будь-якої проблеми, орієнтованої на досягнення кінцевого результату.

СТАРТАП – походить від англійського поняття *start up* – «запускати» і означає щойно створену або ту, яка знаходиться в процесі створення, компанію. Будь-який стартап потребує інвестора, що зацікавиться свіжою бізнес-ідеєю і захоче для її реалізації вкласти кошти у проєкт. У першу чергу інвестора приваблює прибуток.

ГРАНТОВА ПРОГРАМА – сукупність фінансових ресурсів, які надаються отримувачам безповоротно для реалізації соціального проєкту, благодійної програми, проведення наукових досліджень, навчання, підвищення кваліфікації тощо.

Для багатьох організацій грант – це можливість перейти на якісно інший рівень роботи. Саме тому важливо вміти цією можливістю користуватися, вчитися писати проекти, подавати їх на грант і намагатися не допускати грубих помилок.

Сьогодні завдання бібліотек – зрозуміти, як втілити проекти: як їх складати та як шукати тих, хто їх профінансує. Також необхідно пам'ятати, що гранти розподіляються на конкурсній основі і отримують фінансову підтримку лише той, хто виконує усі умови грантового конкурсу та пропонує кращий проект (з точки зору розробки грантової заявки, наявності чіткого покрокового плану втілення ідеї проекту, його кількісних та якісних показників, сталості тощо). Заявникам, які прагнуть отримати стартовий капітал для втілення своїх інноваційних ідей, слід відповідально ставитися до підготовки необхідної документації для участі у конкурсі. Звичайно, не всі заявники в результаті отримують бажаний грант від донора. Спробуємо розібратися, чому ж донори відмовляють у грантах, і що необхідно знати та яких помилок краще уникати при написанні проектної заявки?

ПЕРША ПОМИЛКА – невідповідність умовам гранту, ігнорування вимог та рекомендацій грантодавця. Коли заявник неправильно розуміє або упускає важливі деталі вимог, що призводить до несумісності з очікуваннями від проекту. Висновок – необхідно уважно знайомитися з вебсайтом грантодавця, беручи до уваги слова, фрази, які використовуються для визначення цінностей, цілей та пріоритетів. Це може бути корисно для створення переліку фраз, понять та правильних дієслів, які варто використовувати для заявки та створення міцного зв'язку з потенційним донором. А також ретельно вивчати нормативну базу тієї чи іншої грантової програми.

Наприклад: якщо в пріоритеті грантодавця вказано, що фінансується «оцифрування колекції...», то подавати проект на ремонт або створення «психологічного простору» недоцільно.

ДРУГА ПОМИЛКА. Її припускаються 90% грантрайтерів, коли під оголошений конкурс відбувається швидкісне написання заявки. Як правило, це робиться поспіхом, за кілька днів до дедлайну, з єдиною метою – отримати грантові гроші. Дійсно, останнім часом дедлайни дуже скоротилися. Але краще, коли проект написаний заздалегідь. У цьому випадку можна моніторити конкурси й адаптовувати під них свій готовий проект, подаючи проектні заявки.

ТРЕТЯ ПОМИЛКА – непродуманий план вирішення проблеми, яка стоїть перед організацією, та ступінь її актуальності. Розробка будь-якого проекту починається з визначення та аналізу проблемних ситуацій. Адже треба пам'ятати, що донорами фінансується не сама проблема, а вирішення її. Проблему не треба «вигадувати», її актуальність необхідно обґрунтувати, коротко описати у проекті та показати реальні шляхи її розв'язання. Якщо проект реалізується разом із партнерами, то обов'язково слід вказати ступінь допомоги у вирішенні проблеми спільними зусиллями – це тільки підсилить проект. Щоб надати ще більшої значимості проекту можна додати статистичні дані, результати досліджень, якщо є, опис наявної негативної ситуації та запропонувати адекватні проблемні підходи до її вирішення.

ЧЕТВЕРТА ПОМИЛКА – невизначена чітко та конкретно мета проекту. Це одна з ключових помилок, яка може суттєво знизити шанси на успішне отримання гранту. Мета не повинна бути абстрактною, загальною, вона повинна бути тісно пов'язана саме з проблемою, яка буде вирішуватися за рахунок гранту, і цільовою аудиторією проекту. Тому при формулюванні мети рекомендується використовувати смарт-формулу.

Приклад. Мета повинна бути:

- S. (Specific) – Конкретна
- M. (Measurable) – Вимірювальна
- A. (Achievable) – Досяжна
- R. (Result-oriented) – Орієнтована на результат
- T. (Timed) – Орієнтована на певний термін

Одна з поширених помилок – невизначені завдання та кроки для досягнення мети, не сформульовані конкретні завдання та відсутність зв'язку між завданнями та метою, ігнорування індикаторів ефективності проекту. Це впливає з попередньої помилки, адже якщо мета абстрактна і масштабна, то виміряти її в своєму проекті дуже важко. Наприклад: як ви дізнаєтеся, що вашу мету справді досягнуто? Тому в індикаторах краще описати, який вплив мали ваші дії на описану на початку проблему. Вдумливо сформулювати індикатори успішності проекту.

Приклад: Мета – «створення цифрової колекції/платформи шляхом оцифрування фонду...та забезпечення вільного доступу до неї»;

1 завдання – оцифрувати відібрані видання із колекції (кількість)...

Результат: Оцифровано сторінок україномовних книг для родинного читання

Індикатори: Збільшення кількості користувачів нового віртуального продукту з по-

зитивним контентом на ...% , або залучення до створення віртуального конкурентоспроможного продукту...фахівців-програмістів, експертів, бібліотекарів, волонтерів.

Або мета – «організація креативного рекс-простору для дітей із числа ВПО...»,

1 Завдання – створити відповідні умови для розкриття творчих здібностей та талантів, саморозвитку дітей шляхом...

2 завдання – створити сприятливий психологічний клімат у роботі простору, наповнити його ресурсами різного формату, залучити фахівців... тощо.

Індикатори: Інтеграція дітей в умовах інклюзії в суспільне життя громади, міста; підвищення якості послуг, придбання... необхідних ресурсів та матеріалів, облаштування простору...

У формуванні індикаторів допоможе розуміння структури результатів, яких ви очікуєте на різних рівнях. Комісію завжди цікавить, які саме показники дадуть вам підстави вважати проект успішним.

П'ЯТА ПОМИЛКА – недостатньо прорахований бюджет. Як правило, це основна помилка у проєкті. Бюджет є ключовим елементом заявки на грант, тому недостатня деталізація, неповнота або взагалі його відсутність можуть істотно вплинути на рішення грантової комісії. До бюджету необхідно підходити дуже серйозно і не відкладати його на потім. Заявники інколи ігнорують обґрунтованість вартості послуг чи товарів із вказанням джерел і детальним поясненням, що може викликати у донора сумнів щодо реалізації проєкту. Правильно розрахований детальний бюджет – один із основних критеріїв для відбору та підтримки грантової заявки.

Приклад. Стаття Обладнання і нематеріальні активи: Сканер Fujitsu SV600 – 35000 грн – (обґрунтування) Сканування фонду. Створення електронних копій із оригінальних паперових носіїв (книг);

Комп'ютер Asus...25000 грн – (обґрунтування) Розробка вебресурсу, обробка, підготовка інтерактивних електронних зображень...

ШОСТА ПОМИЛКА – відсутність комунікації з локальними менеджерами грантової програми. Не бійтеся ставити запитання, які виникають при підготовці на конкурс документів, заповнення аплікаційного пакета тощо. Попросіть поради, передивіться презентацію оголошеного конкурсу. До дедлайну у менеджерів проєктів є додатковий час для надання консультацій, відповідей на запитання. На жаль, рідко використовується ця можливість, а від локальних менеджерів завжди є велика підтримка.

СЬОМА ПОМИЛКА – неграмотне врахування ризиків. Пункт особливо актуальний для України сьогодні. Міжнародні донори розуміють, що ризики, пов'язані із реалізацією грантових проєктів в Україні, вищі, ніж в інших країнах. Тому варто не лише прописати ризики, а й вказати, як їх мінімізувати в умовах війни.

Приклад: Внутрішні ризики: перевищення кошторисної вартості проєкту (через інфляцію та непередбачувані витрати). Можливість виникнення ризику невисока. Планово-фінансові ризики нівелюються за рахунок детально пропрацьованої грантової заявки та кошторису. Тоді витрати будуть перерозподілені між статтями кошторису...

Інфляційний ризик: що може змінити суми за окремими статтями бюджету. Можливість виникнення ризику середня. Ризик буде мінімізовано шляхом попередньої домовленості з надавачами послуг...

І на завершення ще декілька порад. Не соромтеся розказувати про ваш попередній успішний досвід (якщо він є), історії успіху. Працюючи над своїм проєктом, пам'ятаємо, що наша заявка – це шанс розповісти про себе, представити себе і свою інноваційну ідею. Не варто писати, що ви нічого не робили, але зробіть, якщо раптом вас донор підтримає. Прислухайтесь до зауважень донорів, ретельно вивчайте різні грантові програми та обирайте той грантовий конкурс, який відповідає вашим цілям, потребам, пріоритетам. Дотримуйтеся дедлайну. Ретельно підбирайте людей у команду, важливо, щоб це були однодумці, та будьте проактивними – шукайте надійних партнерів. Будьте готові до конкуренції та підготуйте пітчінг свого проєкту, будьте готові презентувати проєкт перед аудиторією, щоб переконати в його важливості, ефективності та актуальності. Вказуйте етапи і терміни реалізації проєкту, не забувайте про звітування. Якщо донор не отримає звіту – ви не отримаєте наступного траншу фінансування. І пам'ятайте, що процес написання заявки для грантового конкурсу не є простим, і вдосконалення підходу до нього може призвести до більшого успіху у майбутньому.

Отримання гранту – це завжди підтримка і розвиток діяльності організації та особистого саморозвитку. Тож створюємо переконливу, ефективну заявку на грант, віримо в успіх та рухаємося уперед.

Лариса КАЗАКОВА,
заступник директора
Чернігівської обласної бібліотеки
для дітей

Наталія ШЕША,
завідувач відділу методології
бібліотечної роботи з дітьми
Чернігівської обласної бібліотеки для дітей

ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ:

майданчик для юних талантів

Хто з нас у дитинстві не мріяв створювати власні світи, малювати барвисті картини чи розгадувати таємниці Всесвіту? Саме в бібліотеці серед полиць з книгами народжуються перші мрії та зароджуються творчі ідеї. Але сучасна бібліотека – це вже не просто сховище книг, а справжня творча лабораторія, де кожна дитина має можливість не просто читати, а й створювати, експериментувати та розвивати свої таланти.

Чернігівська обласна бібліотека для дітей яскраво демонструє, як традиційна бібліотека може перетворитися на динамічний центр творчості, де діти стають не пасивними споживачами інформації, а активними учасниками творчого процесу.

Книголюбів різних поколінь бібліотеки об'єднує міський **конкурс «Читаюча родина»¹**, який Чернігівська обласна бібліотека для дітей щорічно проводить з 2003 року. Започаткований як свято сімейного читання він з роками перетворився на справжню платформу для творчості та обміну досвідом.

¹ З 2024 року – «Родинні посиденьки»

Учасники не лише демонструють свої знання про прочитані книги, а й створюють унікальні творчі проекти – від відеороликів та презентацій до інсталяцій – кожна родина має змогу проявити свою фантазію. Журі оцінює глибину прочитання книг, оригінальність підходу та відповідність тематиці конкурсу.

За понад два десятиліття існування близько 500 чернігівських родин відкрили для себе нові літературні горизонти. **«Родинні посиденьки»** – це більше ніж просто змагання. Це можливість для сімей зміцнити свої стосунки, передати любов до книги дітям та стати частиною великої читацької спільноти.

У 2024 році під гаслом «Традиції сімейного читання» конкурс об'єднав сім'ї, які поділилися історіями своїх родин, презентували малу батьківщину та продемонстрували знання з української мови, літератури, народознавства. Захід став яскравим свідченням того, що читання – важлива складова культурної спадщини кожної родини. А завдяки таланту співачки Світлани ВЕРТЕБНОЇ свято наповнилося особливою атмосферою тепла та затишку.

Бібліотека – це простір, де народжуються мрії, розвивається уява і формується особистість. До Міжнародного дня захисту дітей Чернігівська обласна бібліотека для дітей спільно з партнерами провела **обласний конкурс дитячого малюнка «Я намалюю Україну без війни»**. Він став яскравим прикладом того, як діти бачать мир. Юні художники з усієї Чернігівщини малювали свої мрії про мирне небо, дружбу, сім'ю та щасливе майбутнє. Їхні роботи – справжні послання миру, сповнені надії та оптимізму. Кожен малюнок – це маленьке сонце, що пробивається крізь хмари війни, нагадуючи нам про силу дитячої душі та її прагнення до добра і краси. Цей конкурс став не лише творчим змаганням, а й потужною терапією для дітей, які пережили важкі часи. У творчих перегонах взяли участь діти трьох вікових категорій: від найменших майстрів, які вразили ширістю та безпосередністю, до

талановитих старшокласників, які продемонстрували глибину думки та майстерність. Кожна вікова група представила унікальні роботи, які відрізнялися тематикою, стилем та технікою виконання.

На малюнках дітей ми побачили квітучі сади, щасливі обличчя, українські пейзажі. Кожна робота – це маленька історія, яка розповідає про бажання жити в мирній, квітучій країні. Конкурс став справжнім святом дитячої творчості, яке показало, наскільки талановиті і креативні діти живуть на Чернігівщині.

Апогеєм конкурсу стала виставка робіт учасників і переможців у Чернігівському обласному художньому музеї імені Григорія Галагана, який показав народження нових мистецьких талантів. Яскраві та позитивні малюнки дітей доповнили багату колекцію музею, створивши унікальний діалог між поколіннями. Ця виставка стала символом неперервності життя і віри в майбутнє, демонструючи, що навіть у найскладніші часи мистецтво залишається джерелом натхнення і надії.

У межах реалізації обласної Програми сприяння функціонуванню української мови як державної в Чернігівській області Чернігівська обласна бібліотека для дітей провела **літературний конкурс «Барвінкава, веселкова, найдорожча рідна мова»**. Конкурс, який охопив п'ять тематичних номінацій («Українська – мова вільних людей»; «Я – моя родина – Україна»; «Моя мова – моя зброя»; «Моєю мовою мріють, фантазують»; «Намалюю природу словами»), став платформою для юних авторів, аби висловити свої думки про Україну, родину, мову та мрії. Від зворушливих віршів про Батьківщину до захопливих фантастичних оповідань – роботи учасників демонстрували різноманіття талантів та глибину думок молодих українців.

Журі, до складу якого увійшли відомі українські письменники – Валентина МИХАЙЛЕНКО, Валентина МАСТЕРОВА та Наталія МАРЧЕНКО, високо оцінило творчі досягнення молодих літераторів. Оцінювалися роботи за такими критеріями: оригінальність ідеї, літературна мова, композиція, відповідність темі. Конкурс став потужною платформою для самореалізації та розвитку талантів. Він надав молодим авторам унікальну можливість представити свої твори широкому загалу, отримати відгуки професіоналів та однодумців, а також знайти своє місце в літературному просторі.

Анастасія ОЧЕРЕТЬКО з Чернігова та Олександра НІКИТКО з Ніжина – автори зворушливих віршів «Янгол» та «Моя Україна – це сонячний ранок» – отримали почесну можливість виступити на сцені Чернігівського обласного філармонійного центру під час урочистостей з нагоди Дня Незалежності України!

По завершенні конкурсу Чернігівська обласна бібліотека для дітей презентувала електронну збірку кращих творів учасників, де представлені поезії та проза юних талантів, які вразили журі своїми яскравими образами та глибокими думками.

Отже, учасники конкурсу довели, що юне покоління українців має великий творчий потенціал і гідно продовжує літературні традиції письменництва України.

Конкурс «Бібліо-профі» став справжнім рушієм інновацій у сфері дитячої бібліотечної справи. Щорічно захід об'єднує найкреативніших бібліотекарів, які презентують свої проекти та ідеї. Журі оцінює роботи за такими критеріями, як креативність, ефективність та відповідність сучасним тенденціям. Переможці конкурсу стають взірцем для наслідування для інших бібліотекарів, а їхні проекти успішно впроваджуються в практику, покращуючи якість бібліотечного обслуговування дітей.

Конкурс сприяє обміну досвідом, стимулює пошук нових форм роботи з юними читачами та підвищує загальний рівень бібліотечного обслуговування дітей в області.

Підсумовуючи, говоримо про те, що Чернігівська обласна бібліотека для дітей відіграє важливу роль у формуванні майбутнього нашої країни. Щороку понад 10 конкурсів, які проводяться в бібліотеці, сприяють розвитку творчих здібностей, критичного мислення та лідерських якостей у дітей. Бібліотека стає тим місцем, де зароджуються нові ідеї, де діти навчаються висловлювати свої думки та почуття. Завдяки різноманітним заходам бібліотека не лише розширює кругозір дітей, а й формує в них любов до читання, яка супроводжуватиме їх усе життя.

Багаторічний бренд Чернігівської обласної бібліотеки для дітей – це свято усіх, хто любить читати та відвідувати бібліотеку, – **«Бібліо-Оскар»**. Запроваджене 2012 року урочисте нагородження найкращих читачів, друзів і партнерів бібліотеки, родин, що читають, збирає у стінах книгозбірні своїх прихильників. Бібліо-Оскар – це традиція Чернігівської обласної бібліотеки для дітей, під час якого нагородження відбувається у номінаціях «Кращий читач», «Родина, що читає», «Партнерство заради дитини», «Друг бібліотеки» і «Разом до Перемоги!». Від початку заснування нагороджено майже 300 номінантів. Лише пандемія 2020 року та повномасштабне вторгнення 2022 року стали на заваді проведенню бібліотечного свята.

2024 рік у Чернігівській обласній бібліотеці для дітей також запам'ятався яскравим святом нагородження «БібліоОскар». У затишній атмосфері зібралися найкращі друзі книги, аби відзначити тих, хто несе світло знань і надихає нові покоління читачів. Цього року лауреатами стали юні книголюби, які продемонстрували неабияку любов до читання та активну участь у житті бібліотеки. Серед них – Платон КРИВЧЕНКО, Євгенія СПІЦИНА, Ілона ТАТАРЕНКО та Роман КОСТЮК. Також були відзначені родини Потапчуків та Вакуліних, які стали прикладом для наслідування, адже прищеплюють любов до книги своїм дітям. Церемонія нагородження «Бібліо Оскар-2024» стала свідченням того, що бібліотека – важливий соціальний інститут, який об'єднує людей навколо спільних цінностей.

Ми вдячні усім нашим партнерам, серед яких Департамент культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської ОДА, вчителі, підприємці та волонтери. Їхній внесок дозволяє нам створювати для дітей не лише комфортні умови для читання, а й сприяти їхньому всебічному розвитку. Особливу подяку висловлено волонтеру Павлу ВОЙТЕХУ та **благодійній організації «Єдиний волонтерський центр»**, з якими ми реалізуємо **проект «Плетемо Перемогу»** (разом вже сплетено і відправлено на фронт більше 200 сіток). Ця ініціатива є яскравим прикладом того, як бібліотека може долучитися до вирішення актуальних соціальних проблем.

Свято пройшло тепло і затишно, об'єднавши справжню бібліотечну родину, яка любить книгу, читання і свою Батьківщину.

Ганна ЛАПКО

головний бібліотекар
науково-методичного відділу
Кіровоградської обласної бібліотеки
для юнацтва ім. Є. Маланюка

«Я МАЮ В СЕРЦІ МРІЮ ЩИРУ: ХАЙ ТИХО СТАНЕ В НАС ВІД МИРУ...»¹

Міжнародний день миру, заснований Організацією Об'єднаних Націй, має на меті поширення ідей миру та гармонії в усьому світі. Бібліотеки як центри знань і культурної взаємодії у громаді відіграють важливу роль у відзначенні цього дня. А оскільки Україна не знає миру вже понад 10 років, бібліотекарі публічних бібліотек Кіровоградської області щороку організовують заходи для користувачів різних вікових категорій.

Після початку повномасштабної війни з росією відзначення Дня миру набуло більш масового характеру, а у 2024 році Кіровоградська обласна бібліотека для юнацтва ім. Є. Маланюка вирішила вперше провести обласну акцію **«Я маю в серці мрію щиру: Хай тихо стане в нас від миру...»**.

Вона приурочена не тільки до Міжнародного дня миру, а й до Всесвітнього дня мрії, який відзначається 25 вересня. У бібліотечних закладах області заходи відбувалися з 20 по 25 вересня.

Загалом до акції приєдналися 185 бібліотечних закладів з 30 територіальних громад (ТГ) області: Благовіщенської, Бобринецької, Великосєверинівської, Вільшанської, Гайворонської, Ганнівської, Глодоської, Голованівської, Долинської, Знам'янської, Компаніївської, Маловисківської, Надлацької, Новгородківської, Новоархангельської, Новомиргородської, Новоукраїнської, Олександрівської, Олександрійської, Онуфріївської, Первозванівської, Петрівської, Побузької, Помічянської, Попельнастівської, Рівнянської, Світловодської, Соколівської, Суботцівської, Устинівської.

¹ За першими рядками вірша Микити Лукаша

Бібліотекарі організували і провели понад 260 заходів різноманітної тематики та спрямування, до яких залучили понад 3 тис. молодих користувачів бібліотек. Фахівці публічних бібліотек області підготували книжкові виставки та викладки, голосні читання, обговорення тематичної літератури та художніх творів, присвячених історичним подіям в Україні. Під час годин спілкування та уроків миру читачі дізнавалися про історію встановлення Дня миру, його символи, особливості святкування у різних країнах світу. Майже у кожній громаді проводилися творчі майстерні, артпростори, під час яких учасники мали можливість виготовити цікаві та яскраві сувеніри, зокрема і головного символа свята – голуба. Різноманітні пташки, вирізані з паперу, зроблені в техніках паперопластики, оригамі тощо прикрасили зелені насадження біля бібліотек, а деякі з них помандрували на позиції українських воїнів. Так, у бібліотеках Петрівської ТГ читачі створили яскраві листівки та написали щирі

листи вдячності та підтримки українським військовим. Усі виготовлені сувеніри передали місцевим волонтерам, через яких вони і потрапили до наших захисників.

У межах акції згадували не лише тих, хто сьогодні боронить нашу країну, а й полеглих захисників. Так, в одній із бібліотек Олександрівської ТГ читачі вшанували загиблих воїнів хвилиною мовчання на бібліотечній алеї Героїв «Україною уславлені: імена полеглих односельців». А молодь Вільшанської ТГ відвідала Дошку пошани загиблим захисникам України для покладання квітів та власноруч виготовлених голубів.

Відзначення Дня миру набуває набагато глибшого сенсу під час війни, коли кожен українець знає ціну миру і розуміє силу спільної праці для його настання. Саме тому такими популярними під час акції були форми командної роботи. Зокрема, учасники заходів разом створювали інформаційні плакати, стенди, плакати співпраці, творчо оформлювали карту України, формували «Океан бажань» тощо.

У Побузькій ТГ читачі мали можливість не лише ознайомитися з виставкою-подією, яка містила книги про мир та боротьбу за нього, а й доповнити її, створивши асоціативний куц «Мир – це ...». Молодь активно висловлювала свої думки та побажання для нашого народу. Разом із читачами виставку-побажання створювали і в Долинській ТГ. Користувачі бібліотеки записували свої міркування на паперових голубах та прикрашали ними виставку. Такі форми роботи наочно підтверджують важливість спільної праці для настання якнайкращого результату.

Квести – ще один вид командної роботи, який передбачає спільну діяльність задля перемоги. Учасники вчаться працювати в команді, взаємодіяти та ефективно і швидко виконувати усі завдання. Бібліотекарі майстерно поєднали інтелектуальні та творчі завдання, щоб юнаки та дівчата провели час максимально весело та пізнавально. Наприклад, у Новоукраїнській ТГ читачі стали шукачами монет, щоб вилити власний дзвін миру. Вони виконали 11 цікавих завдань та написали листа в майбутнє про свої мрії розвитку України.

А в Первозванівській ТГ квест-гра «Шлях до миру» передбачала виконання кількох етапів завдань. Бібліотекарі підготували 4 станції, на яких підлітки, відгадуючи загадки, перевірили свої знання про історію та культуру України; покращили знання з географії, складаючи пазл нашої країни; виготовили голуба у техніці оригамі та разом створили колективний плакат миру. Такі активності нерозривно пов'язані з ідеєю єдності задля миру. Читачі бібліотеки проводили дискусійні розмови про перспективи відбудови України, велику роль молоді у цьому, високу ціну миру та його важливість як єдиного гаранта нашого успішного майбутнього. І поки дорослі обмінювалися думками, молодші користувачі бібліотеки висловлювалися через творчість, малюючи листівки «Мир – це ...».

Загалом більшість заходів, організованих бібліотекарями області, мали комплексний характер. Так, на час проведення акції бібліотечного Олександрівської центральної бібліотеки перетворився на справжній майданчик з багатьма локаціями. Фахівці книгозбірні провели флеш-акцію «Єднаймося заради миру!», яка зібрала мешканців громади у коло теплої спілкування та щирих мрій. Протягом заходу користувачі бібліотеки залишали свої побажання у «Куточку миру», разом створювали святковий плакат «Мрія одна – мирна незалежна Україна», на якому розмістили своє бачення розвитку нашої країни у майбутньому. Перехожі мали можливість перевірити свої знання під час патріотичного серпантину та тематичної вікторини, які своїми запитаннями спонукали до детальнішого вивчення минулого нашого краю. Для молодших користувачів організували майстер-клас з виготовлення паперових голубів. Окрасою свята стали виставка малюнків та фотомайданчик – історично-патріотична панорама з національним колоритом. Таке свято об'єднало усі вікові категорії мешканців громади, подарувало позитивні емоції та надихнуло на подальші кроки до довгоочікуваного миру.

Запрошувати містян до відзначення свята вийшли і працівники Олександрівської міської ЦБС, організувавши декілька вуличних акцій. Бібліотекарі роздавали жителям Олександрії паперових голубів як символ надії на спокій та мирне життя в Україні. Маленькі учасники акції змогли обрати для себе тематичну розмальовку. Усі охочі зафіксувати мить свята взяли участь у фоторептіві «Ми єдині – ми за мир!». Хлопці та дівчата робили тематичні фото, через які намагалися передати важливість миру, єдності та доброти.

Як бачимо, відзначення Дня миру і Дня мрії відгукнулося у серцях молоді Кіровоградщини. Обласна акція стала подією, яка дозволила подумати, помріяти, подискутувати про сучасність і майбутнє, про роль кожного українця та українки у наближенні миру. І бібліотеки, як завжди, стали майданчиками об'єднання жителів громади та формування стійкої спільноти.

Олена ЛІПЕЙ,
заступник директора з наукової роботи
Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей
ім. Т.Г. Шевченка

Ніна РАСТОРГУЄВА,
завідувач науково-методичного відділу
Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей
ім. Т.Г. Шевченка

ОБЛАСНА АКЦІЯ «ЧИТАЙ-КОМПАНІЯ МАНДРУЄ РЕГІОНОМ» НА КІРОВОГРАДЩИНІ

Бібліотеки є одними з найважливіших соціокультурних інститутів, здатних допомогти просуванню книги та читання в суспільстві. Другий рік поспіль напередодні Всеукраїнського дня бібліотек в Кіровоградській області проводиться масштабна піар-компанія, присвячена бібліотеці, книзі, читанню – **обласна акція «Читай-компанія мандрує регіоном»**, яка стала складовою частиною обласного плану заходів з реалізації у 2023-2025 роках Стратегії розвитку читання на період до 2032 року «Читання як життєва стратегія». Ініціатором події виступила Кіровоградська обласна бібліотека для дітей ім. Т. Г. Шевченка, аби привернути увагу дітей і дорослих до проблеми дитячого читання, підвищення суспільного значення і ролі бібліотек у піднятті престижу книги. А також звернути увагу на популяризацію кращих літературних творів для дітей з метою підтримки ментального здоров'я і зміцнення психосоціального стану дітей та їхніх батьків в умовах війни.

Фахівці обласної бібліотеки для дітей розробили рекомендації щодо проведення обласної акції «Читай-компанія мандрує регіоном», її логотип. Учасникам події запропонували ключове слово для використання в публікаціях про заходи акції у соціальних мережах – **#читайкомпанія**.

Учасниками загальнообласної акції стали бібліотеки міст, сіл, селищ області. Цікаві заходи збирали в бібліотеках регіону чималу аудиторію дітей. Для відвідувачів у бібліотеках розгорнули і презентували яскраві книжкові експозиції:

«Знання у книгах, книги у бібліотеці»,
«Джерело мудрості і знань»,
«Чарівний світ дитячої книги»,
«Українське слово – зброя: твори письменників, які воюють»,
«Читай, щоб бути в тренді!»,
«Цей дивний світ – бібліотека»,
«Затишна осінь з книгою»,
«Мандруй з книгою! З книгою весело!»,
«Від великої до маленької» (про книги різного формату) тощо.

Бібліотекарі Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка провели низку івентів за участі маленьких вихованців СДНЗ та учнів комунальних закладів – ліцеїв Кропивницької міської ради, альтернативної школи «КрОК».

Для візуалізації текстової інформації були відзняті відеоролики та створені презентації.

З успіхом пройшли дві творчі зустрічі з письменниками-земляками: Юлією ХАНДОЖИНСЬКОЮ «Наснився якимось мені сон...» та Василем ЛЕВИЦЬКИМ «Письменник/Книга/Бібліотека», під час яких діти почули твори, озвучені самими авторами, взяли участь в інсценізації окремих уривків.

Бібліоурок «Як би ми розказали про бібліотеку...» доповнило відео, де фахівці розповіли, на що б вони звернули увагу, якби рекламували дітям бібліотеку та книжки.

Історичний еккурс «Скарбниця віків» доповнила презентація про найвизначніші пам'ятники книгам у світі; екскурсію бібліотекою – електронна презентація «Book-Art або трансформація паперових книг у мистецтво». А ще були бібліокешинг «Книжкові скарби»; квест «Упорядкуй книги», за виконання завдань якого діти отримували призи; акція «День поверненої книги»; творчі майстерні «Квітка сонця», «Читай з компанією», «Виготовляємо мінікнигу» та інші.

Бібліотеки для дітей і публічні бібліотеки для дорослих Кіровоградщини також запросили жителів громад відзначити своє професійне свято разом. Провели дні відкритих дверей з низкою цікавих подій: екскурсіями, посвятою в читачі, нагородженням лідерів літніх читань, переглядом у бібліотечних кінозалах фільмів, екранізованих за літературними творами, мандрівками-знайомствами з бібліотекою і її послугами та іншими бібліотечними активностями.

Застосування нетрадиційних форм роботи сприяло неформальному спілкуванню користувачів, цікавому проведенню дозвілля. Кожен день акції знаменувала певна подія: літературний квіз, бібліотечний квест, книжковий батл, літературний подіум, бібліошоу, бліцтурнір, челендж, віртуальна подорож або мандрівка, відеоекспрес, пізнавальний воркшоп, сайлентбук, бібліофреш, історичний мікс, бібліопустощі та інші.

Під час **екскурсії «Бібліотека у реалі та у віртуалі»** діти-користувачі ЦМБД МЦБС м. Кропивницького отримали інформацію про книги, сайт і бібліотечну сторінку у Facebook; дізналися, як одержати додаткову інформацію про книги та бібліотеки України за QR-кодами на інтерактивній карті «Читання – секрет твого успіху»; розповіли про освітні серіали в застосунку «ДІЯ. Освіта».

Квіз «Казковий світ України» з конкурсами зібрав аудиторію прихильників події в Гайворонській МБДФ; бібліомікс «Осінь під шелест сторінок» – у МБФ №3 для дітей Олександрійської МЦБС; «Книжковий подіум» – в Новоархангельській БДФ, де учасники демонстрували знання літератури та зробили фотосети з улюбленою книгою; бібліодвіж «Подорож до країни Читляндія» – у відділі обслуговування КЗ «ЦПБ» Новомиргородської міськради. КЗ «Петрівська БД» щодня представляла на власній сторінці у фейсбук різнопланові книги в ході онлайн-бібліоакції «Книга дня». У Канізькій СБ Новомиргородської ТГ працювала літературна кав'ярня «Book + кава», де відвідувачі мали змогу насолодитися читанням цікавої книги та смачною кавою зі смаколиками.

Інтелектуальна гра «Хто багато читає, той багато знає» завершилася створенням дітьми колажу з улюбленими казковими героями (КЗ «Олександрівська БД»).

Акція-емоція на підтримку ментального здоров'я дітей «Розділи почуття до бібліотеки смайликом» пройшла в Голиківській філії Олександрівської ТГ. Приємно, що усі смайлики усміхалися. А учасники челенджу «Вибери 5 книг для друга», який провела Побузька МБД, не лише обирали книги, а й розповідали один одному про них. Голосні читання з елементами пальчикового театру «Великі історії на маленьких пальчиках», віртуальну гру «Найкращий знавець казок» запропонували малечі Приютівська та Шишкінська СБ Ганнівської ТГ.

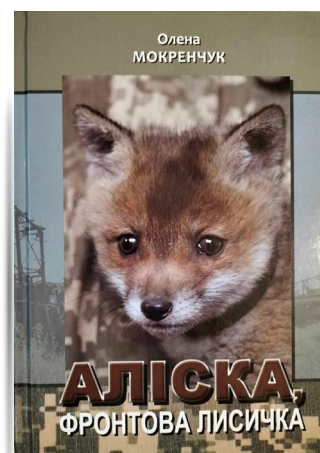
Бібліотеки Кетрисанівської ТГ запросили користувачів на **пізнавальний воркшоп «Бібліокрихітка. Читаємо з пелюшок»** (філія «Новоградівська сільська бібліотека»), сайлентбук «Казкова магія» (філія «Олексіївська сільська бібліотека»), бібліофреш «На солоджується читанням, воно вам пасує» (філія «Рощахівська сільська бібліотека»). КЗ «Первозванівська ПБ» запропонувала дітям онлайн-вікторину у додатку Kahoot «Казкові герої кличуть до гри», Гаївська СБФ Первозванівської ТГ – бібліопосиденьки «Затишні читання: відкриваємо улюблені книги».

Виставку творчих робіт «Книги читаємо – творчість проявляємо», де представлені малюнки, в'язані іграшки, ляльки-мотанки, поробки та картини з природних матеріалів юних користувачів презентував дитячий відділ КЗ «ЦПБ» Компаніївської селищної ради.

Левову частку заходів присвятили бібліотекарі рекламі книжки та читанню у офлайн-і онлайн-форматах. Благовіщенська МБД презентувала дітям серію книг української письменниці **Галини Вдовиченко «36 і 6 котів»**.

Вільшанська селищна БД запросила другокласників на **літературну мандрівку «Разом весело читати»** з читанням казки британської письменниці **Беатрікс Поттер «Кролик Петрик»** та переглядом анімаційного фільму за мотивами цієї казки в бібліотечному кінозалі.

Зустріч з книгою «Брати по війні: історія малого лисеняти» була присвячена читанню інтерактивної книжки **«Аліска, фронтова лисичка»** пресофіцера 72-бригади, волонтерки, письменниці **Олени Мокренчук**, подарованій бібліотеці авторкою (Гайворонська МБДФ).

У філіях МЦБС м. Кропивницького відбулися голосні читання: книжки ■Меган Мак-Доналд «Джуді Муді – лікарка» (МБФД №21); ■Рус Лагеркранц «Моє щасливе життя» (МБФ №5); новинок – у літературній галереї «Час читати українською» (МБФД №13); у віртуальній галереї «#Книгодрузяки» (МБФД №19).

В Олександрійській ЦМБД перегляд **фільму**

«**Щонайсправжнісінька любов**» – адаптація всесвітньо відомого твору ■Vigdis Йорт «Йорген + Анна = любов» бібліотекарі доповнили

на бібліотечному кіно-майданчику «Книга на екрані»; також юні читачі бібліотеки стали учасниками інтерактивної лялькової вистави «Подорож до країни радості й добра», поставленої за мотивами оповідання «Прогаяний день» Василя Сухомлинського. Бібліотекарка Рівнянської СБД також знайомила читачів із сучасними авторами, читала дітям

вірші ■Лесі Пронь та ■Наталки Поклад, запросила в мандри сторінками книг ■Романа Росіцького «Киця-мандрівниця зі старого двору» та «Книга-мандрівка. Україна».

Подорож сторінками книжки ■Ю Ференцева «Україна – європейська країна» про історію та видатних постатей нашої держави провела Устинівська ДБ; акцію «Читай, я буду слухати» – Новомиргородська МДБ; голосні читання книги ■Ярослава Яріша «Самійло» (Паліївська

СБ Маловисківської ТГ); осіннє читання книги ■В. Нестайка «Дивовижні пригоди в лісовій школі» – БД КЗ «Новгородківська ПБ».

Низку пізнавальних заходів бібліотекарі присвятили розповіді про бібліотеки та професію бібліотекаря: акції-подорожі у професію «Бібліотекар на годину» (бібліотека для дітей КЗ «ПБ» Новгородківської селищної ради, Пурпурівська СБ Новомиргородської ТГ, Сасівська СБФ Компаніївської ТГ); День дублера «Відчуй себе бібліотекарем» (Світловодська МБФД №8), святкова акція «Я – бібліотекар» (ДФ Новоукраїнської ЦБ); «Bibliodubleri» (КЗ «Олександрівка БД»); гра-подорож «Світ чудес – бібліотека» (Цибулівська СБ Дмитрівської ТГ) та бібліознайомство «Усі шляхи ведуть до бібліотеки!» (ПБ Суботцівської сільської ради).

Також у бібліотеках діяли фотозони «Фото з улюбленою книгою», «Посміхніться! Ви в бібліотеці!», «Моя book-симпатія», «Бібліотека – місце сили». Фотоконкурс «Стоп-кадр з бібліотечного життя» провела Лозуватська СБФ Компаніївської ТГ. На фотоакцію «Читай українською» своїх читачів запросила Брусівська СБФ Устинівської ТГ. Відеоролик «Моя бібліотека», створений працівниками бібліотеки для дітей філії КЗ «ЦПБ Долинської міської ради», демонструвався на офіційній сторінці у фейсбук управління культури та бібліотеки. В КЗ «Олександрівська БД» на екрані телевізора презентували відеоряд світлин «Бібліотека – разом: можемо більше!», а стіна побажань «Який він – сучасний бібліотекар» рясніла приємними словами подяки від користувачів.

У межах акції книжкові дарунки від авторів та читачів отримали Новомиргородська МДБ; ДФ Новоукраїнської ЦБ; дитячий відділ КЗ «ЦПБ» Онуфріївської селищної ради.

Кіровоградська ОДБ ім. Т.Г. Шевченка ініціювала проведення відеоестафети привітань з професійним святом від колег бібліотек для дітей області та створила відеоролик. Серед безлічі побажань колегам і читачам, що звучали з відео на офіційній сторінці у фейсбуці Кіровоградської ОДБ ім. Т.Г. Шевченка та блозі «Фаховий меседж», виокремлювалося одне – «Усім нам миру і перемоги!».

Загалом до обласної акції «Читай-компанія мандрує регіоном» долучилися 128 бібліотек. Відбулося 320 різноманітних заходів, учасниками яких стали більше 4,2 тис. дітей різних вікових категорій.

Дотримуючись безпекових умов, фахівці бібліотек для дітей, публічних бібліотек потужно провели у громадах самопрезентацію своїх закладів і професії, продемонстрували досягнення, можливості, репрезентували бібліотечні послуги.

Іванна ГЕРЕШІ

зав. відділу
інформаційно-бібліографічної
та методичної роботи
КЗ «Закарпатська обласна
бібліотека для дітей та юнацтва»
Закарпатської обласної ради

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНА АКЦІЯ «Здобуде перемогу Україна, повернуться герої до рідні!»

У непростий час випробувань країни на міцність неабиякого значення набуває підтримка її захисників, формування почуття гордості за приналежність до української нації, активна позиція громадян.

З метою активного залучення до патріотичного виховання дітей та молоді бібліотека проводить багато тематичних заходів.

Цього року проведено низку цікавих заходів до відзначення Дня Українського козацтва та Дня захисників і захисниць України у межах **національно-патріотичної акції «Здобуде перемогу Україна, повернуться герої до рідні!»**, запланованої обласною бібліотекою для дітей та юнацтва і підтриманої департаментом культури Закарпатської облдержадміністрації.

Першим ініціативу підхопив відділ обслуговування учнів 1-4 класів. У межах **соціокультурного проєкту «Все Закарпаття читає дітям»**, покликаного популяризувати читання устами відомих закарпатців, естафету прийняв прес-офіцер Закарпатського підрозділу нацгвардії, лейтенант, журналіст та просто чудова людина **Олексій КУДЕЛЯ**. Зачитавши уривок із пригодницької книги

«Оксани Луцевської «Авія, пташиний диспетчер», пан Олексій перервав читання у найцікавішому місці, щоб тримати інтригу та змусити школярів (ліцеїстів 2 класу Ужгородської загальноосвітньої школи) самостійно дочитати книгу. Гість багато спілкувався з книголюбчиками і наголошував на важливості читання, а діти у свою чергу із захопленням ставили військовому безліч запитань. Щирий діалог тривав довго, діти не відпустили гостя, а потім вручили йому пам'ятний подарунок, побажали здоров'я та швидкої перемоги для України.

Продовженням акції були **козацькі розваги «Ми – майбутні козаки»**, які проходили у відділі для наймолодших користувачів. Другокласники змагалися у випробуваннях, щоб стати справжніми козаками.

Школярі демонстрували свій характер, сміливість, відважність, розум та патріотизм. Подолавши всі завдання, «пройшовши крізь вогонь і воду», малята були прийняті у козаки. За свою кмітливість учасники отримали грамоти та подарунки. Жвавою і захопливою була атмосфера під час українознавчої гри «Жовто-блакитні серця», яка проводилася у відділі обслуговування учнів 5-9 класів. Участь у ній взяли учні 6 класу Ужгородського мистецького ліцею «Перспектива». Учасники, обравши жовтий або блакитний колір, уважно слухали запитання від бібліотекарів, з ентузіазмом обговорювали їх та відповідали, намагаючись зібрати якомога більше балів. Команди підтримували одна одну та активно співпрацювали. У нелегкій боротьбі перемогу виборолала команда «Справедливість», вона й отримала почесну грамоту. Ця гра допомогла учням краще пізнати історію козацтва та поглибила їхній інтерес до національної культури.

Користувачі відділу обслуговування юнацтва із задоволенням взяли участь у **вечорі-посвяті «За честь, за волю, за українську долю»**, що відбувся у цікавому для підлітків форматі гри-квесту. У командах було по 6 учасників, кожна з яких отримала карту, що містила позначки семи станцій з тематичними завданнями. Після виконання завдань команда отримувала один елемент – пазл. Та, що найшвидше пройшла усі станції та набрала найбільше балів, стала переможницею. А наприкінці юні учасники виклали з отриманих пазлів світлини відомих козаків.

Завершальним акордом акції стала **виставка малюнків «Тепло серце – солдатам України»** на площі міста. Свої роботи презентували вихованці «Ужгородської спеціальної школи I-III ступенів для учнів з порушенням слуху» та КЗ «Ужгородська школа мистецтв» Ужгородської міської ради. До читачів бібліотеки та усіх перехожих містян із вітальним словом звернувся **Євген ТИЩУК – директор департаменту культури облдержадміністрації**. Музичною родзинкою свята стали виступи вихованців Ужгородської школи мистецтв – ансамблю гітаристів «Мелодія серця». А студенти спеціальності «Сценічне мистецтво» Академії культури і мистецтв долучилися до поетичного марафону з декламуванням власної поезії та поезії відомих українців. Також під час акції відбувся творчий майстер-клас з виготовлення оберегів «Ангел для воїна». Сувеніри виготовлені дитячими руками передали для воїнів 128-ої окремої гірсько-штурмової Закарпатської бригади.

Національно-патріотична акція «Здобуде перемогу Україна, повернуться герої до рідні!» вчергове підкреслила важливість активної життєвої позиції у підростаючого покоління; розуміння, що ми є українці, відповідальні громадяни, які повинні розвивати і берегти свою державу, захищати її та дотримуватися законів.

Лариса ДАНИЛОВА

в.о. директора
КЗ «Запорізька обласна бібліотека
для дітей «Юний читач»
Запорізької обласної ради

ПОЛІФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ у воєнний та поствоєнний час

*З*емає потреби доводити тезу, що бібліотеки України є основоположною частиною культурної, наукової, освітньої та інформаційної інфраструктури країни. Вони важливі для розвитку інформаційної та мовної культури суспільства, патріотичного, правового та екологічного виховання, формування стійкого інтересу до вивчення та розуміння національної історії та культури.

Бібліотеки сприяють розвитку читаючої та мислячої нації. Поліфункціональність бібліотеки для дітей, і саме організація дозвілєвої діяльності, спрямовується на активізацію різноманітних засобів пошуку активних напрямів взаємодії з нашими відвідувачами, при цьому у співвідношенні «безоплатні-платні» послуги у сфері дозвілля пріоритетною серед більшості населення залишається бібліотека, обрана для проведення вільного часу, особливо в канікулярний період.

Так, часи складні, особливо для нашої Запорізької прифронтової області. Постійні тривоги, що тривають, буває, годинами; вибухи; школи, що працюють здебільшого онлайн; дитячі дошкільні заклади – теж онлайн; і бібліотека для дітей, як виявилось, чи не єдина установа, яка не припиняє свою роботу в офлайн-форматі і з радістю відчиняє двері кожному відвідувачеві.

Навіть в умовах воєнного стану дитяча бібліотека залишається не тільки місцем зустрічі з книгою, а й центром спілкування, творцем і учасником цікавих програм, безкоштовних майстер-класів, захопливих зустрічей тощо. Таким поліфункціональним центром є і наша обласна бібліотека для дітей «Юний читач». Вона стала своєрідною територією підтримки для усіх відвідувачів, а особливо дітей із сімей ВПО.

Не перший рік в «Юному читачі» працюють **художня студія «Уроки різноколірного чарівництва»**, **мовний клуб для малят «Speaking chickens»**, кожний охочий може відвідати заняття з арттерапії й отримати консультацію психолога. А з листопада 2022 року за сприяння БФ «Сантіс», БФ «Златоград» та за фінансової підтримки БО БФ «The Bear Trust» (Великобританія) в бібліотеці запрацювала **фотошкола Влада ІВАХНІНА «Black lion kids»**. Діти, яким цікаво займатися фотографією, можуть фотосправу вивчати не тільки теоретично, а й відпрацювати здобуті знання в професійній студії керівника, де діти – і фотографи, і моделі. На сьогодні в бібліотеці організовано вже 4 фотовиставки студійців «Фотомажія», «Я + книга = любов», «Краса у кожному дні» і «Покоління незалежних», яку презентували в художній галереї бібліотеки до Дня незалежності України. Про відкриття фотоекспозиції в «Юному читачі» написала і наша місцева газета «МИГ» у своєму спецвипуску за вересень. На заняття приходять діти різного віку: від учнів молодшої школи до випускників –

і всі за цей час стали однією великою сім'єю, причому фотошкола об'єднала і дітей ВПО, і запоріжців, але ми їх не розділяємо, бо всі вони – наші. Тож за 3 роки повномасштабного вторгнення фотошкола з гуртка трансформувалася у вільний дитячий простір, де можна зустрітися з друзями, пограти в настільні ігри, взяти участь у подіях бібліотеки, навчитися новому, зайнятися творчістю. Розклад насичений: від катання на роликах, самокатах, гри в баскетбол – до створення реквізиту для фотозйомок. І все це стало можливим завдяки тому, що працюють з дітьми небайдужі керівники, які чують дітей і розуміють, що робота ведеться не для звітності, а з метою психологічного розвантаження підлітків, формування їхньої стресостійкості, адже всі вони – діти війни, діти повітряних тривог.

Бібліотеки для дітей, втілюючи оригінальні культурно-дозвілєві програми, організовуючи літературно-музичні салони та вітальні, естетичні студії, гуртки і клуби за інтересами, диспути, презентації, читацькі конференції, тематичні вечори, творчі зустрічі, круглі столи, сприяють створенню оптимальної інфраструктури для організації відпочинку, але особливу увагу треба звернути на створення просторів соціальної адаптації та реабілітації для дітей як під час війни, так і після перемоги, адже онлайн-навчання через ковідні обмеження, а потім і повномасштабне вторгнення росії повністю дезорієнтувало дітей: вони не вміють спілкуватися, втрачають інтерес до навчання, до розвитку творчих здібностей. Тому допомога фахових психологів, арттерапевтів украй важлива зараз і буде актуальною ще багато років поспіль. Цим дітям, які переживають війну, мають психотравми, доведеться потім рухати країну вперед. І від того, як спрацюємо зараз ми, дорослі, кожний на своєму місці, буде залежати майбутнє наших дітей і нашої країни, а бібліотеки для дітей, як місця сили, допоможуть у цьому.

Тетяна ПЕРВАК

головний бібліотекар
відділу обслуговування дітей,
юнацтва та організаторів
дитячого читання
Національної бібліотеки України
для дітей

ФЛАГМАН ШКОЛИ ЛІТЕРАТУРНОЇ БІБЛІОГРАФІЇ

РЕВА НІНА МАКСИМІВНА
08.05.1929

*Як бджола, припадаючи до різних квітів,
збирає мед у стільники;
так і я з багатьох книг збирав солодощі слів
і сенс їх зібрав, як у міх води морські.*

Данило Заточник

У 2024 році виповнилося
95 років книгознавцю, бібліографу, професору, педагогу,
засновниці школи літературної бібліографії в Україні,
кандидату філологічних наук, ветерану бібліотечної
справи, заслуженому працівнику культури України
Ніні Максимівні Реві.

Ніна народилася 8 травня 1929 року на Харківщині, в селі Черемушна Зміївського району, у великій родині робітника. В сім'ї знали напам'ять вірші великого Кобзаря, тож не дивно, що першим твором, який прочитала дівчинка (а читати вона навчилася у 3 роки), була «Катерина» Тараса Шевченка. Поема викликала шквал емоцій та сліз.

Ніна отримала освіту в сільській школі, програма їй давалася легко, особливо математика та хімія. Після закінчення школи у 1947 році дівчина спочатку склала іспити та пройшла за конкурсом у Харківський медичний інститут, але серцем обра-ла бібліотечну справу, і вже у вересні того ж року стала студенткою Харківського бібліотечного інституту (нині, з 1998 – Харківська державна академія культури).

Свій перший виступ перед широким загалом на студентській конференції з темою «Новини української поезії» Ніна зробила ще в студентські роки за підтримки доцента Харківського державного інституту культури, відомого книгознавця та бібліотекознавця Ісака Яковича Каганова, який викладав історію книги.

Після закінчення ВНЗ у 1951 році її направили до Державної Республіканської бібліотеки УРСР ім. К.П.Р.С.¹. Працювала на посаді старшого бібліографа і прослужила в книгозбірні до 1965 року. Розробляла методичні матеріали з питань популяризації художньої літератури та матеріалів літературознавства серед різних груп читачів.

Склала багато покажчиків, списків, методичних рекомендацій, оглядів літератури – класичної, зарубіжної, вітчизняної. Написала чимало статей, присвячених удосконаленню роботи бібліотек з художньою літературою. Була активним учасником теоретичних, науково-практичних конференцій, нарад, семінарів бібліотечних працівників Києва, інших регіонів України та міжнародних форумів.

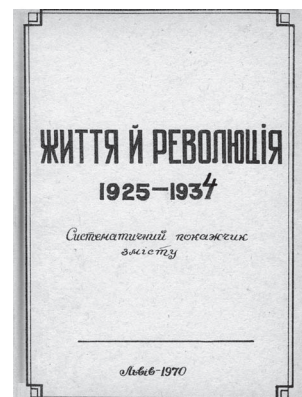

Із 1965 року Ніна Максимівна Рева викладала в Київському державному інституті культури спочатку старшим викладачем, з 1973 року – доцентом, а з 1990 року – професором кафедри бібліографознавства та інформаційних ресурсів. Читала курси бібліографії художньої літератури, рекомендаційного обслуговування, лекції з гуманітарних питань і літературознавства на стаціонарному та заочному відділеннях факультету бібліотечно-інформаційних систем; організовувала семінарські, лабораторні заходи, проводила практичні заняття, була куратором контрольних, курсових, дипломних, кандидатських робіт виробничої практики студентів, здійснюючи при цьому виховну і професійну орієнтацію.

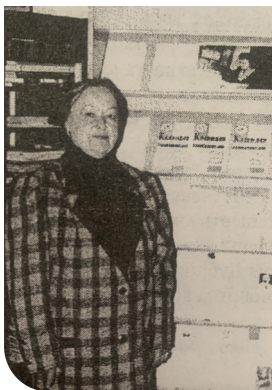
А водночас писала підручники. Її перу належить посібник **«Учитель-словесник і шкільна бібліотека»** (1969), де можна знайти цінні матеріали для проведення бесід, організації книжкових виставок, літературних вечорів, читацьких конференцій вчителями-словесниками.

Як бібліограф-новатор Ніна Максимівна працювала над **системним покажчиком** змісту журналу **«Життя й революція» (1925-1934)**. Часопис тривалий час знаходився у спецховищах, оскільки у ньому надруковані імена багатьох українських письменників, заборонених в епоху сталінського режиму.

Пізніше захистила кандидатську дисертацію за темою **«Журнал «Життя й революція (1925-1934) і його місце в літературному процесі 20-30-х років XX століття»** і систематичний покажчик змісту (1971).

¹ Нині – Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого

Сімейні традиції наразі продовжує донька Лариса – бібліограф, джерелознавець, літературознавець, педагог.

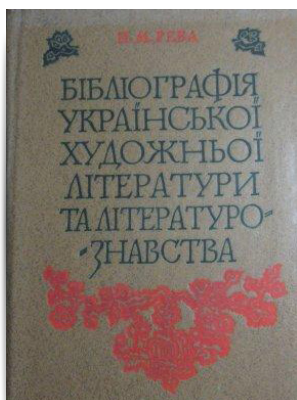
Значний доробок Ніна Максимівна має і в галузі бібліографії літературного краєзнавства, оскільки тривалий час була методистом-куратором бібліотек західного регіону країни. Вчена рецензувала та редагувала численні бібліографічні видання посібників обласних бібліотек та є науковим редактором фундаментального покажчика, присвяченого Чернівецькому обласному українському музично-драматичному театру імені Ольги Кобилянської (1931-1981). Викладацьку діяльність Ніна Максимівна поєднувала з науково-дослідницькою. Її творчий доробок складає близько 150 наукових та науково-популярних статей із різних проблем літературної бібліографії. Вона – автор монографій, навчальних посібників, численних бібліографічних покажчиків і списків, упорядник збірників, науковий редактор бібліографічних видань. Так, покажчик **«Українська література: Теорія, історія та методика викладання» (1987)** містить бібліографічні описи та характеристики видань із теорії, історії літератури, літературної критики, методику викладання та фольклористики і є вагомим внеском до царини літературної художньої бібліографії. Саме Ніні Реві належить теоретичне осмислення і узагальнення розвитку та сучасного стану в Україні рекомендаційної літературної бібліографії, засади якої викладені в посібнику **«Рекомендаційна бібліографія художньої літератури та літературознавства» (1992)**.

Понад 100 наукових праць Ніни Максимівни з питань бібліографії художньої літератури та літературознавства лягли в основу школи літературної бібліографії в Україні, фундатором якої вона є. Можна вважати, що цей спадок є тим внеском, документальним свідченням ролі бібліографа, професора, педагога Ніни Максимівни Реві, який є цеглиною вітчизняної літературної бібліографії та українознавства.

Тривалий час Ніна Рева на громадських засадах виконувала функції секретаря Вченої ради бібліотечного факультету Національного інституту культури та мистецтв, заступника завідувача кафедри, була керівником школи педагогічної майстерності, проблемно-методичної секції літературно-мистецького комплексу.

Понад 30 років життя присвятила Ніна Максимівна улюбленій справі. **Отримала почесне звання «Заслужений працівник культури».** Кавалер орденів **«За заслуги III ст.» та княгині Ольги III ступеня (2009)**.

За час роботи професор підготувала велику кількість фахівців бібліотекарів-бібліографів. Чимало випускників, у фаховій підготовці яких вона брала участь, досягли значних творчих успіхів, плідно працюють на педагогічній ниві, в бібліотеках України, Афганістану, Болгарії, Сирії, Нігерії, Ефіопії, В'єтнаму, Чехії та інших країн. І сьогодні вони не поривають творчих зв'язків зі своїм вчителем.

У посібнику за авторством Ніни Максимівни **«Бібліографія художньої літератури та літературознавства» (1972)** окремою рубрикою виділено Бібліографічну Шевченкіану, яка є однією з найбільш розроблених у галузі української літературної бібліографії, вона і до сьогодні не втратила своєї актуальності.

Юлія ОСАДЧА

провідний бібліотекар
КЗ Київської обласної ради
«Київська обласна бібліотека
для дітей»

«СІЧОВЕ ХЛОП'Я, КОЗАЧОК-ДЖУРА...»

до 55-річчя повісті
М. Пригари «Михайлик –
джура козацький»

*П*ро **джур** – козацьких зброєносців – завдяки знаменитій тетралогії Володимира Рутківського зараз відомо всім. Але помилково стверджувати, що його джури були першими і єдиними в українській дитячій літературі. Зовсім ні! У цьому легко переконатися, узявши до рук і хоча б побіжно перегорнувши другий том «Вибраних творів» Марії Пригари...

Він розтанув у пісенній димці,
У густих лісах літератури.
Чи ж його забули Українці?
Байди молодесенького джуру.

Ми клянемо, ледь не щохвилини,
Зрадників, ворожих посіпак,
Та невже ж не треба Україні
Цей юнак, а може і хлопчак?

Розумів він, що мабуть, загине,
Ще й зазнавши нестерпимих мук,
Бачу серцем, як стрункий хлопчина
Подає герою вірний лук...

Хтось всміхнеться: «це ж епічний образ,
Та й із гаку не стріляв козак».
Так у тім то й справа, люди добрі.
Кожне слово тут не просто так..

І співала дідова бандура
І про Байду славного й про джуру.

«Був серпень тисяча шістсот двадцятого року – погожі дні пізнього літа... Над глибокою порослою дубами й чагарником балкою сиділи, розмовляючи, двоє хлопчаків... Один смаглявий, з розкосими жучками-оченятами, скидався трохи на тарчука. Другий – білявий, сіроокий, з великою родимкою над лівою бровою, з підстриженим на оселедець чубчиком, виглядав мов зайда з Київщини або Чернігівщини. Та й одіж на ньому була інша: не полотняна довга сорочка, як у товариша, а жупанець, хоч і латаний-перелатаний, та синій – козацький. І пояс кольористий, і ніж-запоясник у піхвах: січове хлоп'я, козачок-джура».

Недарма кажуть, що дитячі враження – найсильніші. Якби не минало Марійчине дитинство серед степів Криворіжжя, якби не українські пісні, які любив наспівувати батько, чи з'явилися б тоді оповідання «Козак Голота», «Маруся Богуславка», «Як три брати із Азову тікали», «Про Івася Вдовиченка-Коновченка» – переказані для дітей прозою думи – та й повість «Михайлик – джура козацький»? Ці спогади не загубилися серед життєвої круговерті, де були революція і дві війни, Київ, Біла Церква, Одеса, злигодні і цілком дорослі турботи на дитячих плечах, хвороба на туберкульоз, пошуки життєвого шляху (медицина чи література?) – і перші успіхи на обраній ниві. А ще Марія Пригара працювала на радіостанції ім. Т. Шевченка під час Другої Світової, була заступником редак-

тора журналу «Барвінок», перекладала українською мовою твори зарубіжної класики, і – творила для дітей. У 1979 році за два томи «Вибраних творів» отримала премію імені Лесі Українки – лише через десять років гідно оцінили її твори про козацьку добу... Не загубилися вони і в незалежній Україні, хоча і не мали великої популярності: наприклад, «Михайлик...» був перевиданий лише один раз, двадцять років по тому. І виникає питання: чи цікавий він буде зараз для юних читачів, особливо після «Джур козака Швайки»?

Є така думка, що ні. Мовляв, книжка застаріла (показує історичні події з точки зору класової боротьби), композиційно та тематично не визначена (головний герой виступає не так рушієм сюжету, як спостерігачем історичних подій), має багато фактичних помилок. А може варто? Бо попри названі хиби, історія козацького зброєносця має і численні переваги.

По-перше, викликає зацікавлення обраний автором історичний період: тільки-но відгрімали козацькі повстання Северина Наливайка, Павла Павлюка, Якова Острянці із жорстоким розгромом, до Хмельниччини ще добрий десяток із лишнім років, але народний гнів жевріє і може спалахнути щохвилини, до того ж Туреччина реально загрожує не лише Речі Посполитій, але й усій Європі. Султан всерйоз мріє про панування над усім світом, король Сигізмунд

**Ой, висить Байда та й гадає,
Та на свого джуру та й споглядає,
— Ой джуру мій молодесенький!
Подай мені лучок та тугесенький,
Подай мені тугий лучок
І стрілочок цілий пучок!
Пісня про Байду**

у розпачі не відає, до кого падати у ноги, бажаючи по допомогу, а «на Україні, кожен другий мав порахунки як не з шляхтою, то з турками чи з татарами; диво, що цей народ ще жив і давав відсіч своїм ворогам – так його шматували й нищили з усіх боків»... Татари, турки, поляки – проти кого першого підняти зброю? Неначе в краплі води, відбилися усі протиріччя у конфлікті з трагічною розв'язкою двох отаманів – Петра Конашевича-Сагайдачного і Якова Бородавки. Перший – гетьман реєстрових козаків, вмілий полководець і поміркований політик, а для другого ватажка запорожців слова «дипломатія» не існує, а вимушені вчинки (хай і продиктовані здоровим глуздом) він сприймає не інакше, як зраду. І незважаючи на спільну боротьбу із турками, на тимчасове примирення, таке протистояння не може вирішитися по-доброму... Отож, із трагічною швидкістю розвиваються події: наклеп – арешт – страта... І гірке прозріння, і чорний рядок у поминальнику про убієнного гетьмана Якова... І кинута у козацьку могилу гетьманська шабля після переможної Хотинської битви: «Спочивайте, братчики! Хай вам добре спиться!»...

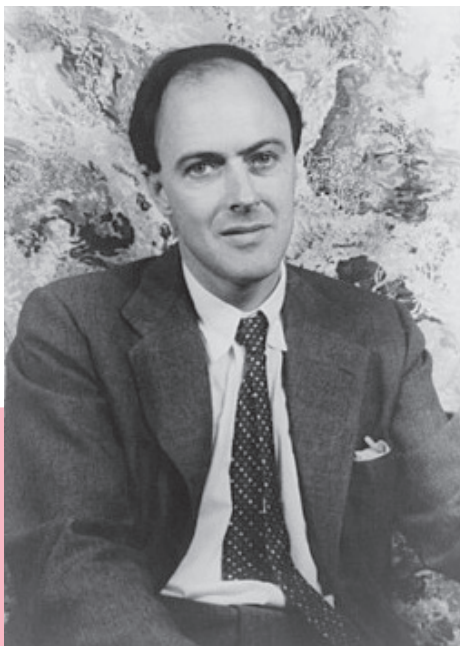
По-друге, Запорізька Січ зображена так детально, багатобарвно і багатоголосо, що при читанні виникає реальний ефект присутності. Лише два-три розділи – а відомостей не менше, ніж в енциклопедії. Як проводять козацькі ради, кому не можна на них суперечити (дідам!), чому навчають у школі малих козачат (грамоті, церковному співу і військовій справі), як карають на Січі, хто обминає Січ десятою дорогою (зłodії!), кого ніколи не було на Запорозжжі (жінок!), де козаки ховають добути у походах скарби (у плавнях!), і ще багато чого цікавого... А найголовніше – Січ під пером Марії Пригари виступає як велика родина. Там знаходить прийомного батька знайдене у степу немовля («не та мати, що породила, а та, що виховала... дав би Мехтод і руку врубати за свого вихованця»), туди втікає, переборовши жах, польський попихач Стах, там рятує старий козак спливаючого кров'ю турка Юсуфа... У Січі кожний знає кожного, до кошового звертаються «батько», а він до козаків – «братчики»... Там ніколи не будеш себе відчувати сиротою, але ставлення до джур особливе. І у цьому на власному досвіді переконається Михайликів друг Івашко. З одного боку – «хлопець хіба не козак? Що й нам, те і йому». З іншого – якщо є крихітна можливість, треба рятувати молоде життя, суворо при цьому наказуючи: розказати, як пішла на той світ жменька козаків, прихопивши з собою цілий ворожий полк... І от хлопчик пробивається крізь скелю, тисячі раз шкодуючи, що не залишився з дорослими товаришами, але усвідомлює, що повинен передати суворі сотникові слова – і лізе вперед із останніх сил...

Та й Михайлик – хлопчик, але вже воїн. На відміну від героїв Володимира Рутківського, немає у нього ніяких надприродних здібностей або виняткової хоробрості. Навпаки – він дуже зрозумілий своїм ровесникам із двадцять першого століття. Горнеться до родинного тепла в Івашковій родині, не бажає розлучатися з батьком, щоб стати джурою у кошового, тужить за ним, коли той пішов невідомо куди і повернеться невідомо коли, почуває себе непевно серед забіяк у школі (бо новачок, але хай спробують зачепити – отримають відкоша)! Так, вже видно у його характері вільний козацький дух: волелюбність (краще вмерти, аніж у неволі!), прагнення справедливості («відпустіть батька отамана, він не винен!»), а головне – бажання допомогти слабшому, нехай то будуть лелеки серед орлів або старий лірник на київському базарі...

Певно, якби історію Михайлика і Івашка писав Володимир Рутківський, він би зробив так, аби хлопці рятували отамана Бородавку. І що цікаво – не погрішив би проти правди, бо існує одна з історичних версій, що страти Бородавки не було, і він продовжував гетьманувати на Січі і після Хотинської битви... Але ж у повісті Марії Пригари Михайлик не стільки учасник, як свідок подій. І змінити хід історії не в його хлоп'ячих силах – як би не прагнув рятувати кошового, які б відчайдушні плани не будував разом із запальним Івашком... І ось уже востаннє сумно всміхається Бородавка своєму вірному зброєносцю, а над натовпом злітає пронизливий хлоп'ячий крик... «Михайлик без тями кинувся геть. Не чув, не хотів чути нічого! Не хотів жити, коли стався такий злочин!»

Отак і дорослішають козацькі хлопчачки... Один – у печері із козаками, героїчно і безнадійно відбиваючись від турків, інший – перед останнім поглядом обмовленого отамана... І обидва – у вихорі козацьких битв... «В яких боях побували, разом з усіма стріляли й рубалися, коло смерті сто разів пройшли! І не загинули – живі-здорові вертаються додому, ще й з батьком Мехтодом...».

ВСЕ БУДЕ В ШОКОЛАДІ!

до 60-річчя повісті
Р. Дала

«Чарлі і шоколадна
фабрика»

До пансіону Святого Патрика кондитерська компанія Кетбері час від часу надсилала незвичайні подарунки: скриньки із дванадцятьма плитками шоколаду. Вихованці з неабияким задоволенням виступали у ролі дегустаторів. Ще б пак! Лише одна із шоколадок мала звичайний смак, а усі інші – різний. Погодимось, щось було у цьому цікаве та навіть таємниче. А чутки про неабияку конкуренцію з фірмою Раунді, про те, що обидві сторони навіть не гребували використанням шпигунів, аби викрасти секрети солодошів, лише підігрівали цікавість. Бо хлопчак усіх часів і країн люблять таємниці так само, як солодоші...

Ось би потрапити на фабрику!

Колишній вихованець пансіону, баскетболіст, фотограф, працівник компанії «Шелл», військовий льотчик Роальд Дал так і не зміг втілити у життя мрію свого дитинства! Але і не забув про неї. Недарма до таємничої фабрики з не менш загадовими власником та робітниками потрапляє його найвідоміший герой – Чарлі Бекет із книги «Золотий квиток, або Чарлі і шоколадна фабрика».

Ви любите солодоші? Але коли щодня у вас (припустимо!) будуть цукерки і морозиво, шоколад і солодка жуйка, торти, різнобарвні тістечка, льодяники і ще багато чого, запевняю: ви швидко дізнаєтеся, що це за жах – візит до стоматолога. Але не дізнаєтеся, що таке шоколад! (І цукерки, і торти, і тістечка)! Перенасичення – це ворог задоволення! По-справжньому смак шоколаду може відчути лише той, хто смакує його раз на рік! Як Чарлі...

Здається, розповідаючи про родину Бакетів, автор спеціально перебрав міру,

щоб показати справжню бідність. Не життя, а суцільне жакіття: житлові умови – дві крихітні кімнати, одне ліжко на шістьох дорослих і одну дитину, щодня на сніданок хліб із маргарином, на обід – варена капуста, на вечерю – капуста (і усі чекають неділі, щоб отримати по дві порції). Із дорослих працює один батько, а четверо дідусів і бабусь майже не покидають ліжка... Здається, сварки і непорозуміння в таких умовах неминучі. Але...

Але вечорами дідусі і бабусі охоче розповідають Чарлі історії зі свого життя, батьки еко-

номлять увесь рік гроші, щоб пригостити сина в день народження шоколадом, і дідусь віддає останні заощадження (кілька пенсів), – раптом онукові випаде той самий останній золотий квиток Віллі Вонка!

Хіба можна себе вважати нещасним, маючи такий сімейний тил? І диво таки відбувається: Чарлі потрапляє на фабрику, де таємниць більше, аніж солодоців! Потрапляє разом із жадібним Августом Глупом, розбещеною Верукою Солт, телеманом Майком Тіві і Віолетою Болегард, яка не покидає жувати жуйку... Дорослий скептично посміхнеться: адже кінцівка повісті прочитується мало не з перших сторінок: кожен (і Чарлі також!) отримає те, що заслужив! Дитина ж порине у світ шоколадної фабрики з головою! Де ще є такі дива? Морозиво, яке не тане в спеку? Жуйка, яка замінює собою обід – від набридлого супу до чорничного пирога? Олівці у вигляді льодяників – приємно такі гризти, коли не вирішується задачка, правда?

Коли Рональд Дал писав «Чарлі», у його творчому доробку вже була не одна книга (у т.ч. і казка «Гремліни»), а історії Матильди, Джеймі і Великого Персика, Великого Доброго Велетня він розповідав, звісно, власним дітям, яких на той час було п'ятеро. «Чарлі і шоколадну фабрику» присвятив синові Тео. Хоч батьки люблять усіх дітей, але коли з'являється хвора дитина, та ще й після аварії, та ще й із діагнозом, який реально загрожує смертельним вироком, – звісно, увага буде прикута щонайперше до неї. Проте доля готувала подружжю Дал ще один удар: коли Тео одужував, захворіла на кір і померла від ускладнень донька Олівія. Дал, як згадувала дружина, мало не збожеволів від горя. Рятуючись, він поринув у казку про Чарлі, пристрасно переробляючи її раз за разом...

Якби ми прочитали чернетки твору, то здивувалися б, настільки знайомий текст відрізняється від попереднього. І сюжет (Чарлі потрапляє у родину власника фабрики Віллі Вонка у вигляді шоколадного яйця), і герої (дітей, які потрапили на фабрику, було аж п'ятнадцять, а умпи-лумпи в першому виданні книги були африканськими пігмеями)...

А потім повторилася стара, як світ, історія – книжковий конфлікт «батьків і дітей»: діти ковали із задоволенням, дорослі висунули низку претензій. Особливо протестувала письменниця Урсула де Гуїн: мовляв, її десятирічна донька протягом двох місяців читала тільки «Чарлі...» і, за маминим свідчен-

ням, її поведінка і характер псувалися, ніби під впливом злих чарівників. Природно, що мама була обурена: чому навчає дітей цей Роальд Дал? Далі – більше: автора почали критикувати як расиста за зображення чорношкірих умпів-лумпів, і довелося виданням змінювати їхню зовнішність. На захист Чарлі та його літературного батька активно виступили бібліотекарі! Ще б пак – діти після прочитання твору ставали зятими читачами! Але й серед них думки різнилися: наприклад, працівник однієї публічної бібліотеки у штаті Колорадо за власною ініціативою сховав повість Роальда Дала у фонд обмеженого доступу: не сподобалося йому, що книжна пропаганда «філософію бідності». Не надто високо оцінили героя Роальда Дала і літературні критики. Мовляв, чому Чарлі позитивний герой? Тільки на тлі інших дітей? А хто знає, яким би він був, якби був не бідним, а багатим?

Час, як завжди, усе розставив по своїх місцях. Про Чарлі було написано продовження (повість «Чарлі і скляний ліфт», а третя книга так і залишилася незакінченою), Чарлі та інші герої прописалися на кіноекрані у двох екранізаціях та у театрі (опера «Золотий квиток»). Повість неодноразово отримувала призові місця у літературних конкурсах та рекомендованих для дітей списках книг і читачьких опитуваннях, наприклад, у 2006 році в списку для Королівського літературного товариства Джоан Роулінг назвала книгу «Чарлі та шоколадна фабрика» серед інших десяти книг, які варто прочитати кожній дитині, а опитування, яке проводив у 2012 році Вустерський університет, визначило, що «Чарлі та шоколадна фабрика» є однією з найпоширеніших прочитаних дитячих книг серед сучасних англійських дорослих після «Аліси у Країні Чудес», «Хронік Нарнії» і «Вітру у верболозах». Відеогра «Чарлі та шоколадна фабрика» побачила світ 11 липня 2005 року, а майже через рік у британському тематичному парку «Alton Towers» відкрився сімейний атракціон, присвячений цій історії. Тур включає в себе подорож човном, де гості подорожують навколо шоколадної фабрики у яскраво-рожевих човнах на шоколадній річці. На завершальній стадії подорожі гості заходять в один із двох скляних ліфтів, де приєднуються до Віллі Вонки, подорожують фабрикою і виходять через скляний дах. Отож, Чарлі Бекет (а разом із ним і автор) може впевнено сказати: «Все буде в шоколаді!». Якщо не зараз, то потім... У справжньому для Справжніх.

Аліна БІЛА

директор
КУ «Чернівецька обласна
бібліотека для дітей»

ЧЕРНІВЕЦЬКА ОБЛАСНА БІБЛІОТЕКА ДЛЯ ДІТЕЙ:

80-РІЧНИЙ ДОСВІД РОБОТИ, ДОВІРИ, ВЗАЄМОДІЇ, ВЗАЄМОДОПОМОГИ

Чернівецька обласна бібліотека для дітей 29 листопада 2024 року відзначила 80-річний ювілей. На превеликий жаль, ювілейна дата припала на трагічні події у нашій державі, і ми змушені працювати в умовах воєнного часу, під звуки повітряної тривоги, надавати послуги не тільки місцевим мешканцям, а й дітям внутрішньо переміщених осіб.

З історією бібліотеки пов'язана низка імен визначних особистостей, що зробили значний внесок у її становлення та розвиток: директори – А. Костовецька, І. Бережний, В. Довжинська, Н. Абрамович, О. Заїчкова, Л. Кирилюк, А. Біла та фахівці бібліотечної справи – М. Боднарюк, Л. Бурлаченко, В. Вітова, Л. Войтюк, Н. Гринівська, Т. Дудчак, В. Іваніцька, Н. Кадюк, А. Краснова, І. Мартиненко, П. Рудая, Г. Сверида, Ю. Сергійчук та ін.

Заснована найбільша книгозбірня на Буковині згідно з рішенням НКО УРСР та наказу Чернівецького Облвн від 10 вересня 1944 р. № 613. Розпочала роботу 27 вересня у приміщенні обласної бібліотеки для дорослих на вул. О. Кобилянської, 47. Перша директор бібліотеки А. Костовецька опікувалася збиранням і упорядкуванням книжок бібліотечного фонду, керувала ремонтом приміщення, яке надали для бібліотеки, та формувала штат бібліотеки.

Вже на 3 листопада 1944 р. в установі працювало 18 фахівців, а бібліотечний фонд складав 6 тис. примірників. **Урочисте відкриття обласної бібліотеки для дітей відбулося 29 листопада 1944 року.**

Нині у бібліотечній структурі функціонують відділи: науково-методичної та інформаційно-бібліографічної роботи; комплектування, обробки, зберігання та реставрації документів; обслуговування дітей дошкільного віку та учнів 1-4 класів; обслуговування учнів 5-9 класів. Фонд Чернівецької ОБД налічує 90 тис. прим. документів.

Щороку бібліотека обслуговує понад 10 тис. користувачів, яким видає близько 200 тис. документів.

До послуг читачів пропонується два абонементи та два читальних зала, а також кімната для дозвілля «Почитаймо та пограймо!» – найбільш зручне місце для того, аби реалізувати себе в культурному просторі через книгу. За останні роки простір бібліотеки став більш модернізованим, із сучасним дизайном, який враховує потреби не тільки користувачів, а й бібліотечних фахівців.

Як обласний науково-методичний центр Чернівецька ОБД надає консультативну допомогу бібліотекам ТГ області, що обслуговують дітей, проводить семінари з підвищення кваліфікації, фахової майстерності, організовує тренінги з ментального здоров'я тощо.

Обласна книгозбірня для дітей і бібліотеки ТГ області вже багато років співпрацюють, реалізуючи обласні та всеукраїнські заходи:

- Всеукраїнський тиждень дитячого читання;
- Всеукраїнський конкурс із правового просвітництва «Конституція для всіх: і великих, і малих»;
- Всеукраїнський екологічний конкурс дитячого малюнка «Майбутнє планети у наших руках»;
- Всеукраїнський конкурс «Лідер читання»;
- Міжнародний конкурс дитячої листівки «Дітям світу – сонце й мир!»;
- Всеукраїнський дитячий літературний конкурс «Творчі канікули»;
- Всеукраїнський конкурс малюнків «Ісик-Куль – колискова моя: природа у творчості Чингіза Айтматова»;
- Всеукраїнський конкурс читців поезії «Стукіт серця Петєфі на березі Дніпра»;
- Всеукраїнський конкурс дитячого малюнка «Вільнюсу – 700» тощо.

Працівники дитячих бібліотек області діляться професійним досвідом роботи у фаховому виданні «Бібліотека у форматі Д°».

Останніми роками Чернівецька обласна бібліотека для дітей розширила коло соціальних партнерів: підписала Меморандум про співпрацю з Центром актуальних місцевих ініціатив (голова правління – політичний експерт, кандидат політичних наук М. Павлюк), Чернівецьким місцевим центром з надання безоплатної вторинної правової допомоги (директор С. Мінтенко); Навчально-методичним центром професійно-технічної освіти у Чернівецькій області (директор С. Микитюк); міським центром еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді Чернівецької міської ради (директор О. Баранець); ГО «Джем ШМ» (голова М. Білівська);

2 стрілецькою ротою стрілецького батальйону (з КЕОП та ОГП) військовою частиною 1241 Західного оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України.

Чернівецька ОБД – це особлива територія дитинства. З початком повномасштабного вторгнення своєю роботою і проектами ми намагалися залучити нашого користувача, і зокрема дітей-переселенців, до читання, книги. Разом із партнерами – Чернівецьким міським центром еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді у 2023 році вперше організували зимовий табір. Бібліотека співпрацювала з міжнародними організаціями «СпівДія заради дітей» та «Save the Children», що надавали психологічну і матеріальну підтримку дітям ВПО. Зокрема, неурядова організація «Save the Children» подарувала учасникам зимового табору наплічники з психологічно-розвантажувальними іграми. Після закінчення табору Міжнародна гуманітарна організація «Save the Children» продовжила співпрацю з нашою бібліотекою з надання психосоціальної підтримки дітям ВПО та місцевому населенню.

Упродовж багатьох років склалися партнерські стосунки між бібліотекою та Чернівецьким національним університетом ім. Ю. Федьковича і Науковою бібліотекою вишу. Обласна бібліотека для дітей запрошує викладачів університету та працівників бібліотеки на культурно-просвітницькі заходи. Директор та працівники обласної бібліотеки для дітей беруть участь у заходах Наукової бібліотеки ЧНУ ім. Ю. Федьковича, зокрема у науково-практичній конференції за міжнародною участю «Бібліотека і наука: стратегія розвитку в сучасних умовах» (2022 р.), поетичній імпрезі «Наш джавелін та байрактар» і презентації всеукраїнської антології воєнної лірики «Весна озброєна» (2023 р.), акціях «Українську книгу дітям у Румунії» зі збору україномовної дитячої літератури для дітей-переселенців, які наразі перебувають у Румунії тощо.

Чернівецька обласна бібліотека для дітей тісно співпрацює з Інформаційним центром Європейського Союзу ЧНУ ім. Ю. Федьковича. Координатор центру Лариса Ворнік неодноразово зустрічалася з читачами бібліотеки на заходах до Дня Європи, Європейського дня мов, брала участь у семінарі-практикумі для бібліотекарів територіальних громад області «Роль бібліотеки у розвитку дитини: конкурси, проекти, заходи з промоції читання» (2023 р.) тощо.

Проектна та грантова діяльність бібліотеки. Тут успішно діють проекти «Буковина читає дітям» (2011), «Я – українець! Я – буковинець!» (2016), «Безпечне літо з поліцейським» та «Казка з поліцейським» (за участі шкільних офіцерів поліції) (2018), майстерка добра «Читаємо з чотирилапими» (2021 р. спільно з ГО «Джем ШМ»). Цей проект набув ще більшої актуальності з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну і появою у місті дітей внутрішньо переміщених осіб.

02 червня 2020 р. у бібліотеці вперше започатковано онлайн-проект «Читаємо «Буковинчики», що популяризує твори для дітей та про дітей. До народження нової книги долучилася і заступник директора з наукової роботи Чернівецької обласної бібліотеки для дітей П. Руда, яка взяла участь у підготовці матеріалів і увійшла до редакційної колегії.

Онлайн-проект «#Читай_думай_нотуй» (2020-2024 рр.) популяризує сучасну українську та світову літературу для підлітків від УІК за участі активної читачки бібліотеки, переможниці Всеукраїнського конкурсу дитячого читання «Книгоманія-2020», обласного туру Всеукраїнського дитячого літературного конкурсу «Творчі канікули-2022», випускниці Школи універсального журналіста на базі НУ «Острозька академія» Анастасії Лучишин та поетеси, журналістки Олени Логінової. У межах проекту відзнято 35 відеороликів, які можна переглянути на сайті бібліотеки та Facebook-сторінці Чернівецької обласної бібліотеки для дітей, ввівши хештег #Читай_думай_нотуй.

Аудіопроект «Reised by books – вихований книжками» на допомогу онлайн-школі, який втілюється працівниками поліції та обласної книгозбірні для дітей, має на меті виховання культури читання серед школярів. Аудіопідкасти за книжками можна знайти на сайті «Чернівецької обласної бібліотеки для дітей» у рубриці «На допомогу освіті».

2021 р. бібліотека виграла проєкт під назвою «Екоальтанка у дворику бібліотеки», який реалізовувався у межах конкурсу соціальних ідей у Чернівецькій області за підтримки проєкту «Зміцнення міжсекторальної співпраці для соціальної згуртованості», що співфінансувався ЄС та Британською радою в Україні «Активні громадяни» в партнерстві з ГО «Молодіжна платформа». Мета проєкту – залучити дітей громади та викликати у них бажання доглядати за природою, зберігати природні багатства, а також навчити їх корисним екозвичкам, важливим для майбутнього міста Чернівці та нашої держави.

З метою формування у підростаючого покоління патріотичної свідомості та поваги до національних духовних цінностей, сприяння національно-патріотичному розвитку особистості, стимулювання активної громадянської позиції в 2021 році Чернівецька обласна організація Національної спілки письменників України (голова В. Джуран) разом із чотирма провідними бібліотеками міста (Наукова бібліотека Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича, Чернівецька обласна універсальна наукова бібліотека ім. М. Івасюка, Чернівецька обласна бібліотека для дітей, бібліотека-філія №3 КБУ «Чернівецька ЦБС») запровадили письменницько-бібліотечний марафон.

У ювілейний рік відзначаємо ще одну дату – XX обласний конкурс юних читців віршів-присвят Володимирі Івасюку зі збірки «Елегії для сина» М. Г. Івасюка, започаткований Чернівецьким обласним меморіальним музеєм Володимира Івасюка (директор П. Нечаєва) та Чернівецькою обласною бібліотекою для дітей (директор О. Заїчкова) з нагоди 85-річчя від дня народження видатного письменника, літературознавця, фольклориста, педагога, громадського та культурного діяча Михайла Івасюка.

Бібліотека тісно співпрацює з КЗ «Чернівецька спеціальна загальноосвітня школа №3» для дітей з особливими потребами (для дітей з інвалідністю) та Спеціальним дошкільним навчальним закладом №36 для дітей з порушеннями опорно-рухового апарату.

Працівники проводять з ними різноманітні заходи, зокрема острів читання «Бібліотечний простір для дітей з особливими потребами», бібліозустрічі в екоальтанці «Природа – душа Всесвіту», розвивальні ігри «Пазл до пазла складаю я», лялькові вистави «Дивне лисення», «Ріпка», «Жовтоносик», години спілкування зі шкільними офіцерами поліції «Безпечне літо» та «Казка з поліцейським» тощо.

Запровадження новітніх інформаційних технологій нерозривно пов'язане зі створенням належної програмно-технологічної бази, що позитивно відображається на створенні якісного нового сучасного інформаційного продукту. Бібліотека є учасником Корпорації бібліотек з аналітичного розпису періодичних видань (КОРДБА), Всеукраїнського електронного ресурсу «КЛЮЧ» («Література Буковини для дітей», «Дитячий дивограй Станіслави Солонар», «Буковинський казкар Василь Мельник», «Наша Зірка» (до 65-річчя від дня народження Зірки Мензатюк, уродженки Буковини), «Творча стежина Степана Панчука») та «Електронної бібліотеки методично-бібліографічних матеріалів» («Вартюв перлини слів», «Справжній будівничий національної ідеї», «Неймовірна щирість душі Олени Логінової», «Людина світу, що співала для всіх», «Літературна хода Шевченкових «Кобзарів»).

Чернівецька обласна бібліотека для дітей – це 80-річний досвід, довіра, взаємодія, взаємодопомога. Ми знаємо, заради чого і заради кого працюємо!

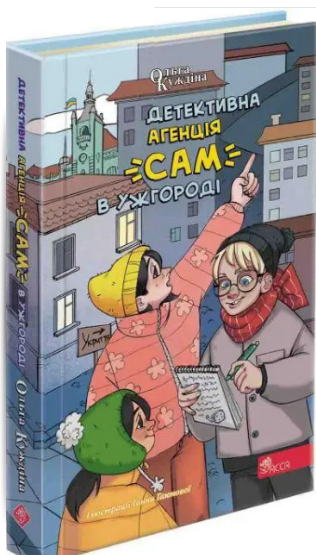
Юлія ЯРОВА

методист I категорії
всеукраїнського тренінгового
центру
Національної бібліотеки України
для дітей

НЕПРАВИЛЬНІ ДЕТЕКТИВНІ СПРАВИ У КНИЗІ ОЛЬГИ КУЖДІНОЇ «ДЕТЕКТИВНА АГЕНЦІЯ «САМ» В УЖГОРОДІ»

*Н*апередодні новорічних свят, коли сніг пахне мандаринками, у повітрі зависає передчуття дива. І тоді дива трапляються навіть там, де їх не чекаєш, і там, де їм, здавалося б, ну геть не місце.

Соня, Андрій і Марійка – школярі-детективи однієї із криворізьких шкіл. На початку повномасштабного вторгнення вони з сім'ями мали покинути рідне місто і переїхати на захід України в Ужгород. Нове місто. Нові люди навколо. Далеко від дому. Нова рутинка. Це реальність, із якою доводилося миритися багатьом українським родинам після 24 лютого 2022 року, і, на жаль, вона актуальна й досі... Теплі дитячі ліжка вдома замінюють матраци у шкільному спортзалі на сотню людей, сніданки готуються не на родину, а на десятки родин у центрі біженців, постійно сортується і відправляється гуманітарна допомога...

Зрештою, сама письменниця ніби зійшла зі сторінок своєї книги. По-перше, рідне місто Ольги Володимирівни, як і в детективів, – Кривий Ріг. Рятуючись від обстрілів російських ракет, із трьома молодшими дітьми вона перебралася до Ужгорода, де навчалася її старша донька. Там удень вони волонтерили у ресторані «Дельфін». Увечері діти навчалися онлайн, а Ольга писала книгу, адже мала потребу проговорити побачене, почуте, всі неприємності, що звалилися на її родину та всіх українців. І навіть у таких умовах вона намагалася реалізувати потребу дітей на диво через книгу. Друкувалося видання теж в екстремальних умовах – під обстрілами у харківському видавництві АССА. І того ж 2023 року стало переможцем Топу БараБуки у номінації «Художня проза для молодшого шкільного віку».

«Тільки казкові чарівники користуються якимись там паличками. А в реальному житті чарівники носять латексні рукавички!»

Біографічність книги робить її особливою і навіть особистою для кожного українця. Адже з початком повномасштабного вторгнення чимало наших знайомих, колег, друзів в Україні чи за кордоном стали волонтерами. Авторка та її родина не стали винятком. Тому до лав волонтерів долучилися і персонажі книги. Люди, «ненароджені для війни», понад усе прагнуть допомогти тим, хто захищає цілісність держави. Допомогти як? Що робити? Досі ці питання здаються риторичними, бо замість пошуку відповідей від 14-річного Захара з Харкова та 35-річної Марії з Дніпра у волонтерському центрі звучало: **«роблю, що можу, ото й усе»**. І якщо ніхто нічого конкретно не робить, звідки на столах з'являлася смачна безкоштовна їжа?... Це загадка, з якою зіткнулися наші детективи та їхні друзі.

Три із чотирьох справ у книзі розслідуються у волонтерському центрі. Через ознайомлення дітей-детективів із новим для них середовищем авторка передає атмосферу заклопотаного вулика. Діти намагаються розібратися, звідки беруться сирні трикутнички та шипшиновий узвар, і чому їхня кількість ніколи не зменшується, куди зникли каблучка й наліпки у спортзалі-спальні та окуляри. Здається, це буденні речі серед невизначеності і тривожного очікування. Та для маленьких допитливих умів цей знайомий спосіб взаємодії зі світом стає свого роду освоєнням на новому місці і навіть терапією. Особливо для Соні, персонаж якої проходить шлях прийняття нової болючої реальності і віднаходить у ній своє місце.

Батьки Соні – військові. Вони залишилися захищати кордони країни від ворога і таким чином піклуються про саму дівчинку. Та Соня спершу не хоче приймати цю реальність, адже в її уяві окрім дому вона залишила і маму з татом. Попри те, що поруч її друзі – Андрій та

Марійка, а також бабуся Валя і безліч нових чудових знайомих, вона ображається на нову реальність, дистанціюється і навіть спершу відмовляється розслідувати таємничі детективні загадки. Зрештою, пройшовши всі стадії прийняття, прийнявши допомогу друзів і надихнувшись волонтерською згуртованістю, вона віднаходить у собі сили на нові пригоди.

Визначна риса українців – усміхатися за будь-яких умов – втілена у персонажі бабусі Валі, або як її жартівливо називають діти, – «бабуся (з ніг) Валюся». Психологи назвали б її «підтримуючою дорослою» у тому гурті переселенців. Бабуся Валя завжди вміє підібрати влучні слова на опис ситуації та, які б не були скрутні умови, підсумовує спостереження влучним жартом. Ось, наприклад, її реакція на заміну дивану зі зручним ліжком матрацом у спортзалі: **«Зате я більше не забуваю ключі від дому... Бо не бувася ключів від матраца»**. Вона дуже емпатійна, жодним чином не применшує почуттів онуки і завжди має влучне підбадьорливе слово для Соні та її друзів. Коли дівчинку дратувала відсутність особистого простору, і вона порівняла спортзал із курником, бабуся звернулася до неї **«пташечка»**. **«Пташечка? Так ти мене ще не називала»**, – на що бабуся Валя відповідає: **«Якщо ми живемо в «курятнику», тоді ми всі пташечки»**. Усі вищезазначені коментарі жодним чином не свідчать про легковажність персонажу. Навпаки, спостереження бабусі Валі мають філософський характер. Загадку у бомбосховищі вона називає «неправильною справою», **«бо діти не мають переховуватися по підвалах, поки їхні домівки обстрілюють вороги. Війна – ось що насправді неправильно»**. І з цим важко не погодитися.

Четверта справа детективів містить наратив українських книг – краєзнавчий. Вона тісніше знайомить читача з Ужгородом, із Закарпатським музеєм народної архітектури і побуту. В історії друзі проводять пошуки скарбів, через які Ольга Володимирівна доносить ідею єдності родини і справжніх цінностей у житті. І нарешті дозволяє своїм персонажам побути дітьми поза війною. Адже, як переконана авторка, **«діти хочуть пригод, хочуть щастя, і вони мають право бути щасливими, навіть попри війну»**.

Книжкові новинки Національної бібліотеки України для дітей

Кращі видання українських видавництв, які отримала
бібліотека у четвертому кварталі 2024 року

Список підготували:

Наталія ЗАГОРУЙКО

– завідувач відділу формування та зберігання документних
ресурсів Національної бібліотеки України для дітей,
заслужений працівник культури України

Валентина КРАСНОЖОН – завідувач відділу довідково-інформаційного обслуговування
Національної бібліотеки України для дітей

Дошкільнятам та дітям молодшого шкільного віку

1. Антонова Л. Знайомтеся, Шерлок! : казк.
повість. Кн. 1 : Як воно – бути йорком? /
Л. Антонова ; намал. Д. Печенкін. — Київ :
Видавництво РМ, 2024. — 128 с. : іл. — (Приго-
дам час).

2. Антонова Л. Знайомтеся, Шерлок! : казк.
повість. [Кн.] 3 : Як воно – бути знамени-
тим? / Л. Антонова ; намал. Д. Печенкін. — Київ :
Видавництво РМ, 2023. — 127 с. : іл. — (Приго-
дам час).

*Кумедні пригодницькі історії песика, йоркшир-
ського тер'єра, на ім'я Шерлок Федоренко.*

3. Войцехівська С. Яблучна шарлотка,
спечена в горах : повість / С. Войцехів-
ська ; намал. М. Кошулінська. — Львів : Ви-
давництво Старого Лева, 2024. — 23 с. : іл.
*Повість про те, як родина з дітьми рятувалася
від війни у підвалі та мріяла про похід у Карпати,
де приготують пахучу шарлотку за бабусиним
рецептом.*

4. Виговська І. Хоробрі казки / І. Виговська,
В. Мурована ; іл. Г. Сагітов. — Харків :
АССА, 2024. — 79 с. : іл. — (Читай та відкривай).
*Терапевтичні казки про досвід українських
родин в реаліях воєнного часу.*

5. Гатті А. Галантний крадій / А. Гат-
ті ; іл. С. Турконі ; пер. з італ. Ю. В. Гри-
горенко. — Харків : Ранок, 2023. —
117 с. : іл. — (Детективи з вусами ; кн. 2).
*Продовження детективних оповідей четвірки
котів-детективів.*

6. Деніелс Л. Історії порятунку : Песик і його
страхи / Л. Деніелс ; пер. з англ. А. Коміса-
рової. — Спецвид. 2-е. — Харків : АССА, 2024. —
191 с. : іл. — (Історії порятунку) (Читай та відкривай).

7. Деніелс Л. Історії порятунку : Совеня шукає
родину / Л. Деніелс ; іл. Д. Е. Девіс ; пер. з англ.
А. Комісарової. — Харків : АССА, 2024. — 127 с. :
іл. — (Історії порятунку) (Читай та відкривай).

8. Деніелс Л. Історії порятунку : Совеня
шукає родину / Л. Деніелс ; іл. Д. Е. Де-
віс ; пер. з англ. А. Комісарової. — Харків :
АССА, 2024. — 127 с. : іл. — (Історії порятунку)
(Читай та відкривай).

9. Деніелс Л. Історії порятунку : Чарівний
кролик / Л. Деніелс ; іл. Дж. Е. Девіс ; пер.
з англ. В. Тумко. — Спецвид. — Харків : АССА,
2024. — 191 с. : іл. — (Історії порятунку) (Читай
та відкривай).

10. Деніелс Л. Історії порятунку : Щенячий
переполох / Л. Деніелс ; іл. Д. Е. Девіс ;
пер. з англ. А. Комісарової. — Харків : АССА,
2023. — 127 с. : іл. — (Історії порятунку) (Читай
та відкривай).

*Продовження добрих, захопливих історій, що
вчать дітей ставитися до тварин зі співчуттям,
повагою та любов'ю.*

11. Дерипаско Г. Легенди України : для чи-
тання дорослими дітям / Г. Дерипаско. ;
іл. К. Перепелиці. — Харків : Ранок, 2024. —
79 с. : іл. — (Зорі України).

12. Довгопол Н. Стешка, дочка винахід-
ника / Н. Довгопол ; іл. І. Руда. — Київ :
Портал, 2023. — 95 с. : іл.

*Захоплююча подорож героїні українськими
землями доби бароко.*

13. Забіла Н. Ясоччина книжка : зб. тво-
рів / Н. Забіла ; намал. А. Птаха. — Іва-
но-Франківськ : Маґура, 2024. — 127 с. : іл.

14. Завалій Є. Єнот Ракета та інші герої / Є. Завалій ; намал. М. Шевченко. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 87 с. : іл. *Зворушливі історії порятунку тварин із зони бойових дій.*

15. Іграшок повний будинок : для дітей від 4 р. / намал. А. Вільчинська ; упоряд. О. Луцевська. — Чернівці : Чорні вівці : Книги — XXI, 2023. — 103 с. : іл.

Адвент-книжка про улюблені іграшки дітлахів від відомих дитячих українських письменниць.

16. Кіндратович Л. Домовичок із мережі «Чок-Чок» / Л. Кіндратович ; намал. В. Солтис-Доан. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — [48] с. : іл. *Розповідь про домовичка, який надмірно захоплювався гаджетами та соціальними мережами і ледь не вплутався в халепу.*

17. Кирпа Г. І це називається літо! : вірші / Г. Кирпа ; намал. Н. Олійник. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — [35] с. : іл.

Збірка теплих «літніх» віршів.

18. Книжечка-мандрівочка : Київ / І. Цілик [та ін.]. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — [35] с. : іл. — (Книжечка-мандрівочка).

19. Корній Д. Витрибеньки сонячних зайчиків : зб. казок / Д. Корній ; намал. О. По-тьомкіна. — Івано-Франківськ : Магура, 2024. — 79 с. : іл. *Пізнавальні казкові історії.*

20. Корріган С. неПогані тварини / С. Корріган ; пер. з англ. О. Подоляка. — Київ : Книголав, 2024. — 159 с. : іл. — (Дитяча полиця). *Пізнавальне видання містить цікаві нестереотипні факти про тварин та переконує, що поганих тварин не буває.*

21. Куждіна О. «САМ» у Кривому Розі : повість : Детективи з 3-Б / О. Куждіна ; іл. Г. Гаюнової. — Харків : АССА, 2024. — 186 с. : іл. — (Книжкові мандри).

Новий дитячий детектив про те, як учні третього класу створюють власну детективну агенцію й успішно розгадують численні загадки.

22. Лофтінг Х. Пошта Доктора Дуліттла / Х. Лофтінг ; пер. з англ. Н. Куровська ; іл. Л. Коврига. — Львів : Априорі, 2023. — 406 с. : іл. — (Літературна скарбничка).

Продовження небезпечних і захопливих пригод всесвітньовідомого лікаря, який найбільше за все обожнював допомагати тваринам.

23. Луцевська О. «Песа і пес»: наш лапатий експрес / О. Луцевська ; намал. С. Кобяковська ; розповіли А. та М. Кусь. — Чернівці : Чорні вівці : Книги - XXI, 2024. — 135 с. : іл. — (Песа і пес ; кн. 2).

Продовження гумористичних пригодницьких історій про власний бізнес дівчат-близнючок.

24. МакДоналд М. Джуді Муді та Стінк : Святі веселята / М. МакДоналд ; іл. П. Рейнолдса ; з англ. пер. Н. Ясіновська. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 97 с. : іл. *Весела пригодницька повість про невгамовних, вигадливих бешкетників.*

25. Макуліна Г. Пригоди гнома Тимка : для читання дорослими дітям / Г. Макуліна ; мал. Ж. Миронюк. — Харків : Ранок, 2024. — 31 с. : іл. — (Історії для малюків). *Збірка чарівних історій про лісового гнома, який має добре серце та кмітливий розум.*

26. Макущенко М. Таємне життя дивозвірів Марії Приймаченко / М. Макущенко ; намал. Д. Філіппова. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — [34] с. : іл.

Видання з дивовижними ілюстраціями, у якому дивозвірі з картин легендарної української художниці розповідають про її життя та творчість.

27. Містер Тан. Крута Адель : дітям від 8 р. Т. 10 : Замуркоханість / А. Доле, Д. Ле Феєр ; оригін. ідея та сценарій авт. ; худож. Д. Ле Феєр ; пер. з фр. О. Колесникова. — Дніпро : Nasha idea, 2024. — 79 с. : іл. — (Крута Адель).

Продовження серії коміксів про незвичайну дівчинку з безліччю чудернацьких ідей.

28. Міхаліцина К. Про дива і диваків / К. Міхаліцина ; іл. Н. Кудляк. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — [23] с. : іл. *Атмосферна тепла віршована казка.*

29. Мовчун Л. Як виростити супербабусю??? / Л. Мовчун ; намал. Р. Рубан. — Харків : Ще одну сторінку, 2024. — 69 с. : іл. *Казкова історія про справжню дружбу. Усередині книжки – інтерактивна настільна гра.*

30. Мулленайм Софі де. Як це відбувається? : усе, що хочуть знати малі запитачки! : природа, людина, сучасне, минуле / С. де Мулленайм ; пер. з фр. І. Єжель ; іл.: М. Маззарі, Т. Бонте, П. Шено [та ін.]. — Київ : Книголав, 2024. — 112 с. : іл. — (Дитяча полиця).

Пізнавальне видання з цікавими фактами про те, як влаштований світ.

31. Олефір Ю. Малі гноми, мешканці великого супермаркету / Ю. Олефір ; намал. О. Бугренкова. — Чернівці : Чорні вівці : Книги — XXI, 2024. — 63 с. : іл.

Казка про дружбу, винахідливість та взаємоповагу.

32. Олівер Д. Біллі та велетенська приго-да : роман / Д. Олівер ; пер. з англ. Ю. Підгорної ; іл. М. Армінью. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 351 с. : іл. *Казково-магічна історія про чотирьох найкращих друзів у магічному Водоспадному лісі від всесвітньовідомого шеф-кухаря.*

33. Павленко М. Василина і трипільський слід / М. Павленко ; іл. О. Музиченко. — Вид. 2-е. — Київ : Портал, 2024. — 71 с. : іл. *Повість знайомить з музеєм трипільської культури.*

34. Пагутяк Г. Перстень воєводи / Г. Пагутяк ; іл. С.-А. Мазур. — Вид. 2-е. — Львів : Література та мистецтво, 2024. — 47 с. : іл. *Захоплива казкова повість про дивовижні події у давньому Глісненську за часів Київської Русі. В основу повісті покладені маловідомі, але науково доведені факти.*

35. Пагутяк Г. Добромильська наука / Г. Пагутяк, Л. Перлулайнен ; в авт. ред. ; іл. С. Хміль. — Львів : Література та мистецтво, 2024. — 103 с. : іл. Книга коротких оповідок знайомить з історичними місцями та пов'язаними з ними подіями Добромильського краю.

36. Правда М. Волосянка / М. Правда ; іл. О. Ребдело. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 39 с. : іл.

Неймовірно тепла історія допоможе дітям і батькам вирішити щоденні проблеми, пов'язані з доглядом за волоссям.

37. Ран Ю. Пес Патрон і Великий Т : [комікс] : для читання дорослими дітям / Ю. Ран ; намал. К. Підлісна. — Харків : Ранок, 2024. — 32 с. : іл. — (Пес Патрон). Дивовижні казкові пригоди відважного пса та його друзів у коміксах.

38. Ран Ю. Різдвяна подорож / Ю. Ран ; іл. М. А. Глушко. — Харків : Vivat, 2024. — 110 с. : іл. — (Найкращий подарунок).

Неймовірна мандрівка різдвяних янголів до чарівного світу, де панує любов і турбота, щире милосердя й вічна віра в дива.

39. Роздобудько І. Свист крізь дірку в зуббах : зб. оповідань / І. Роздобудько ; іл. Н. Лісової. — Івано-Франківськ : Маґура, 2024. — 77 с. : іл.

Збірка теплих і смішних історій з дитинства.

40. Ройз С. Сміховисько : повість / С. Ройз ; намал. М. Чайка. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 55 с. : іл.

Книжка-практикум відомої психологині містить поради, як подолати складні життєві ситуації, страх, відчуття заціпеніння, як впоратися з емоціями, зарадити злості чи паніці.

41. Ружичка О. Як влаштовано спорт? : для читання дорослими дітям від 7 р. / О. Ружичка ; пер. з чес. І. Забіяка ; іл. К. Гікаде. — Київ : Книголав, 2024. — [36] с. : іл. — (Дитяча полиця). (вік?)

Яскраво ілюстроване інтерактивне пізнавальне видання з великоформатними розгортами та вкладеннями із цікавими фактами зі світу спорту.

42. Секанінова Ш. Рушай у мандри, як дракон! : вивчаємо транспорт із принцом ; для читання дорослими дітям / Ш. Секанінова ; проіл. Я. Ценкл ; пер. з англ. Ю. Кузьменко. — Київ : Книголав, 2024. — [28] с. : іл. — (Дитяча полиця).

Продовження пізнавальних розповідей про дракончика, які познайомлять дітей з різними видами транспорту.

43. Секанінова Ш. Світ мурах / Ш. Секанінова ; пер. з англ. С. Кулінської ; худож. З. Д. Крута. — Харків : Vivat, 2024. — 39 с. : іл. — (Енциклопедії).

Пізнавальне видання про дивовижний світ мурах.

44. Скуловатова О. Готель у замку на межі : зникла валіза Вальдемара фон Еделя : повість / О. Скуловатова. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 218 с. : іл. Детективно-пригодницька повість.

45. Соловінський С. Мальтійський папуга : детектив з десятьма крадіжками / С. Соловінський ; іл. та обкл. А. Андреевої. — Харків : Ранок, 2024. — 64 с. : іл. — (Детективна агенція «Миколка, Діна та Шуруп»).

46. Соросяк К. Твоя Клементина / К. Соросяк, Карлі ; пер. Ю. Джугастрянської ; іл. Б. Мантла. — Київ : Kalamar, 2024. — 314 с. : іл. Весела історія про пригоди мишки – генетичної суперрозробки науковців, якій вдалося втекти з лабораторії та навчитися виживати у реальному світі.

47. Ткачук Г. Щури, кнури і Миша / Г. Ткачук ; іл. І. Sadova. — Київ : Портал, 2023. — 63 с. : іл. Захоплююча розповідь про давньоруський Київ, дружбу, сміливість та єднання перед лицем ворога.

48. Уманські К. Елзі Піклз і бажання для відьмочки / К. Уманські ; іл. Е. Кінґ ; пер. з англ. О. В. Постранська. — Харків : Ранок, 2024. — 223 с. : іл. — (Елзі Піклз).

49. Уманські К. Елзі Піклз і тиждень чарівництва / К. Уманські ; іл. Е. Кінґ ; пер. з англ. О. В. Постранська. — Харків : Ранок, 2024. — 191 с. : іл. — (Елзі Піклз).

Серія книг, сповнених чарівності, дотепності та магії, від відомої англійської письменниці.

50. Флетчер Т. Космічний гурт : роман / Т. Флетчер ; пер. з англ. В. Морозов ; іл. Агенції «Динамо». — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 377 с. : іл.

Міжгалактична гумористична історія про віру в себе та силу дружби.

51. Флетчер Т. Скрипунці : роман / Т. Флетчер ; пер. з англ. В. Морозов ; іл. Ш. Девріса. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 393 с. : іл.

Неймовірно-таємнича роман-казка.

52. Шатохін О. Фоґі / О. Шатохін ; іл. авт. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — [47] с. : іл.

Добра і мудра книжка-картинка відомого українського ілюстратора про маленьке дерево, що мріє вирости і стати найвищим у світі.

53. Шеперд Е. Найкрутіший довідник з вирощування драконів / Е. Шеперд ; іл. С. Огілві ; пер. з англ. О. Ренн. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 272 с. : іл. — (Хлопчик, який вирощував драконів).

Завершальна книжка про хлопчика, який вирощує драконів.

54. Шиян Г. Падорміри, Спомалі і зникнення доньки Президентки / Г. Шиян ; намал. О. Дегтярьова. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 135 с. : іл.

Чарівна і захоплива пригодницька повість.

Дітям середнього та старшого шкільного віку

- 1. Альвент О.** Сад фей : дітям з 8 р. Т. 2, [Ч. 2] : Маленька королева / О. Альвент ; мал. Н. Моретті ; кольори С. Треб ; пер. з фр. М. Марченко. — Дніпро : Nasha idea, 2024. — 72 с. : іл. — (Сад Фей).
Фентезійна історія про магічний світ фей і неймовірних пригод майстерно поєднує елементи чарівництва, небезпеки та дружби.
- 2. Вейнрайт М.** Scratch 3 : 25 ігор для дітей .: жарт. посіб. з кодування / М. Вейнрайт ; пер. з англ. Х. Демидюк. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 115 с. : іл.
Книжка допоможе навчитися кодувати власні ігри за допомогою Scratch 3.
- 3. Вайт Дж. А.** Школа тіні. Кн. 1 : Архімагія / Дж. А. Вайт ; пер. з англ. І. В. Білодід ; обкл. Д. О. Столбченко. — Харків : Ранок, 2024. — 303 с. — (Школа тіні).
- 4. Вайт Дж. А.** Школа тіні. Кн. 2 : Визволення / Дж. А. Вайт ; пер. з англ. І. В. Білодід ; обкл. Д. О. Столбченко. — Харків : Ранок, 2024. — 271 с. — (Школа тіні).
- 5. Вайт Дж. А.** Школа тіні. Кн. 3 : Фантоми / Дж. А. Вайт ; пер. з англ. І. В. Білодід ; обкл. Д. О. Столбченко. — Харків : Ранок, 2024. — 271 с. — (Школа тіні).
Серія книг про містичні пригоди головної героїні від лауреата премії «Children's Choice Award».
- 6. Войтенко О.** Незручні. Відчайдушні. Виродки : повість / О. Войтенко ; худож. оформ. А. Андрішака. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 287 с. : іл.
Підлітковий роман про учнів та викладачів арт-терапевтичної школи маленького приморського містечка, які не вписуються в усталені правила і відверто бунтують проти них своїм мистецтвом, поведінкою, власними особливостями.
- 7. Вульф М.** Сага про ангелів. Кн. 1 : Повернення ангелів / М. Вульф ; пер. з нім. М. І. Вачко. — Харків : Ранок, 2024. — 367 с. : іл. — (Фентезі Марі Вульф). *Перший роман культової трилогії, яка стала бестселером.*
- 8. Вульф М.** Сага сестер-відьом. Т. 1 : Сестра-зірок. Руни й тіні / М. Вульф ; пер. з нім. О. Губич. — Харків : Ранок, 2024. — 447 с. : іл. — (Фентезі Марі Вульф). *Перша книга трилогії про протистояння відьом та демонів, які володіють унікальною магією від званої сучасної німецької письменниці, лауреатки престижних премій.*
- 9. Говард М.** У світі мандрів і міграцій / М. Говард ; іл. К. Корра ; пер. з англ. В. Наріжна. — Київ : Книголав, 2024. — 127 с. : іл. — (Дитяча полиця). *Пізнавальне видання вміщує понад 50 найдивовижніших історій про переселення людей.*
- 10. Голиш Г.** У світі монет : нумізматику для юних / Г. Голиш. — Черкаси : Вертикаль, 2023. — 143 с. : іл., фотоіл., портр. *Збірка науково-популярних оповідань про монети, їх історію від давнини до сьогодення.*
- 11. Данилюк І.** Пірнути в Київське море : повість / І. Данилюк ; іл. А. Колесніченко. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 165 с. : іл. *Пригодницька повість.*
- 12. Захабура В.** Принцеса зі старого маєтку . / В. Захабураа ; іл. Г. Вергелес. — Київ : Портал, 2023. — 151 с. : іл. *Пізнавальна повість про звичай та культуру українського полісся XIX століття.*
- 13. Кошик М.** Історія України для наймолодших : усім дітям і не тільки, які люблять історію рідної країни / М. Кошик ; худож. М. Дунаковський. — Івано-Франківськ : Магура, 2024. — 189, [2] с. : іл. *Книга висвітлює важливі події української історії.*
- 14. Луцевська О.** Леонтович від А до Я / О. Луцевська ; худож. оформ. Х. Валько ; наук. ред. Т. Пересунько. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — [71] с. : іл., фотоіл., портр.
Пізнавальне видання знайомить з геніальним українським композитором, автором найвідомішої у світі різдвяної пісні «Щедрик».
- 15. Макдональд Д.** Золотий ключ / Д. Макдональд ; пер. з англ. Н. Марчук ; худож. А. Музичисин. — Львів : Априорі, 2023. — 141 с. : іл. — (Літературна скарбничка).
Збірка казок відомого шотландського письменника і священника, які увійшли до золотого фонду британської дитячої літератури.
- 16. Матіяш Д.** Ми повертаємось додому .: повість / Д. Матіяш ; іл. М. Микитюк. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2024. — 175 с. : іл. *Повість про життя дітей під час війни, мрію повернутися до рідної домівки.*
- 17. Перконос К.** Яся Непустуй, видатна дослідниця іграшок / К. Перконос ; іл. К. Борисюк. — Київ : Портал, 2023. — 79 с. : іл. *Книжка знайомить з іграшками минулого століття.*
- 18. Прилуцький О.** Скарби Скилура : повісті для дітей та юнацтва / О. Прилуцький ; худож. оформ. М. Анікіна ; дизайн обкл. авт. — Черкаси : ІнтролігаТОР, 2023. — 455 с. : іл.
Пізнавальні повісті, герої яких мандрують різними історичними епохами в пошуках скарбів, заохочують дітей глибше пізнати культуру та історію України.
- 19. Ренсом А.** Ластівки й Амазонки / А. Ренсом ; пер. з англ.: Н. Марчук і Я. Кутовенко ; авт. карт І. Щуров. — Львів : Априорі, 2022. — 375 с. : іл. — (Бестселер пригод). *Гостросюжетний пригодницький роман, сповнений небезпечних пригод на безлюдному острові.*
- 20. Саєнко А.** Історії про життя ще 50 українців та українок / А. Саєнко. — Харків : Ранок, 2024. — 111 с. : іл. — (Українознавці).
Збірка біографічних розповідей про 25 чоловіків та 25 жінок, які є знаковими для нашої історії та взірцями для наслідування.

21. Скуловатова О. Як заробити на канікулах : економ. повість / О. Скуловатова ; іл. Ю. Мархішуд. — Чернівці : Чорні вівці : Книги – XXI, 2024. — 191 с. : іл. — (Клуб юних бізнесменів).

Повість у веселій ігровій формі познайомить дітей з економічними поняттями та їх значенням у повсякденному житті.

22. Стедмен А. Скандер та примарний вершник / А. Стедмен ; пер. С. Зубченко. — Харків : Ранок, 2023. — 463 с. — (Скандер та одноріг).

Друга книга з міжнародної серії бестселерів про пригоди Скандера і його друзів, де вони приручили однорігів та навчаються використовувати магію.

23. 100 фактів про музику / Д. Мартін [та ін.] ; іл.: Ф. Маріані, Ш. Нільсен, Д. Байрон [та ін.] ; пер. з англ. Г. Городецька. — Київ : Книголав, 2024. — 128 с. : іл. — (Дитяча полиця). іл. Захоплююча дитяча енциклопедія про світ музики.

24. Сульман Л. Пригоди містера Кроса : неймовірна подорож собаки-мандрівника / Л. Сульман ; іл. Р. Любченка ; дизайн обкл. І. Зеленько. — Харків : АССА, 2024. — 319 с. : іл. — (Книжкові мандри).

Незвичайні пригоди собаки-мандрівника, який примудрився здійснити навколосвітню подорож.

25. Темпореллі М. Коли щось пішло не так : історії геніїв, які не здалися / М. Темпореллі, Б. Гоцці ; іл. А. Інноченце ; пер. К. Мичка. — Київ : Книголав, 2024. — 87 с. : іл. — (Полиця джуніор). Десять історій, проілюстрованих веселими коміксами, про обдарованих вчених-винахідників, які зробили неймовірні відкриття після безлічі помилок.

26. Тибель В. Таємниця химерної пасіки, або Шалені шершні / В. Тибель ; іл. І. Приходько. — Харків : Ранок, 2024. — 320 с. : іл. — (Шалені канікули).

Підлітковий детективний роман з шаленими і небезпечними пригодами непосидливої п'ятірки школярів, які стали на заваді наймасштабнішого терористичного злочину століття.

27. Халл С. Математика для початківців / С. Халл, Т. Мамбей ; пер. з англ. Д. Попової ; іл. П. Бостона. — Київ : Книголав, 2024. — 126 с. — (Полиця джуніор).

Пізнавальне видання у зрозумілій формі розповідь все, що потрібно знати про математику. Автори книжки досліджують та пояснюють, як математичні інструменти допомагають людям зрозуміти навколишній світ, передбачити майбутнє і навіть те, як математика робить життя кращим. Окрім пояснень та цікавих діалогів, у книжці є окремий словник із найпоширенішими визначеннями.

28. Шамблен Ж. Щоденники Вишеньки та Валентин : дітям з 10 р. / Ж. Шамблен ; іл. О. Нейре ; пер. з фр. Г. Кирієнко. — Дніпро : Nasha idea, 2024. — 59 с. : іл. — (Щоденники Вишеньки). Нові пригоди одинадцятирічної дівчинки, яка живе разом зі своєю матір'ю і мріє стати письменницею.

29. Шпігельман А. Маус : сповідь уцілілого : комікс / А. Шпігельман ; іл. авт.; пер. з англ. Я. Стріхи ; літерація С. Самохіної. — Київ : Видавництво, 2023. — 296 с. : іл. — (Серія «коміксів»). Документальна автобіографічна розповідь нью-йоркського художника-інтелектуала, лауреата Пулітцерівської премії 1992 року, присвячена батьку – польському єврею, який пережив Голокост в роки Другої світової війни.

Вихователям, батькам, вчителям

1. Демарьов О. Ліс рук. Картини з життя звичайної альтернативної школи / О. Демарьов ; мал. С. А. Томіленко. — 2-е вид. — Київ : Ліра-К, 2023. — 283 с. : іл.

Автор описує досвід роботи нестандартної школи та показує, в чому полягає її альтернативність. Це узагальнення роботи великої команди батьків, учителів і дітей. Адресується всім, хто хоче виховувати дітей розумно.

2. Гладких Н. (Не)дитячі емоції: страх, гнів, печаль і радість / Н. Гладких. — Харків : Кенгуру : Ранок, 2024. — 103 с. : іл., табл.

Видання містить систематизовані техніки і вправи, що допоможуть дітям та їхнім батькам дізнатися більше про базові емоції і як ними управляти.

ВИДАВНИЦТВО ЗАЛІЗНИЙ ТАТО

КЛУБ ЛЮБИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ Віталій Рождаєв

Дія відбувається у російському фільтраційному таборі біля кордону з Україною, куди під час війни попадає хлопець Сашко.

Він не приховує свою проукраїнську позицію, за що постійно потрапляє в карцер.

У таборі Сашко знайомиться з групою дітей, які створили таємну організацію «Клуб любителів української мови», та розробляють план втечі від російських окупантів.

ЯК У КАЗЦІ Оксана Луцевська

Непросто шукати невідомого родича, загубленого десь у світі. Хтось може сказати, що двом дівчаткам годі впоратися з таким непростим завданням.

Але тим, хто так каже, просто бракує уяви!

У сестричок Шусика й Саші з уявою все гаразд.

Тому дівчатка без вагань вирушають на пошуки свого зниклого брата.

ОЛЕКСІЄВІ КАЗКИ Олексій Надеїн

Колоритний етюд з історій для маленьких читачів.

У кожній з казок лунає наскрізна повчальна нота щодо доцільності залишатися собою і мати виразне відчуття індивідуального призначення та місії у житті.

Усі герої оповідок сягають дорогоцінного висновку про унікальність світу, що простирається перед нашими очима.

БРУСТУРИ

ВИДАВНИЦТВО БРУСТУРИ

ДОВБУШ

Гнат Хоткевич

Історія легендарного опришківського ватажка Олекси Довбуша, який зі звичайного ґазди, чоловіка і батька перетворився на «месника народних кривд».

Неймовірні історії про опришківські пригоди і заховані у горах скарби, жорстокі убивства і героїчні вчинки, жадібність і самопожертву.

Публікація за авторськими рукописами і машинописами, що зберігаються у Центральному державному історичному архіві у Львові, відтворює особливості гуцульського діалекту та деяку застарілу лексику.

ЧУДЕРНАЦЬКА КАРПАТСЬКА ІСТОРІЯ

Ірен Роздобудько

Надзвичайно атмосферна зимова книжка, наповнена магією та карпатським колоритом. Автор цікаво і з гумором розповідає про пригоди головних героїв, майстерно передаючи різдвяну атмосферу карпатського села.

А оригінальні ілюстрації Олеси Секереш візуалізують описані події та співтворюють історію.

СТРАЖ-ГОРА. РОМАН З НАРОДНИХ УСТ

Степан Пушик

Казки, легенди, перекази, загадки, повір'я – історія прикарпатського краю ХХ сторіччя, яка відобразилася на долях мешканців підгірського села Полик, що над річкою Бистриця Надвірнянська – родичів та сусідів Євдокії Юрчак, яка стала прообразом головної героїні – Марії Марчак.